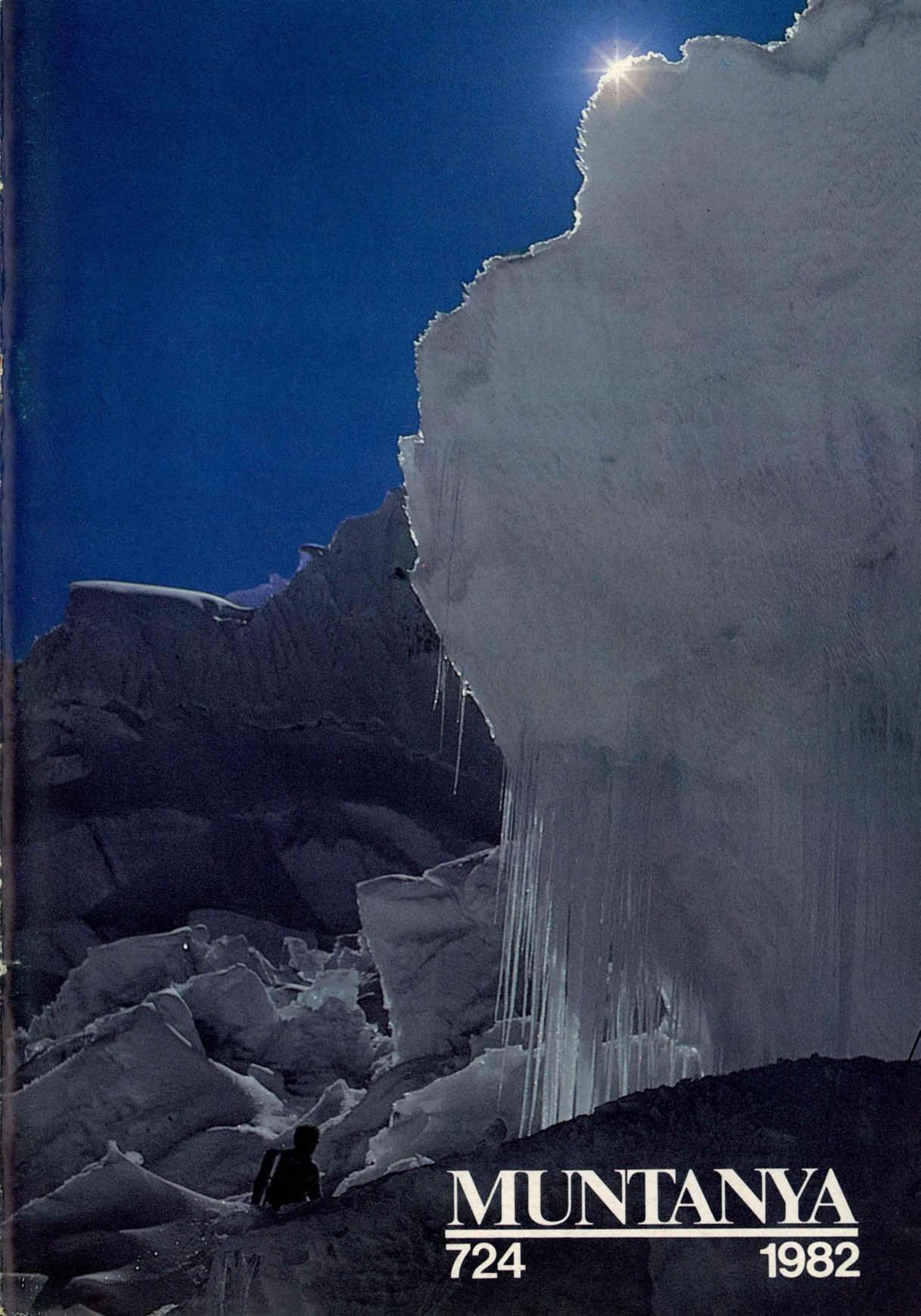

MUNTANYA
724 **1982**

«Los «CINCO ESTRELLAS» de las cumbres.»

TENDES D'ATAC

MC.KINLEY * PAMIR * TÚNEL

Una tenda d'atac constitueix la manifestació extrema d'un disseny especialitzat.

Mc. Kinley

La sèrie que us presentem ací és la resposta més avançada al principi que considerem bàsic en el disseny de material per a l'alta muntanya: **màxima seguretat i confort, amb el mínim de pes.**

Pamir

La seguretat és el primer punt de la nostra escala de valors. La tenda d'atac ha de ser mecànicament estable, impermeable al cent per cent, a l'aigua i al vent, i resistent al desgast. En això hem anat més enllà que ningú més en exigències. Hem aconseguit que seguretat i pes siguin òptims. Amb l'adopció de geometries d'un elevat coeficient de penetració aerodinàmica, arquitectura elàstica, vents amb tracció directa de l'estructura i robustes corretges d'ancoratge al sòl, garantim un conjunt estable en rufagades de 60 nusos.

En una tenda de material sintètic, diferentment del cotó, la impermeabilització s'obté mitjançant una capa de plastificant. Hem seleccionat el millor. El nostre recobriments exclusiu de poliuretà, per la seva superior resistència a l'abrasió i a l'envelliment, és l'última revolució en la tecnologia de plàstics.

Per aconseguir el nostre objectiu d'una major habitabilitat i un més gran confort hem adoptat geometries cilíndriques o hemisfèriques que proporcionen un volum disponible molt més gran que les triangulars o còniques d'igual altura. L'habitable interior «respira» sense absorbir i, així, suprimeix la condensació. La cambra d'aire aïllant ha estat sobredimensionada per augmentar-ne la capacitat tèrmica i ha estat proveïda de ventilació encreuada regulable per tal de desplaçar el vapor d'aigua abans de la condensació.

Túnel

Un detall important, menyspreuat fins ara, ha centrat el nostre esforç: l'habitabilitat en hores diürnes de repòs sota el fort sol de l'alta muntanya a l'estiu. El nostre recobriments de poliuretà inclou com a novetat original una dispersió coloidal d'alumini. A causa del seu poder de reflexió, l'alumini aconsegueix de mantenir la temperatura interior entre 25-27 graus centígrades, en comparació als 30-33 graus centígrades que s'hi assoleixen en tendes de color convencional.

Unió de dues tendes Pamir

HIDALGO, S.L. CASA ARTIACH

PRIMERA INDÚSTRIA ESPORTIVA ESPANYOLA
FUNDADA EL 1928

Florida, 1-5 - Apartado 610 - Tel. 42 11 00 - Zaragoza-8

DEMANEU-LES AL
COMERÇ ESPECIALITZAT

L'ESPECIALITAT NOSTRA: LA MUNTANYA!

PROMOCIONS:

Kurt Diemberger.

R. Messner.

NOVETATS EXPEDICIÓ CATALANA EVEREST 82

MATERIAL:
SACS
MOTXILLES
BOTES
CLETES
CORDES
PIOLETS
GRAMPONS

MARQUES:
PETZL
SERVAL
BOREAL
CHARLET

**CADA DIA SÓN MÉS ELS ALPINISTES I ESQUIADORS
QUE PRACTIQUEN EL «WINDSURFING»**

NAVEGA AMB NOSALTRES

PLANXES PER 2.362 ptes. AL MES

esports edelweiss

Gran Via, 527 (cantonada C. Urgell). Teléf. 254 83 00. BARCELONA-11

SI VOLEU EL FULLET «COMO APRENDER WINDSURFING», DEMANEU-NOS-EL

ESPORTS MAÑANES

C/. CANUDA, 26 - T. 318 45 00-318 44 34

- BARCELONA-2

**T.V. COLOR
ELECTROMENATGE
IMATGE, SO, HI-FI**

**OBERT LA TARDA DELS
DISSABTES
PÀRQUING GRATUÏT**

Tràdom

Central: Entença, 24 - Tels. 325 04 45-325 06 86-325 00 16 - Barcelona- 15

Sucursals: TELEVIDEO i SO - Travessera de les Corts, 238 bis - Tel. 230 92 07
(només Imatge i So). **Barcelona- 14**
Major de Gràcia, 48 - Tel. 218 79 40. **Barcelona- 12**
Sant Josep, 7 - Tels. 873 97 49-873 25 48. **Manresa**
Sant Magi, 27 - Tel. 804 39 00. **Igualada**
Cardenal Remolins, 15 - Tel. (973) 24 77 38. **Lleida**

ATENCIÓ! SOCIS DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA OFERTA ESPECIAL PER A VOSTÈS - HIVERN 1982 (NADAL-REIS)

GAMMA BLANCA	Ptes.	SO	Ptes.
Cuina CORCHO 3 f. completa	13.900	Rack VIETA 5001 Master	135.000
Rentadora BALAY-LYNX 4 preses	28.500	Rack MARANTZ complet	146.000
Rentavaixelles IMP. 18 serveis	39.900		
Combi importació 2 motors	59.900		
Rentadora estreta amb select. temp.	33.900		
Nevera IGNIS, 320 litres	29.850	IMATGE	
Campana NODOR 90 cm	5.900	T.V. PHILLIPS K-30, 22"	82.800
Assecadora de roba EXTEND	2.900	T.V. 20", color	59.900
Calentador FLECK DA-14 litres	5.900	Taula T.V. amb portes de vidre	8.900

OFERTA SUPER-ESPECIAL

VIDEO BETAMAX..... 69.000

OBSEQUIS

A més, per la compra d'un televisor o d'un video BLAUPUNKT, RACK VIETA 5001 MASTER, RACK MARANTZ complet, **un pernil ensomni**; en «Gamma blanca» CANDY o COMBI LIEBHERR, **un estoig de botelleria**, i per tal que ningú dels qui ens honorin amb llur visita se'n vagi de buit dels nostres establiments, és a dir, sense cap obsequi, li regalarem **un arbre màgic de Nadal**.

Compte! no oblidis allò que li dèiem en la nostra oferta anterior. Del 15 de novembre al 10 de desembre vinent hi haurà, a la nostra central del carrer d'Entença 24, una extensa exposició de joguines nacionals i d'importació a uns preus excepcionals, ja que es tracta d'una venda exclusiva per a les empreses i el respectiu personal que s'ha associat al nostre sistema de vendes.

NOTA IMPORTANT: Li recordem, com ja hem fet altres vegades, que per a gaudir d'aquesta oferta és imprescindible la presentació de la nostra TARGETA DE COMPRADOR, o bé acreditar que pertany al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, o a alguna empresa o entitat associada al nostre sistema de vendes.

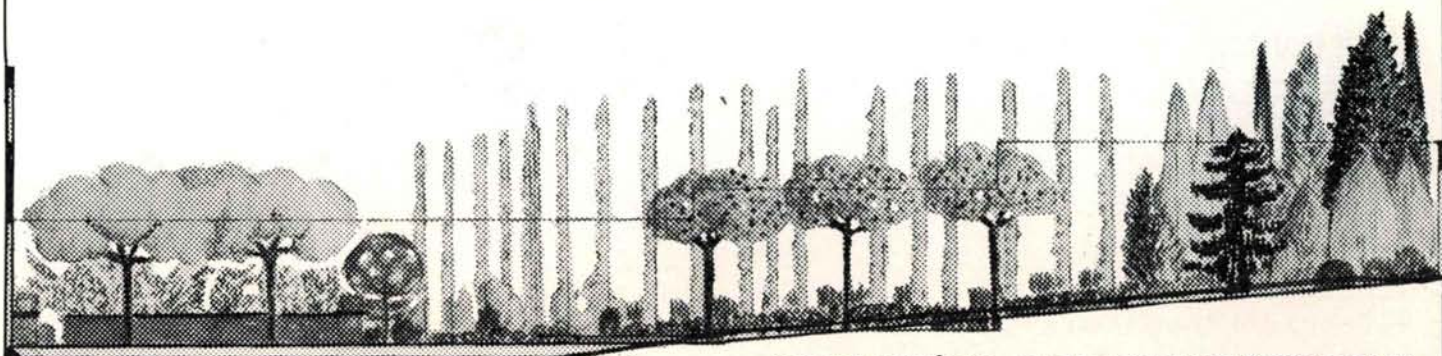
TOTS AQUESTS ARTICLES SÓN EN EXISTÈNCIA LIMITADA

Disseny de jardins, patis, terrasses, balcon, finestres, entrades...

PROJECTES

- Amb assessorament, per tal que pugueu realitzar vosaltres mateixos el vostre jardí.
- I realització dels jardins en cas que preferiu que ho fem nosaltres.

J. FORNT

INFORMACIÓ TEL. 371 12 11 (SANT JUST DESVERN)

*On hi ha més
Quantitat de
Qualitat*

fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

Redacció i administració:
Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 315 23 11

Director:
Josep Casanovas i Garcia

Maqueta:
Carles Fabregat i Sans

Secretari:
Josep Velázquez i Crespan

Corrector:
Joan Costa i Costa

Publicitat:
J. Casanovas i Novell
Av. Xile, 36, 2.^{on}, 1.^a

Barcelona-28
Tel. (93) 240 63 98

Adjunts al director:
Salvador Filella i Cornadó

Col·laboradors:
David M. Aloy, Jaume Altadill,
Armand Ballart,
Lluís Belvis, Agustí Jolis,
Modest Montlleó, Alfred
Montserrat, Ramon Pujol i
Alsina, Joan Quintana,
Joan Sabadell, Josep M.ª Sala,
Alfons Valls.

Subscripció:
1.100 pessetes l'any (sis exemplars).
Estranger 1.400 pessetes.
Preu d'aquest exemplar, 200
pessetes. (Comanda de números
endarrerits, a la redacció de la
revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Fotocomposició i Fotomecànica:
Catalana de Fotocomposició, S. A.
Consell de Cent, 500

Impremta:
SUIMPA, S. A.
Indústria, 110

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CVI N.º 724 VOL. 89 DESEMBRE 1982

SUMARI

Editorial	242
Nadala	243
El Canigó: dues ascensions amb esquís <i>Josep Abril i Pinell</i>	244
La segona guerra púnica a les terres catalanes <i>Rafael Battestini i Pons</i>	247
Gran pic d'Eriste per la cara nord <i>Josep de Tera i Camins</i>	250
La Walker <i>Joan Jover i Garcia</i>	253
Enlairem-nos <i>Joan Posa i Molné</i>	256
La vall de Rolwaling i el pas de Trashi Labtsa. Himàlaia del Nepal <i>Olga Farràs i Albert Ventayol</i>	258
Records d'una pared nord. Agulla Blanca de Peutéréy (4108 m) <i>Joan Quintana i Paredes</i>	266
XLVIII Saló Internacional de Fotografia de Muntanya <i>Josep Camp i Permanyer</i>	268
Expedició alto-aragonesa a la Cordillera Blanca <i>Antonio Ubleto Auseré</i>	272
Una travessa amb esquís de seixanta anys enrera <i>Ignasi Canals i Tarrats</i>	275
El temple carolingi de Santa Maria de Merola <i>Joan Rals i Soriano</i>	278
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	280
Actes	284
Bibliografia	288

Portada:
Séracs a la gelera de l'Alpamayo - Cordillera Blanca (Perú).
(Foto: J. Casanovas.)

Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

LA PUBLICITAT I LES PUBLICACIONS PERIÒDIQUES EN CATALÀ

Aquest número de la revista MUNTANYA que teniu a les mans és el darrer del tercer any de la nova època. Podem considerar que, després d'aquests divuit números, això significa la consolidació d'un nou disseny, d'una nova maqueta. I per aquest mateix motiu podríem dir que n'hem de fer una revisió, per tal de modificar aquells aspectes que mereixin una millora.

Som plenament conscients que hi ha aspectes de la revista que no són del gust de tothom, i agraïm els comentaris que se'ns fan al respecte. Des d'aquestes línies encoratgem els nostres lectors a continuar en aquesta tasca de seguiment del nostre treball, ja que això ens demostra justament que la nostra revista, la de tots, la primera revista de l'Excursionisme Català, és llegida amb interès per una part important dels qui la reben o compren.

També voldríem fer arribar als nostres lectors el nostre crit d'alerta respecte a allò que pot passar (i, en certa manera, suposem que passa) amb les publicacions que, al nostre país, es fan en català.

Hi ha diversos tipus de publicacions periòdiques; no pas quant a la temàtica, sinó quant a la manera de financiació de les mateixes. No pretenem fer-ne una enumeració exhaustiva. Hi ha sobretot les que, orientades preferentment a la publicitat, hi destinen la major part de llurs pàgines i «omplen» la resta amb textos més o menys relacionats amb els espais publicitaris o, senzillament, amb publicitat encoberta. Aquestes revistes són fetes generalment en castellà, ja que –encara que sembli mentida– la major part de les empreses, les catalanes incloses, prefereixen anunciar-se en aquesta llengua, en considerar (justificadament?), que la difusió de la revista serà major en aquest cas. Fins i tot tenint una inclinació (moderada) a anunciar en català, no ho fan perquè no tenen el material publicitari (disseny o fotòlits) necessari per a la

inserció, un material que, naturalment té un cost que no estan disposats a suportar.

Per aquest mateix fet, les publicacions que «no són ni viuen *de i per* la publicitat» han de cercar la financiació en altres llocs. N'hi ha que, per motius en general polítics, gaudeixen de la protecció (i financiació) d'una institució oficial, però aquestes revistes tenen uns recursos limitats, i podem dir que el repartiment no arriba per a tothom.

D'altres estan vinculades a associacions, i és gràcies a l'esforç de llurs associats que, més malament que bé, arriben a sobreviure, les que sobreviuen!!! Aquestes, sovint cerquen en la publicitat el recurs que els permetrà de reduir, si més no parcialment, els creixents costos que tenen avui les edicions, especialment les de tiratge curt i mitjà, que vulguin tenir un mínim de qualitat gràfica.

Es per això –i no vol ser una anàlisi exhaustiva de la situació, perquè caldria considerar també la poca inclinació dels nostres conciutadans a la lectura– que hem de mentalitzar-nos, TOTS, en el fet que, o bé exigim en allò que consumim una publicitat, una etiquetació, una promoció dels productes en català, o bé ens haurem de resignar a no llegir sinó les publicacions en altres llengües, o les que gaudeixin de la protecció dels organismes oficials.

Mentre aquesta situació no arriba, podem començar cercant nous subscriptors per a la nostra revista MUNTANYA, cosa que sembla estar molt més propera a les nostres possibilitats que no pas fer canviar els criteris dels nostres empresaris. Des d'aquesta secció demanem als nostres lectors un esforç en aquest sentit, ja que només així podrem aconseguir un nivell suficient d'ingressos per a mantenir la revista en el nivell de qualitat que es mereix.

Finalment, volem desitjar-vos de tot cor, a tots, un bon any 1983.

*El Centre Excursionista de Catalunya us desitja
feliçes festes nadalenyques i un bon any 1983*

EL CANIGÓ: DUES ASCENSIONS AMB ESQUÍS

Josep Abril i Pinell

El Canigó ha tingut sempre per a nosaltres, els catalans, unes ressonàncies històriques i llegendàries que li donen un atractiu especial, gairebé màgic. Però aquest atractiu es fa més intens, encara, en veure'l des de les planúries de l'Empordà o del Rosselló, des d'on s'alça isolat, majestuós. La seva visió llunyana ja ajudà fenicis, grecs i romans com a punt de referència per a la navegació, i fou el primer cim del Pirineu oriental que, el 1701, els francesos mesuraren: fou el primer a tenir una altitud coneguda, per referència al mar. El refugi de Cortalets, construït el 1899, fou

un dels primers del CAF. La primera referència escrita, és l'ascensió del rei Pere III el Gran, cap al 1280.

Si sempre ha tingut un atractiu tan gran a ambdós costats del Pirineu, un massís amb aquestes característiques ha de seduir els muntanyencs que tantes vegades el veiem a la llunyania, majestàtic i solitari.

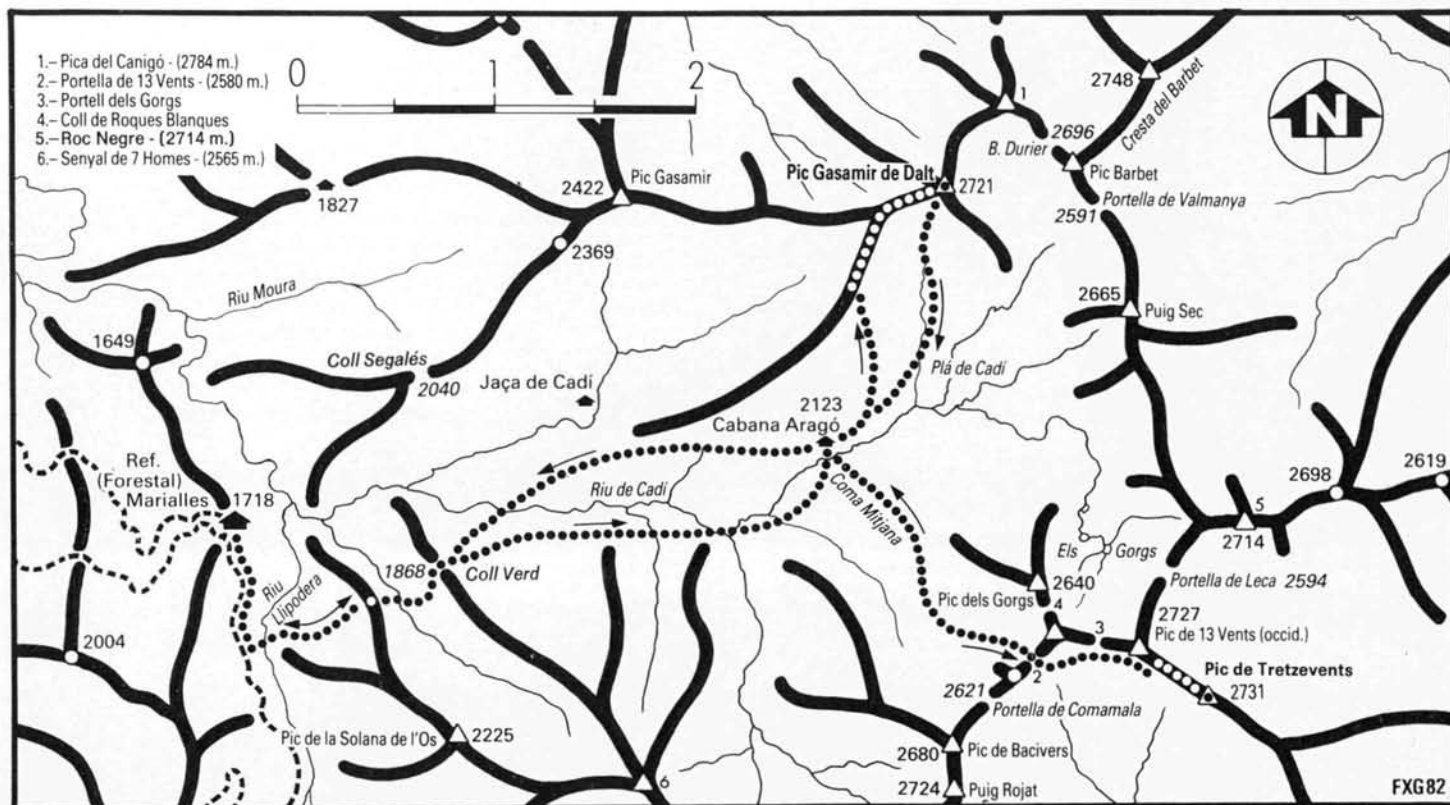
*La Pica del Canigó
vista
des de dalt
del pic Gasamir (2721 m).
(Foto: Josep Abril.)*

El Canigó

Donem una mirada al mapa. Hi ha dos cims culminants al Canigó: la Pica (2785 m) al nord, i el Tretzevents (2731 m) al sud. Tots dos estan lligats per una llarga carena que, amb diversos cims i colls, dibuixa una mitja lluna, orientada a l'oest. Aquesta mitja lluna forma una alta vall interior, la vall de Cadí, a la qual donen accés tots els principals cims, i que, per la seva altitud mitjana de 2000 m, suposa unes bones condicions de neu.

Les vessants del nord baixen brutalment per escarpats rocallosos fins al riu la Tet, i

no són practicables gairebé ni a peu. La vessant orientada al sud baixa en llargues carenes fins al riu el Tec, però per la seva orientació no es gaire aconsellable. La climatologia, al Canigó, té una clara influència mediterrània, cosa que vol dir que la neu es veu castigada per canvis importants de temperatura i insolació, i la cara sud és encara més influenciada per aquestes condicions. Queda l'alta vall de Cortalets, que no és el millor terreny per a l'esquí, ja que és la part més escarpada del massís, i els desnivells hi són curts, amb ascensions mixtes de roca i neu.

La tría, per tant, era clara: la que oferia més possibilitats era la vall de Cadí, des d'on es pot pujar a tots els cims principals. Vam triar el Tretzevents i el Gasamir de Dalt, ja que estan un a cada vessant, i es pot anar fins als mateixos cims amb els esquís als peus.

La vall de Cadí

L'accés a la Jassa de Cadí es fa per Marialles, on s'arriba per una pista forestal que surt de Vernet. Ens calçàrem els esquís a uns tres quilòmetres de Marialles. Aquesta és una jaça on hi ha un bon refugi forestal, tancat, i un refugi obert per a excursionistes. Però l'accés amb cotxe, la major part de mesos de l'any, i la poca educació dels qui hi passen, l'han convertit en un aixopluc poc aconsellable, més propi per a gallines que per a persones.

La sortida d'aigües de la vall de Cadí és un torrent engorjat, impracticable; és a dir, la mitja lluna que formen les altres carenes es tanca davant de Marialles, i l'únic accés és per l'esquerra del riu (sud), seguint un

Mapa de carenes, amb els cims i colls més importants.

camí marcat GR-10 que porta fins al coll Verd (1868), situat en una vessant del pic de Set Homes.

Nosaltres vam fer-hi la pujada a primers d'abril del 1982, un any excepcional en quantitat de neu, i aquest camí ens resultà complicat i extremadament perillós. Pel bosc, cobert amb més d'un metre i mig de neu fonda, era fatigós d'avançar i les vessants que baixen del Set Homes estaven solcades per canals on es despenjaven violentes allaus de més de 1100 m d'alçària. Passar per aquestes canals, convertides en veritables caos de neu i gel, fou una experiència poc aconsellable.

Una vegada situats al Coll Verd, hi ha dues opcions: baixar al fons del torrent, per pujar després per la ribera dreta, o continuar flanquejant per l'esquerra (sud), que es la que vam escollir. Però, a partir d'aquí, les dificultats foren pitjors ja que ens calgué passar per una altra canal, escombrada per les allaus, i per una petita repisa penjada sobre el torrent, que es trobava en pèssimes condicions. Les allaus no solament havien baixat fins al torrent, sinó que, amb la seva fúria, havien envaït la vessant contrària. Més amunt d'aquesta canal, el terreny no és gaire més bo. Aquestes vessants molt dretes, plenes de neu inestable, ens van donar feina una bona estona. L'altre camí, el que baixa fins al torrent, fou el que agafàrem a la tornada: si bé evità la part més perillosa de les allaus, la pujada pel bosc amb molta neu, fins a trobar el Coll Verd, fou extremadament fatigosa. No cal dir que, en un any de poca neu, totes

aquestes dificultats poden quedar reduïdes a gairebé no res.

La cabana Aragó

Una vegada deixada la part de bosc i entrats a l'alta vall de Cadí, el terreny esdevé fàcil, i cal cercar la cabana, que es troba al marge dret, a uns 50 m sobre el riu, i que ens costà molt de trobar, ja que estava coberta de neu.

És apta per a 4 persones (5, molt justes) i consta d'una porta d'entrada en bon estat, un forat-finestra i una llar de foc per on s'havia ficat la neu, que omplia mitja cabana. Hi ha una tarima de fusta per a dormir, que es fàcil de trobar mullada. La font, colgada sota la neu, era impossible de trobar.

El Tretzevents (2731 m)

Es surt de la cabana Aragó (2123 m) en direcció SO per travessar el torrent i anar a cercar, flanquejant, la coma Mitjana, fins arribar a una magnífica pala que baixa de la portella de Tretzevents. Es passa per un parell de terrasses (la primera encara amb alguns arbres) i, des del segon replà (un magnífic mirador sobre la vall), s'agafa l'ampla pala que porta a la carena. La neu, una mica dura, brillava al sol, i les ganivetes mossegaven bé. Com que aquest terreny està orientat al NO, el sol no hi toca fins tard i la neu feia pensar en un bon descens. Una vegada arribats a dalt de la carena, que forma un ample coll amb el pic Rojat a ponent, es veu el pic Tretzevents, que està separat de la carena principal, i forma un cim isolat unit a aquesta per una fàcil carena nevada. Només cal, flanquejant una mica,

A dalt a l'esquerra: El Pic Gasamir i la Pica des de la carena de Tretzevents. (Foto: Ernest Gutiérrez.)

Al mig: El Tretzevents (2731 m). (Foto: Josep Abril.)

A baix: Alta Vall de Cadí: el Tretzevents des del pic Gasamir. (Foto: Josep Abril.)

cercar els indrets amb neu més bona per arribar al cim amb els esquís.

La vista des del Tretzevents és magnífica ja que, pel sud i en pocs quilòmetres, el terreny baixa més de 2000 m, i és l'elevació més important fins al mar. Pel nord, es veu tot el massís del Canigó, amb la Pica, piràmide rocallosa, que sobresurt majestuosa.

El descens fou magnífic, ja que el sol havia estovat la superfície de la neu i aquesta es trobava en magnífiques condicions.

Per aquesta ascensió cal comptar amb dues hores i mitja o tres per la pujada, amb un desnivell d'uns 600 metres.

El Gasamir de Dalt (2721 m)

Aquesta és una ascensió curta, de 600 m de desnivell, aconsellable de fer a primera hora, ja que es fa per la vessant sud i, si és en primavera, rep molt aviat l'escalfor del sol. El cim està situat en direcció nord, just darrera la cabana. L'ascensió consisteix a fer una sola pala ampla, enorme, que puja des del torrent fins a dalt del cim.

És aconsellable, però, si la neu és dura, d'anar a trobar l'ampla carena que puja del bosc, ja que el terreny hi és menys pendent. En pujar-hi aviat pel matí, vam trobar la neu dura i ens foren molt útils els grampons. L'accés directe al cim seria pujant pels pendents més drets, i una caiguda voldria dir baixar molts metres de desnivell, sens dubte fins al fons del torrent. La carena fa unes esqueses d'ase que et permeten d'arribar fins al mateix cim amb els esquís. Des d'allí, l'accés a la pica del Canigó, que resta a l'enfront mateix, es pot fer baixant a la coma que hi ha entre els dos pics i pujant després per les roques, o bé per la cresta entre ambdós. Aquesta cresta, molt àeria, amb un pas exposat de III, no és aconsellable de fer amb els esquís a l'esquena.

El descens fou magnífic. El sol, a les 10, ja havia deixat la neu en òptimes condicions. Davallàrem primerament per la part més dreta de la pala i, després, seguint en direcció oest, fins a trobar el bosc, per fer amples viratges entre els pins, fins a aterrar sobre la mateixa teulada de la cabana. Un descens dels que es recorden amb joia, per la bellesa de l'entorn i el bon estat de la neu.

El Canigó ofereix, és clar, moltes altres possibilitats per a l'esquí; però, fonamentalment, l'emplaçament amb més possibilitats de trobar la neu en bones condicions, és aquesta vall de Cadí.

Mapes: I.G.N. de França. Canigó 1.50.000.

Guies: Le Massif du Canigó. CAF (Secc. Perpinyà). Pirineu Oriental (CEC Vol. II).

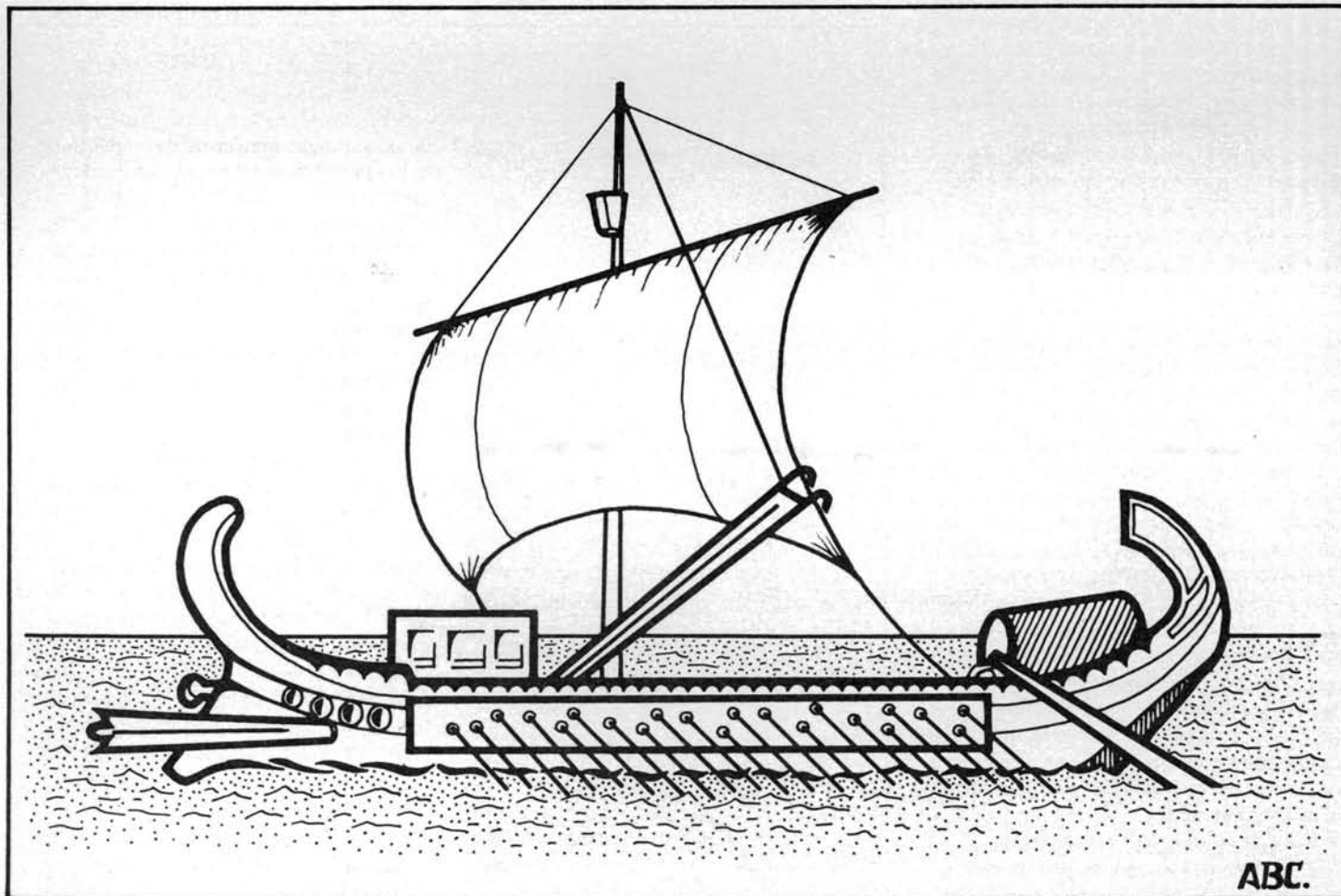
LA SEGONA GUERRA PÚNICA A LES TERRES CATALANES

Rafael Battestini i Pons

La Segona Guerra Púnica s'inicià als Països Catalans (concretament, amb el setge de Sagunt), i es desenvolupà àmpliament en terres catalanes; el triomf final de Roma significà l'inici de la profunda romanització del nostre país, un dels factors que més han influït en el seu caràcter nacional.

La Primera Guerra Púnica fou un triomf relatiu de Roma, ja que, malgrat haver de pagar una forta indemnització econòmica i perdre Còrsega, Sicília i Sardenya, els cartaginesos asseguraren llur domini sobre les Balears i iniciaren la conquesta de la península ibèrica, on obtingueren mercats i mercenaris, a més d'explotar-hi salines i mines de coure i metalls preciosos. Aquesta

Trirrem. Aquesta galera fou l'arma naval que permeté als romans, mediocres marins, de convertir el Mediterrani en un autèntic «Mare Nostrum».

conquesta fou obra dels Barca, bàsicament: Amílcar, el seu gendre Asdrúbal, i el seu fill Anníbal. Primer des de Cadis (*Gades*) i, a partir d'Asdrúbal, des de Cartagena (*Nova Cartago*), s'anaren estenent al sud de l'Ebre. Aquesta extensió quedava limitada pel tractat de pau entre Roma i Cartago, ratificat el 226 abans de Crist, encara que s'han trobat monedes cartagineses, a Empúries i Mataró, que ens demostren una expansió més enllà dels límits del tractat. Aquest, com tants altres, deixava una possible causa de discòrdia: era Sagunt, ciutat ibera dominada per un partit pro-romà, i situada en ple territori cartaginès.

Tant a Cartago com a Roma, els respectius Senats eren favorables al manteniment de la pau; els romans tenien dificultats a la Gàl·lia Cisalpina i els cartaginesos volien recuperar llur potencial econòmic i comercial. Hi havia els «falcons», agrupats entorn dels Barca i els Escipions, que buscaven una revenja i l'enfonsament dels rivals, a més dels propis beneficis.

L'atac d'Anníbal a Sagunt (219 a. de C.) desencadenà la guerra. S'ha exagerat molt aquest episodi: era difícil que Anníbal reclutés 150.000 homes en una àrea d'influència de dos milions d'habitants; la suposada destrucció i suïcidi col·lectiu no encaixen amb el retorn dels supervivents, cinc anys després, ran de la reconquesta de Sagunt pels Escipions. El punt més viscós és que Roma considerà l'atac com un *casus belli*, però no féu res per ajudar els seus aliats: tot fa pensar que els «falcons» buscaven un motiu per una nova guerra i necessitaven uns màrtirs. El setge durà vuit mesos, i ambdues ciutats estaven separades per menys d'una setmana de navegació en un mar dominat pels romans.

Cal recordar que, a conseqüència de la Primera Guerra Púnica, Roma era una gran potència naval, ja que s'havia produït un canvi curiós: els cartaginesos, millors navegants i amb llarga tradició, foren derrotats per uns romans avesats a la terra ferma i sense tradició marinera. Hem de pensar en la gran capacitat d'assimilació dels romans que, ben aviat, aprengueren l'art de la navegació, imitaren llurs aliats marsellesos i construïren les trirrems, unes excel·lents galeres armades amb un fort esperó, potents ballestes i catapultes, i que presentaren una innovació, autènticament romana: el *corvus*, una passarel·la amb garfis que permetia l'abordatge lateral més avantatjós per a llurs guerrers avesats a la lluita directa. Les trirrems de Roma eren força ràpides, gràcies a la qualitat dels remers, esclaus relativament ben tractats (ja que el sentit pràctic dels romans féu que consideressin l'esclau com un motor que cal conservar en bon estat per tal d'obtenir-ne el millor rendiment).

Anníbal emprengué la seva famosa expedició contra Roma immediatament després d'ocupar Sagunt; demostrà que ja

disposava d'un exèrcit ben preparat, amb 37 elefants (els tancs de l'època), 6.000 excel·lents genets nòmades i 20.000 infants, entre els que hi havia foners balears (en funcions d'artilleria lleugera); curiosament, no hi ha referència de catapultes, força emprades en aquelles guerres; cal recordar que Titus Livi assenyala un exèrcit de 60.000 homes. En la seva marxa, Anníbal creuà l'Ebre, a prop de Tortosa, i penetrà en terreny d'influència romana. Hi ha hagut moltes controvèrsies sobre el trajecte seguit a Catalunya, entre Tortosa i Elna, on els cartaginesos es reagruparen abans d'endinsar-se cap a la Gàl·lia.

Uns es decanten cap el recorregut litoral, seguint aproximadament el que més tard seria la «Via Augusta»: passaria del Tarragonés a l'Anoia, el Vallés, la Selva i l'Empordà, creuaria allò que Titus Livi anomena les «gorges del Pirineu», al Portús, i seguiria cap al Rosselló. Aquesta ruta ens és presentada en un mapa, per Pericot, a la «*Historia Universal*» de P. Bosch i Gimpera en l'edició del 1931. Malet i Isaac també es decanten per aquest recorregut, junt a

Rovira i Virgili que es limita a assenyalar que «Anníbal va evitar les colònies gregues d'Empúries i Roses»; encara el 1971, Dennis Proctor, d'Oxford, defensava la ruta litoral.

El propi Pericot, en la seva «*Historia de España*», preconitza la ruta del Segre, que evitava una costa i unes colònies gregues hostils; es basa en la Història de Polibi, que diu: «Després de creuar l'Ebre, va sotmetre el pobre dels ilergets i els bergosians; després els erenesians i els andosians, pobles situats sobre la seva ruta fins a les muntanyes anomenades Pirineus». Polibi eleva l'exèrcit cartaginès a 50.000 infants i 9.000 genets, i assenyala que va deixar Annó a la reraguarda, amb 10.000 soldats i 1.000 cavallers.

Tant Polibi com Titus Livi coincideixen en el fet que Anníbal va sotmetre els ilergets; el camí més lògic de Lleida cap a Elna és Segre amunt cap a Ponts, la Seu, la Cerdanya, el coll de la Perxa i, Tet avall, cap a l'Elna. Bosch i Gimpera, el 1965, va abonar aquesta ruta interior, i proposà el pas previ de Tortosa cap a Tarragona, Montblanc i Lleida. Aquesta ruta interior

Campanyes de la Segona Guerra Púnica a CATALUNYA — Possibles rutes seguides per Anníbal, que corresponen a vies romanes posteriorment utilitzades amb regularitat.

(1) Ruta «clàssica» per la «Via Augusta».

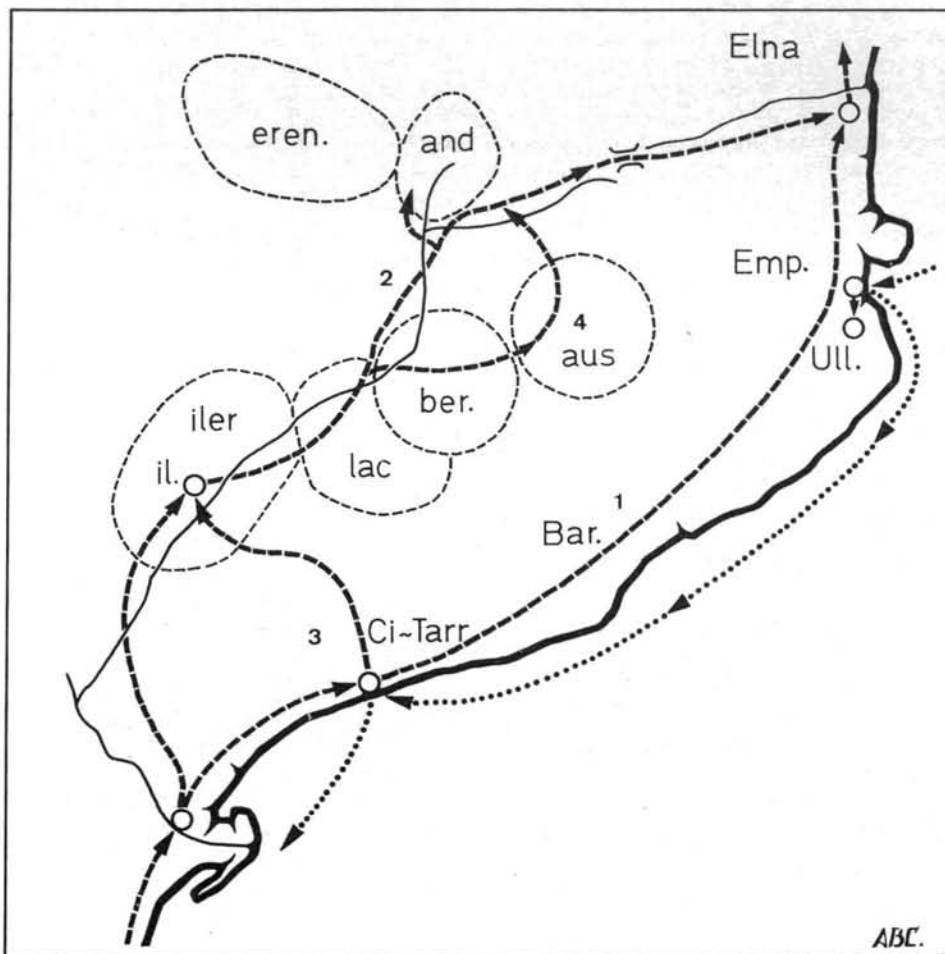
(2) Ruta interior per la «Via Urgelliana».

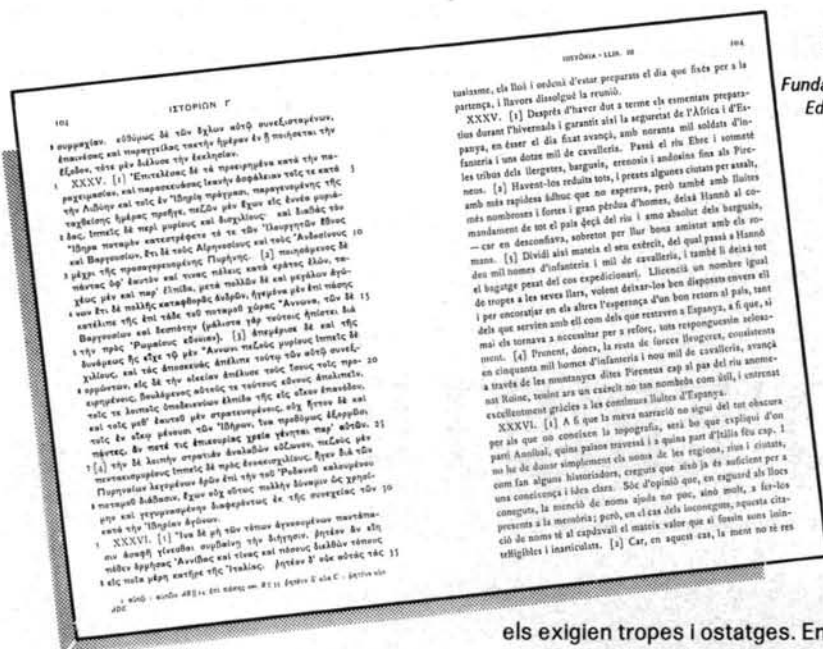
(3) Variant pel Cissa-Tarraco, proposada per Bosch i Gimpera.

(4) Variant pel Bergadà, proposada per Ramon d'Abadal.

..... Campanyes dels Escipions, primer Cneu i després Escipió l'Africà, passant per Empúries i Ullastret, seguint a Cissa-Tarraco, fundada per l'Africà, i continuant cap al sud.

(eren) aranesos, (and) andorrans, (aus) ausetans, (ber) bergosians, (lac) lacetans, (iler) ilergets.

també és defensada per Udina i Martorell i per Ripoll i Perelló: és difícil d'imaginar-se els andorrans i aranesos, pobles muntanyencs i aferrats a llurs valls, emprenent una llunyana aventura cap al Portús; en canvi, podien emprendre una enèrgica acció per barrar el pas del Valira cap a les valls d'Andorra i Ferrera, d'on podien provenir els aranesos, estesos al Pallars, i venint de Tírvia cap a Sant Joan Fumat.

Ramon d'Abadal admet la ruta del Segre fins a Ponts; a partir d'allí, s'hauria desviat cap a Solsona i Berga, hauria topat amb els bergosians, que ens cita Polibi, i hauria anat cap a Cerdanya, on lluità amb andorrans i aranesos, després de passar per Bagà, Grèixer i el Coll de Jou: és una ruta un xic complicada, però correspon a camins molt fressats a l'edat mitjana, i ben coneguts per Abadal.

Mentre Anníbal penetra a Itàlia, havent creuat els Alps per tres possibles rutes (que, per cert, uns americans seguiren el 1981 emprant un elefant), Cneu Escipió desembarca a Catalunya; de primer a Empúries, i ocupa Ullastret, i després a Cissa probablement on, posteriorment, el seu nebot fundaria Tarraco. Els dos germans, Cneu i Publi Corneli, passaren l'Ebre en una contraofensiva que els permeté conquerir Sagunt; però el 211 a. de C. foren derrotats i morts prop d'Alacant.

El fill de Publi Corneli, més tard conegut com «l'Africà», seguí els passos del seu oncle, d'Empúries a Cissa, on fundà Tarraco com a principal base d'acció a la península. Emprengué una sèrie d'accions brillants cap al sur, i culminà la seva campanya el 209, amb la presa de *Nova Cartago*, la capital dels Barca, on feu 12.000 presoners, conquerí un ric botí, entre el que figuraven 120 catapultes, i alliberà molts ostatges. Els cartaginesos practicaven una política molt dura amb els seus aliats, als quals sempre consideraven com a inferiors i sospitosos, i

MUNTANYA

Polibi.-
HISTÒRIA (vol. II)
Llibres II-III
Fundació Bernat Metge.
Editorial Alpha, S.A.
Barcelona

Augusta al litoral i la Via Urgelliana per la vall del Segre, que permeteren el ràpid pas dels correus, les tropes i el comerç; construïren viaductes i aqüeductes per a llurs ciutats, molt ben urbanitzades segons l'esquema de la pròpia Roma, amb fòrum, estadi, teatre, temples, pretori i ports. L'assentament dels colons representà un intercanvi de coneixements i de tècniques, tant industrials i de mineria com agrícoles, que impulsaren els regadius. Hi hagué un important mestissatge, amb la integració mútua dels romans amb els autòctons que, sovint, assoliren la ciutadania romana. La culturalització es féu amb aportació de la llengua, l'esquema social, el tipus de vida, la religió (que adoptà moltes divinitats locals) i, particularment, la implantació del dret.

A partir de la Segona Guerra Púnica, que es gestà, s'inicià i, pràcticament, es decidí a les terres catalanes, ens arriba la romanització que ha estat el determinant d'un tipus de vida que resistí la invasió dels bàrbars i la dels musulmans, i fou un dels factors fonamentals del nostre caràcter nacional.

(Agraeixo al professor Frederic Udina i Martorell el seu encoratjament i la seva orientació, tant històrica com bibliogràfica.)

BIBLIOGRAFIA

ABADAL I DE VINYALS R. D': *Els
Precedents antics a la Història de
Catalunya*, Ed. Selecta, Barcelona.

BOSCH I GIMPERA P. I AGUADO, P.: *La Conquista de España por Roma*, a «Historia de España» II, Madrid, 1935.

Gran Enciclopèdia Catalana: Vegeu-hi «Andorra».

LIÖBET, S.: *Andorra*, a «Geografia de Catalunya» de Solé i Sabaris, LL., Barcelona, 1958.

MALET, A. I ISAAC, J.: *Histoire de Rome*,
Hachette, Paris, 1923.

PERICOT I GARCIA, P.: *El Imperio cartaginés*, a «Historia Universal» de Bosch i Gimpera, P., I. Gallach, Barcelona, 1931.

POLIBI: *Història*, III.

PROCTOR, D.: *Hannibal's March in History*. Oxford, 1971.

RIPOLL I PERELLÓ, E.: *Els Orígens de la Ciutat Romana d'Empúries*, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. 1978.

ROVIRA I VIRGILI, A.: *Història nacional de Catalunya I*, Barcelona, 1922.

SERRA I RÀFOLS, J. DE C.: *Les etapes d'ocupació del sòl*, a «Geografia de Catalunya» de Solé i Sabaris, Ll., Barcelona, 1958.

UDINA I MARTORELL, F.: *Contestació al discurs de recepció d'Eduard Ripoll i Perelló*, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 1978.

UDINA I MARTORELL, F.: Comunicació personal.

GRAN PIC D'ERISTE PER LA CARA NORD

Josep de Tera i Camins

A l'esquerra, l'Eriste N, i, a la dreta, el gran pic d'Eriste, des de Viadós. Entremig, s'observa la bretxa característica fins a la qual puja aquest itinerari per assolir el gran pic d'Eriste. (Foto: Josep de Tera.)

Uns dels llocs més poc freqüentats del Pirineu d'Oscà, i que per a mi són a la vegada dels més bonics, són les Granges de Viadós, a la capçalera del riu Cinqueta de Añes Cruces, i el Pla de Tavernés, a la del Cinqueta de la Pez. Poc coneguts malgrat els campaments d'alta muntanya del Centre a Viadós, a Eriste i, el de l'estiu passat, a Tavernés.

La primera vegada que vaig treure el nas en aquest racó del Pirineu va ser l'any 1976, quan, una colla d'amics del C.E. de Badalona, vam anar a Tavernés per pujar al

gran Bachimala havent fet la travessa de la punta del Sabre fins el petit Bachimala.

Assolit ja un dels dos clàssics de la regió, feia falta l'altre: el Pocets; i per això era necessari anar a Viadós.

Si l'acollidor pla de Tavernés m'havia deixat un grat record, el de Viadós em va deixar meravellat: és realment formidable el contrast que hi ha entre els aspres 3375 m del Pocets i els verds i suaus 1700 m de Viadós, espurnejats pels puntets marrons de les teulades de les granges.

La meua companya i jo hem anat moltes

vegades al refugi de Viadós, unes vegades sols i, d'altres, amb amics. El temps, però, no sempre ens ha acompanyat. I la segona «clàssica» de la regió és va fer esperar fins al 13 de juliol de 1980, quan, havent sortit de Viadós a les tres quarts de quatre de la matinada, arribava al Pocets a les 10,15 h.

En aquest itinerari d'accés al pic de Pocets des de Viadós, pel llit de Llardana, és un error seguir el Cinqueta fins a la confluència amb el gran torrent que baixa de la glacera oest de Pocets, car la sortida d'aquest lloc és difícil i sense camí. És molt més còmode i pràctic l'itinerari per la cabana del Clot (de la que amb prou feines queden els fonaments), car hi ha un bon camí que surt d'un petit prat, que trobem molt poc abans de travessar el torrent del Clot, i que s'enfila en fortes rampes per dins del bosc fins als prats i les fonts del Clot.

Una vegada assolits ja els dos cims clàssics de la zona, el meu objectiu es va traslladar al gran pic d'Eriste, de 3053 m, el més alt dels tres cims d'Eriste o Bagüenola.

Feia temps que el tenia a la «llista»; i una de les vegades que a Viadós no ens feia bon temps, ho vam aprofitar per anar fins a l'estany inferior de Millares, per inspeccionar-lo de prop i per conèixer una mica el camí. Aquesta inspecció va servir per crear dubtes i passar fred, car era per l'octubre i feia un vent d'aquells que no et deixa caminar dret.

Els dubtes es van crear en observar el gran pic d'Eriste i veure que semblava lògic poder-hi pujar directament des de l'estany inferior de Millares, en lloc d'anar-hi per l'estany superior, tal com diu la guia «Pocets-Maladeta»; l'únic problema que

podia haver-hi era la sortida d'una marcada bretxa a l'est del cim, car en l'esmentada guia, es parla d'un pas difícil, però també semblava que aquest pas es podria estalviar anant a buscar la cresta més a ponent de la bretxa.

Després, al refugi, el guarda, propietari i amic, Joaquín Cazcarra, ens va explicar que realment aquest era l'itinerari que quasi tothom utilitzava per pujar el gran pic d'Eriste.

És per aquest motiu que escric aquestes ratlles, perquè quedi constància escrita d'aquesta freqüentada via «normal» al gran pic d'Eriste.

No va ser, però, fins pel juny del 1981 quan, junt amb uns amics, tornàvem a Viadós amb la intenció de pujar a l'Eriste.

El viatge és una mica llarg; però així que hom entra a la vall del Cinqueta, a Salinas, comença a reconèixer que val la pena; quan arriba al refugi de Viadós, en queda fermament convençut, i resta bocabadat quan obre la finestra de l'habitació i veu, al davant seu, el Pocets, l'Espadas i els Eristes.

Com que havíem arribat al refugi a l'hora de dinar, vam aprofitar la tarda passejant pels prats de Viadós i buscant el pas per travessar el Cinqueta; pel juny, això és una empresa difícil, i, si de bon matí ja saps per on l'has de passar, t'estalvies una bona estona d'anar a les palpenes i de saltar d'una pedra a l'altra.

Arribat ja el dia (concretament, era el 19 de juny de 1981), l'amic Joan Pino i jo ens vam aixecar a les quatre de la matinada, i deixàrem ben dormides les nostres respectives companyes.

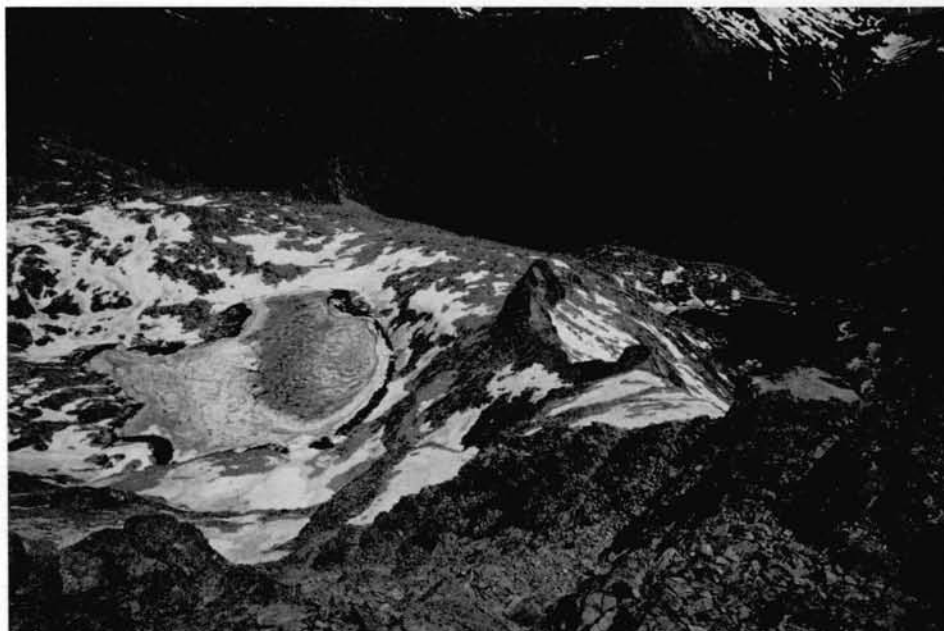
A les cinc vam obrir la porta del refugi. Una lleugera fresca ens va petar a la cara; el cel estava completament estrellat; bona senyal que el dia seria bo.

Vorejant els camps, ràpidament vam arribar al lloc escollit el dia anterior per travessar el Cinqueta d'Añes Cruces.

Normalment, aquest lloc és l'únic pas on, fent quatre salts, pots passar a l'altre costat sense haver-te de descalçar; està situat exactament uns deu o vint metres aigües amunt de la confluència del Cinqueta amb el torrent de la Ribereta, i es distingeix fàcilment perquè, al marge dret del Cinqueta, hi ha un petit prat visible des del refugi. Si per aquest punt no és pot passar, perquè baixa massa aigua, més val descalçar-se i no perdre gaire el temps buscant-ne un altre.

Nosaltres el vam poder travessar saltant; al cap de poca estona ja ens trobàvem als prats del marge esquerre del Cinqueta, on se separen els camins del Pocets i de Millares, prop d'on encara hi ha les restes d'un telefèric de les obres de regulació dels llacs de Millares.

El camí, sempre molt ben marcat, va penetrant a la vall de la Ribereta; de primer, planeja pels prats i, després, gira bruscament a l'esquerra (E), comença a

Els llacs de Millares; al fons, Viadós I, en primeríssim terme, la canal de la via normal a l'Eriste. (Foto: Josep de Tera.)

guanyar alçada en fortes rampes i deixa el torrent molt enfonsat.

Vam estar poca estona al llac, ja que havíem decidit començar a guanyar alçada i esmorzar quan arribéssim a les primeres pedres on toqués el sol.

La sortida del llac és fàcil, però forta i sense camí. Ràpidament, mentre el llac es va enfonsant, la panoràmica es va ampliant, el pendent disminueix i la neu augmenta. A la fi, a dos quarts de nou i a uns 2650 m, vam sortir de l'obra per entrar el sol.

Tal com ens havíem proposat, hi vam fer una llarga parada per esmorzar. Al cap d'una hora tornàvem a caminar, però calçats ja amb els grampons i amb el piolet a la mà, perquè la neu era molt dura i el pendent, a estones, prou fort.

Ens pensàvem que, més amunt, trobaríem aigua i no n'havíem omplert la cantimplora; però ens havíem equivocat: més amunt no n'hi havia, perquè tots els escorrialls estaven gelats; per aquesta causa vam perdre bastant de temps trencant unes «estalactites» i omplint la cantimplora gota a gota, mentre contemplàvem el llac de Millares, del qual poca estona abans havíem menyspreat un litre de les seves blaves aigües.

Resolt aquest petit problema, continuàrem la pujada per uns camps de neu; com a punt de referència, ens havíem fixat en una gran roca que sobresortia de la neu, sota la vertical de la bretxa, a uns 2950 m.

Amb una altra hora hi arribàrem. Des d'aquest lloc, la panoràmica comença a ser amplíssima: només cal arribar a dalt de la bretxa o del cim per ampliar-la per l'altra vessant.

Després de gaudir una estona d'aquesta privilegiada panoràmica, ens posàrem novament a caminar; i per un fort pendent vam arribar, amb els grampons als peus, a la

bretxa oriental del gran pic d'Eriste, d'uns 3000 m, amb vistes ja sobre la vall del riu Éssera. Vam estudiar totes les possibilitats que vèiem per continuar vers el cim, i arribàrem a la brillant conclusió que és podien resumir en dues: continuar per la cresta, o flanquejar-ne un tros pel N.

La guia «Pocets-Maladeta» tenia raó; per continuar per la cresta, a la sortida de la bretxa hi ha un pas difícil; per aquest motiu ens decidírem per la segona alternativa: així també amortitzàrem una mica més els grampons.

Flanquejant per la vessant nord de la cresta vam guanyar uns quants metres més d'alçada, els suficients per deixar endarrera el pas difícil. Més endavant, trobàrem un bon lloc per deixar la neu i prendre contacte amb la roca: era com un replà, del qual sortia una curta i fàcil canaleta fins el fil de la cresta.

Deixàrem al replà els grampons i el piolet i, amb pocs minuts, arribàrem a dalt de la cresta, que va resultar molt estreta i aèria, però fàcil i planera. Finalment, a dos quarts de dotze en punt arribàvem a dalt del gran pic d'Eriste, de 3053 m.

L'objecte d'aquest article ha estat divulgar aquesta via normal al pic d'Eriste, però ara vull estendre'm unes ratlles més, i parlar de la gran panoràmica de què es gaudeix per tots costats.

Començaré per la del NE, perquè és la més reduïda: es gaudeix d'un primer terme dels pics de Pavots, Espadas i Pocets, amb la particularitat que el de Pavots es domina per la seva vessant nord, o del Cinqueta, i els de Pocets i Espadas, per la sud, o de l'Éssera. Per l'E, es domina el massís de la Maladeta, al fons, i, més a prop, les tuques d'Ixeia. Pel SE i pel S, el poble de Cerler —amb les verdes muntanyes (a l'estiu) del'estació d'esquí— tallat per la depressió de la vall de Benasc; encara que s'endeuina,

el poble de Benasc no s'acaba de veure; i, en primer terme, l'abrupte Eriste S i la vall de l'Aigüeta.

Però és a ponent on la panoràmica encara és més ampla. Quasi a tocar amb les mans tenim el pic de Sein; també quasi a tocar, però amb els peus, tenim a sota nostre una vertiginosa canal que mena fins a l'estany glaçat de Barbarisa. Després, la carena que segueix vers l'O, amb les agulles de Sein i fins l'agulla de la Selva.

Més lluny, la verda vall del Cinqueta sembla que s'acabi a l'embassament de Plan d'Escún, poc abans d'entrar a l'estret pas de la Inclusa. La penya de Sin i la d'Arties sobresurten com dues illes fosques en un mar de color verd, prop del poble de Plan, que no s'arriba a veure; del que sí s'en veuen algunes cases, és el de Gistain.

Tanca aquesta panoràmica, per l'O, una llista interminable de cims, dels que sobresurten: Cotiella, Mont Perdut, Cilindre, Vinhamala i, una mica al NO, els d'Ordiceto i les puntes Fulza i Suelza.

Al nord, tenim en primeríssim terme la pedregosa i dreta canal de la via normal per l'estany superior de Millares. Uns pendents de neu tenen pressa a perdre alçada fins a caure als llacs de Millares que, des de dalt del cim, sembla que es trobin en un mateix pla; però la seva diferent alçada queda ben palesa, perquè l'inferior està pràcticament desglacat, mentre que el superior encara té quasi tota la seva superfície glaçada, tot i que és molt més gran.

Els pendents, ara sense neu, continuen tenint pressa per perdre alçada fins arribar als verds plans de Viadós, on es veuen els petits puntets de les bordes. El refugi és l'únic puntet que no es veu des del cim, perquè el tapa una característica agulla, que és el final d'un llarg estrep que comença en el gran pic d'Eriste i que s'abat molt poc abans d'arribar al Cinqueta.

Per darrera els plans de Viadós, el terreny torna a guanyar alçada, per arribar primer al Senyal de Viadós i pic de Leschabres, i després a la carena fronterera, amb els pics de Bachimala, Guerreys, Loustou, Culfreda, Penya Blanca, etc.

Després de contemplar totes aquestes panoràmiques vam deixar el pic a les dos quarts i cinc d'una.

Ens hauria agradat de baixar per la canal de la via normal, per vorejar també l'estany superior i fer una petita circumval·lació, però els grampons i piolets al peu de la cresta ens obligaren a tornar pel mateix itinerari de pujada.

Llàstima que, amb la llum dels frontals de primer, i amb la penombra de la matinada després, no pots gaudir de l'indret on estàs situat; però a la baixada, amb la llum del migdia, quedes àmpliament compensat: en anar de cara a la vall, contemples constantment l'espectacle que t'ofereixen els plans de Viadós, emmarcats pels pics de Bachimala i Culfreda.

Aquest camí, també és ple de contrastos; després de grans pujades, comença a

El llac glaçat de Barbarisa i, al fons, la penya de Sin i la vall del Cinqueta, des de l'Eriste. (Foto: Josep de Tera.)

El Pocets i les granges de Viadós. (Foto: Josep de Tera.)

flanquejar per dins del bosc, per anar disminuint el desnivell que el separa del llit del torrent de la Ribereta, fins a arribar al seu mateix nivell, just en un lloc on, sempre que hi he passat, m'ha vingut la mateixa sensació: una sensació d'angoixa. Potser és que m'agraden els espais oberts, i precisament aquest és tot el contrari: queda completament enclotat sota la impressionant i aspra muralla de més de 1200 metres que baixa sense contemplacions del pic de les Espadas, amb el desolat torrent que ve de sota el coll de Pavots, després de descriure un angle de quasi 90°; en aquest torrent, el bosc és vençut cada hivern per les allaus que es desprenen d'aquesta paret i queden canalitzades per l'embut del torrent de Pavots, que lògicament està ple de grans

pedres i troncs arrossegats per la neu. Per si no n'hi hagués prou, davant nostre, una alta i vertical paret barra el pas: és la paret per on salta uns 100 metres el torrent de Millares o de la Ribereta; i, per rematar-ho, al darrera nostre no es veu res, ja que hem baixat alguns metres per arribar a l'olla on estem situats.

Recordo que, posant-me de cara a la paret del pic de les Espadas, m'agafava torticollis de tant aixecar el cap per poder veure el cel.

Malgrat la inhospitalitat del terreny, hi ha alguns racons on es pot acampar.

El camí travessa el torrent de Pavots i surt de l'olla per l'única sortida que té: consisteix a seguir-lo pel seu marge esquerre; de primer amb forta pujada i, després, planejant una estona i deixant-lo finalment, per anar a buscar de nou el torrent de la Ribereta, al qual s'arriba novament, molt enlairat, just on s'acaba el bosc.

A continuació, el camí torna a flanquejar per terreny mixt, d'herba i tartera, per acostar-se novament al torrent; poc abans de travessar-lo, per la nostra esquerra, surt el camí que puja fins el coll d'Eriste o de la Forqueta. Encara que no és un camí marcat, sí que és un camí evident, car aquest coll s'endevina al fons d'una valleta que ve per l'esquerra (SE).

El nostre camí vers els llacs de Millares, molt ben marcat i empedrat, travessa el torrent i puja decididament cap a la cubeta inferior de Millares, a 2390 m, sota els pics d'Eriste N o Beraldi i el d'Eriste central o gran pic d'Eriste.

En arribar-hi, era un quart de vuit; de nit havia glaçat i feia fred: tots els rierols i escorralls estaven glaçats encara.

Vam travessar la resclosa construïda amb pedres, per tal d'analitzar el camí a l'altre costat. En principi, semblava senzill: consistia a guanyar alçada per l'esquerra del llac (O) i continuar després fins a la profunda bretxa que hi ha a l'E del gran pic d'Eriste.

Finalment, arribàvem de nou al refugi de Viadós a tres quarts de quatre, just a temps encara per dinar.

Per acabar aquesta ressenya, i encara que no estigui directament relacionat amb la mateixa, voldria explicar la finalitat de les rescloses de Millares, perquè em va sorprendre de veure que no hi havia cap central, ni cap canalització.

L'amic Joaquín Cazarra, el guarda del refugi, m'ho explicà: són uns llacs que serveixen per a regular el nivell dels pantans del Cinqueta i del Cinca; quan aquests estan en un determinat nivell, ha de pujar un empleat a peu fins els llacs per obrir unes vàlvules i buidar els llacs. Aquesta buidada no és qüestió de cinc minuts, així és que l'home ha d'anar-se'n i, quan s'han buidat, ha de tornar a pujar per tancar l'aixeta. Tot un exemple d'automatització!

LA WALKER

Joan Josep i Garcia

Cim de les grandes Jorasses (4208 m). (Foto: Joan Jover.)

És la nit abans de la partida. Sento la joia de l'aventura, el neguit que precedeix les grans hores, el pes del perill i de la victòria.

Saltar els torrents de la glacera amb l'esquena carregada resulta difícil. Fa estona que hem deixat enrera el poc «europeu» Montanvers, i el tòpic esdevé inevitable: la vista no es separa de les Jorasses, la muntanya immensa i extraordinària «...la cara N és com el símbol més significatiu de la inaccessibilitat d'una muntanya; un tresor digne d'un déu...», havia dit Bonatti. La majoria de cordades que ens acompanyen per la «ramblística» Mer de Glace pugen al Couvercle pels Égralets. Prosseguim sols, doncs, fins a Leschaux:

una passejada de tres hores bones. Esperàvem trobar ple de gom a gom el petit refugi d'alumini, però només hi dormen uns veterans alemanys i una cordada francesa que projecta les Petites Jorasses.

Ens concedim un *repas* a base d'ous ferrats, per tal d'economisar el menjar d'atac reservat a la paret. Amb això, esclata una important tronada. Ens puja la mosca al nas: la *météo* assegurava bon temps per quatre dies com a mínim. A més, un llamp deteriora l'antena del repetidor i resulta impossible de comunicar amb la darrera predicció de la nit. Traiem a l'exterior una de les dues taules en les que hem sopat, per poder tancar la porta (és realment petit,

aquest refugi!). Ara llampega sobre les Aiguilles Rouges, però ja no plou.

A les dues, la guardiana desperta l'individu situat en un extrem de les lliteres, i aquest fa córrer la veu; tothom desvetlla el company que té al costat: *Deux heures... deux heures...*

De tant en tant encara llampega.

És el moment més dur; dubtem un xic. El temps ens preocupa; la neu nova d'aquesta nit també ens preocupa. Una cordada francesa per a la Walker, arribada ahir a última hora, abandona el refugi. Una estona després sortim nosaltres. Llarga remuntada per la glacera en la negror de la nit, un gran

Esperó Walker. Part superior de la paret. (Foto: Joan Jover.)

pes sobre l'esquena: gairebé el pes de 1200 metres de granit.

Han passat dues hores. A la clivella terminal atrapem els «gavatxos», i comencem d'anar al darrera d'ells. Ha arribat el gran moment. Amb una barreja de sensacions de por i aventura, passo la rimaia i palpo la roca freda de l'esperó Walker. Encara és de nit. El sòcol no és difícil, i gairebé no hi ha neu. Després de tres llargs fora de l'itinerari habitual, pugem els dos alhora. Voltem l'angle de l'esperó; més amunt, el terreny esdevé més dret i tornem a fer tirades (des d'aquest punt al cim, comptarem 54 llargs!). L'activitat és un bon remei per a la síndrome «paret Nord», però la tensió és constant. Al sol, tenim

calor. A mig matí trobem la fissura Rébuffat: 40 metres dolomítics que ens han d'obrir el pas a les roques superiors. És, potser, el llarg que més acusem de tota la via.

Grans nuvolades ens vénen a l'encontre, i el temps sembla prendre unes característiques semblants a les d'ahir. Parlem del risc que suposa el mal temps: d'aquí, encara podem baixar; però, més amunt, pot resultar impossible. La resposta és la mateixa d'abans: nosaltres vivim lluny d'aquestes muntanyes i no podem esperar les condicions ideals; si hi volem reeixir, cal acceptar algun risc. Ens lliguem la manta al cap...

Evitem les bandes de gel amb un rappel i un flanqueig per la seva base (aquest any, la

part baixa està molt seca); en el diedre de 75 metres, la boira ens embocalla lentament. Estem cansats. Les plaques negres signifiquen el final d'aquesta dura jornada; uns llargs més amunt, a prop dels 3800 metres, muntem el bivac en una vira al fil de l'esperó. Els francesos aprofiten els dos quarts de llum que queden per pujar fins a la congesta triangular. A la fi, seure i menjar. Els primer moments del bivac, quan el cos encara es conserva calent per l'activitat, són els més agradables. Ens posem tota la roba: l'anorac de plomes, els peus dintre la motxilla... Un lleuger sopor m'envaeix i em perdo en un món agradable, càlid. De sobte, torno a la realitat: és la tempesta. El Remi també es desperta. En pocs minuts la tenim a sobre. Una espessa cortina de neu crepita estrepitosament sobre la funda de bivac doble amb què ens hem afanyat a cobrir-nos. Restem muts davant la violència del temps: tots dos sabem on estem posats i el que ens espera. Una hora després, la nostra repisa està colgada per gairebé dos pams de neu. Lentament, molt lentament, transcorre aquesta nit d'angoixa. Amb les primeres clarors sabem que torna a fer bon temps, però el paisatge blanc que ens envolta és desanimador.

Baixar? Ens ho traiem de seguida del cap: més de 750 metres ens separen de la glacera de Leschaux, i tot està cobert per una fina capa de neu. Desenterrem el nostre material, i ens lliurem a un dur combat amb les lloses i el gel: més de sis hores ens calen per fer els tres llargs que ens separen de la congesta triangular. Tenim els dits balbs però també tenim la certesa de superar tots els obstacles. Les xemeneies roges, si bé estan força pitonades, resulten difícils i dures amb el gel que tapa les preses. Pugem sense grampons, ajudats pels estreps. Em ve al cap el record dels primers ascensionistes: Cassin i la forta cordada que l'acompanyava. Ara els admiro més que mai. Trobar el camí per aquesta vasta muralla i tenir el coratge de retirar les cordes després del pèndol..., i, tot això en la seva primera visita al massís del Mont Blanc, l'any 1938!

Cau la tarda; la boira ens envolta de nou. Llarg rera llarg, guanyem lentament terreny a la muntanya; però, certament, els espaguetis al «Bocalatte» no seran encara per avui. Perdo uns minuts en recollir aigua en una gotera del desgel i, al final del corredor que mena a l'aresta final, a uns 4050 metres d'alçada, ens sorprèn la fosca. La tempesta, puntual, es perfila. Comença a nevar. Els llamps, a intervals regulars, trenquen la quietud d'aquest capvespre d'altitud. Tallem un replà en el gel, sobre un petit graó de roca, i ens encongim sota la funda de bivac. Nit de diables, d'espera interminable; Una sotregada seca a les cames i, després, sentor de sofre. Mullats com estem, resultem uns conductors elèctrics ideals.

Al matí continua nevant. La visibilitat es redueix a uns pocs metres, i la cosa comença a fer-se lletja per a nosaltres. Estem abatuts, bloquejats a 100 metres del cim. Passa el temps sense que arribem a decidir res... Més tard, un vent violent s'abat sobre les crestes i, en pocs minuts, absorbeix la boira de la cara N; els horitzons s'estenen progressivament, apareixen les cornises de la Whymper amb un blanc extraordinàriament diàfan. La moral puja per instants. Ens equípem ràpidament i surto disparat, sense ni donar temps al Remi perquè m'asseguri. M'adono de la gran quantitat de neu caiguda. L'altra tirada toca al Remi. La neu ho fa tot impossible; el meu company, impertorbable, torna una i altra vegada enrera. El temps no s'atura: en aquests casos, el cap corre, corre... Potser no és per aquí! I si no podem passar? L'helicòpter? Darrer ensurt de la Walker. Finalment, aconseguim el mal pas. Seguim, progressem, utilitzant totes les possibilitats: lliure, artificial... Sortir, costi el que costi! Tres grans llargs mixtos amb grampons, verticals al màxim i sense pitons, ens situen sota la cornisa cimera. Una gran febre m'envaeix. La lluminositat em fereix la vista sota les ulleres. Trenco amb el piolet la polsosa visera, i rodolo sobre el cim.

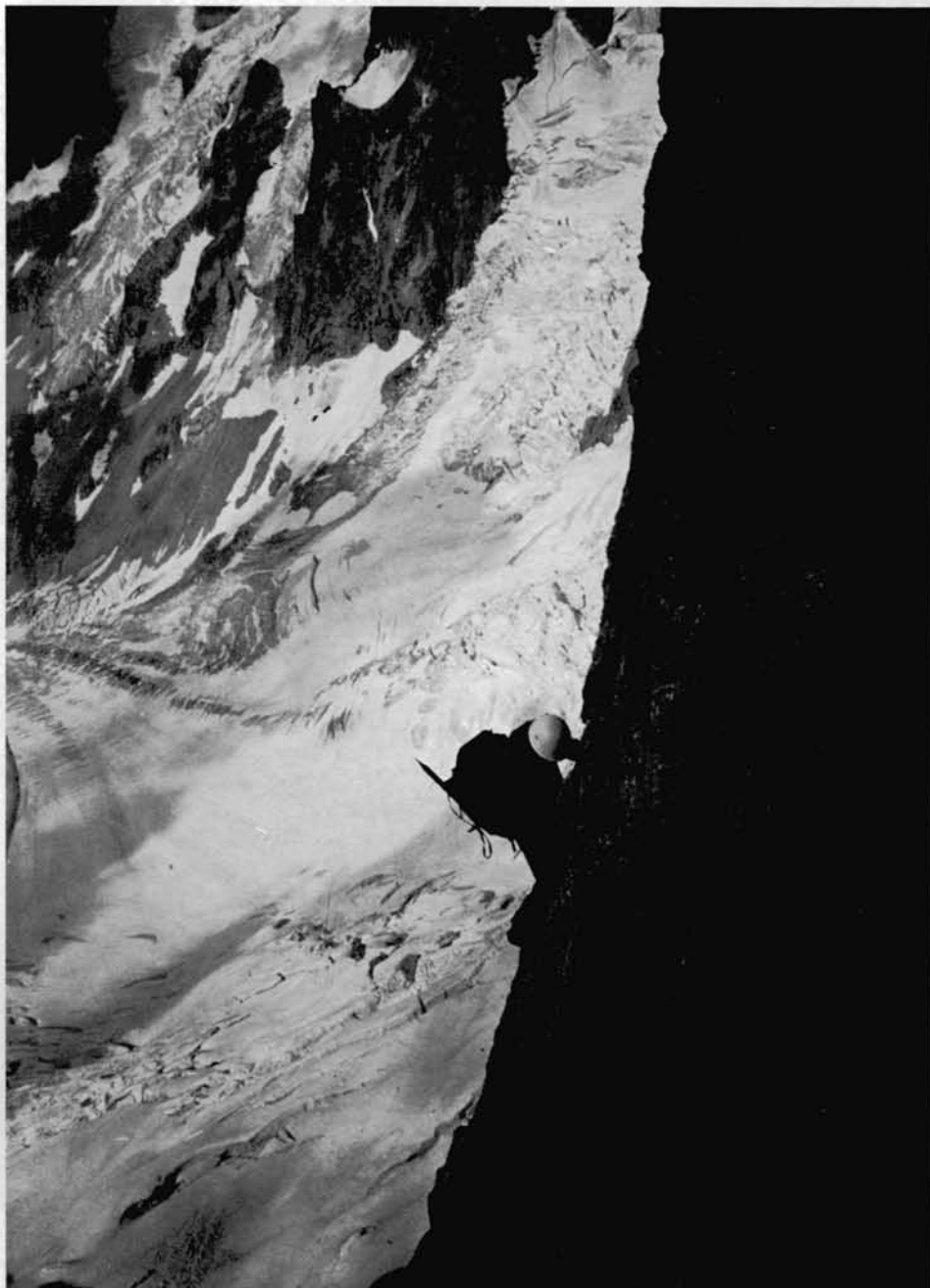
És el migdia del tercer dia. Joia intensa de ser al cim i d'estar vius. Ens repetim, l'un a l'altre: la Walker, la Walker!...

No fem gaire temps, a dalt; ens resta encara un dur descens de més de nou hores fins al refugi italià «Boccalatte». Ara ho encaixem tot pacientment; rappels, llargues desgrimpades... No és difícil, però sí llarg, amb els nostres cossos cansats: molt llarg i perillós!

El solitari «Boccalatte» ens reserva una

A dalt: les difícils «Plagues Negres». (Foto: Joan Jover.)

Sota d'aquestes ratlles: Tercer dia: neu i gel sobre la roca. (Foto: Joan Jover.)

sorpresa: el meu pare i l'amic Paco han pujat a rebre'ns. Felicitacions, alegria... i també els somiats espaguetis.

La tempesta s'abat de nou sobre les muntanyes. Insensible a la pluja, resto uns minuts a la porta. La intensitat de la vivència m'ultrapassa.

Vanitat?

El delit de l'aventura, si de cas?

O és per reconstruir aquestes situacions emocionalment extremes, que ja mai més no es poden oblidar?.

GRANDES JORASSES (4.208 m)

Esperó Walker.

Via directa «Cassin-Esposito-Tizzoni» (4/6 agost 1938).

Ascensió realitzada els dies 19, 20 i 21 de juliol de 1982 per Remi Bresco i Joan Jover.

ENLAIREM-NOS

Joan Posa i Molné

Que un home pugui assaborir el golg d'abastar el país on ha nascut, de resseguir humilment i amb llibertat, tota l'amplitud del paisatge de la terra que sent que és la seva, que el propi origen el fa sentir com una part de la gran família que parla una mateixa llengua, això, és un privilegi que tenim els excursionistes.

Quan podem escapar-nos, il·lusionats, de la nostra residència habitual, deixant enrera les angúnies de la ciutat, per tresscar arreu de les nostres muntanyes, no fem altra cosa que refermar la nostra fidelitat i el coneixement del país. No ens n'adonem perquè és fàcil i natural, però cada dia estimem més el nostre paisatge.

Arreu, en l'efímera estada al nostre pas, la terra ens deixa quelcom d'entranyable en l'íntim registre del record.

Diuen que el caràcter de la gent és influït pel paisatge dels qui l'habiten. El nostre

paisatge és dolç i aspre alhora, amb contrastos, és divers i acollidor. El cert és que el nostre país n'és un de muntanyes. De muntanyes ponderades, humanitzades per la possibilitat d'assolir-les. El nostre és un país petit: quasi abastable a la vista. Any rera any, excursionant ara aquí ara allà, més a prop o més lluny, hi revelem els nostres amics, les nostres amigues: els cims i les muntanyes que tant estimem.

Pel llarg i ample de la nostra geografia, per tots els punts cardinals del nostre petit país, tan aviat ens enfilem (posem per cas) pel ben anomenat Pallars Sobirà, pels aspres de la Garrotxa, pels feréstecs i càlids Ports de Beseit... Bé! Ens posaríem a anomenar-les una a una, aquestes muntanyes i comarques, i el nom ja ens evocaria una contrada, un paisatge, una vegetació pròpia, un ambient estimable a la nostra diversa vivència excursionista de

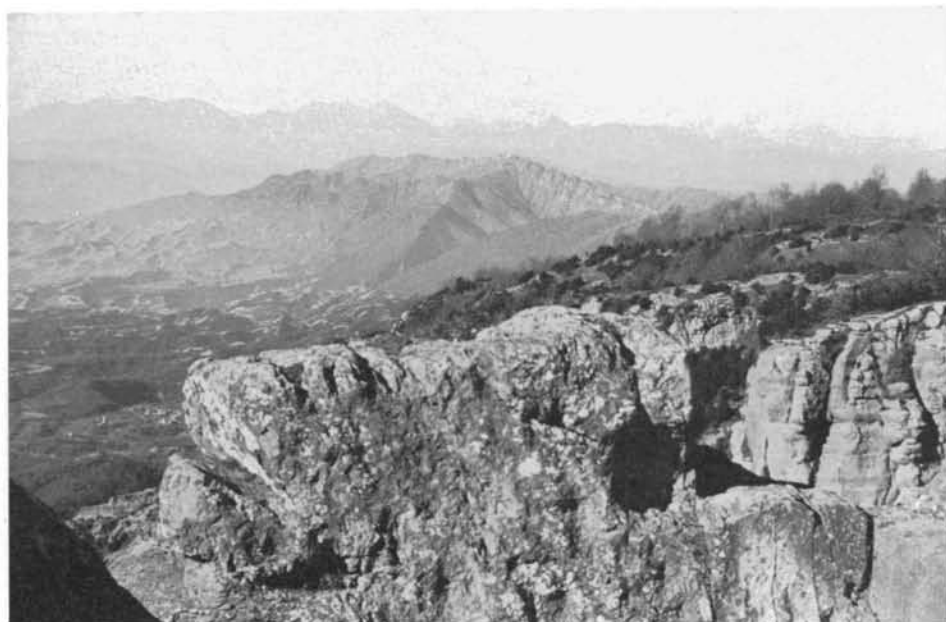
«muntanyaferits».

Per més lluny que les veiem avui, a un costat i a l'altre de nosaltres, ahir hi érem immersos i hi transitàvem amb la mateixa il·lusió i afany d'assolir la carena o el cim panoràmic, o des d'on poder reveure en altres perfils la muntanya on som avui, com tantes altres, amb la lluminosa presència dels termes de prop, els del davant a tocar, els dels més allunyats en el seu blavós onejar. En això pensava mentre feia camí amunt, en la darrera excursió, que s'esqueia en el darrer dia de gener d'enguany, per les carenes engrescadores, d'encatifada gespa i mirada infinita, de Creu Melosa, Faig i Branca, Puig Lluent... noms evocadors d'harmonies i serenors muntanyequés.

Era un dia d'«aquells». Dies nets d'hivern en què la llum diu tota la veritat, en què ho valorem tot doblement, perquè no sempre s'escau la transparència. Dies en què tot sembla renovat, fins i tot nosaltres mateixos. Dies en què hom té tota la pressa per ésser al capdamunt. Però en què també, pas a pas, no se'ns escapa res, en què voldríem retardar la durada del camí tan ple de sensacions agradoses. Si bé un es troba en plena marxa cara amunt, rodejat d'un ambient exquisit de calma i bellesa, he observat moltes vegades, que, en aquestes condicions, el cap segueix per camins propis idees i pensaments afins a l'ambient que ens envolta, i que els sentiments que origina són nets i enlairats, per dir-ho d'alguna manera.

Tant de bo que puguem sempre ésser receptors del que ens diu la naturalesa! Que ens en fa de bé, aquest rentat, al cos i a l'esperit!. Sentir-te hoste del bosc i, de cop, arribar a treure el cap pel collet amb l'esperat espectacle de l'altra banda, un decorat de fons admirable, enlluernador. La gran nevada del davant presidida per l'avi Puigmal, cap de colla de la llarga serralada, on, des d'aquí, la Coma Ermada es confon en la blancor. El Taga, desconegut quan

... carenes engrescadores, d'encatifada gespa i mirada infinita... (Foto: Joan Posa.)

s'escau vestit de blanc fins als peus, sembla créixer i voler barrejar-se amb els altres gegants que té a la vora.

Seguint camí amunt per la baga, la visió del pessebre de masies notables als peus de les Roques de la Lluna. Seguint a cavall pel roquisser de la carena, a la dreta, la fageda vestida d'hivern, de cara a la nevassada del davant, i a l'esquerra, la pinosa a la solana, encantada al bat del sol. Ara l'esquenall carener baixa fortament i el camí juga amb àmplies clarianes de bosc, herbei tou i molsut, acollidor, i passa davant el bassal glaçat en un paratge encisador. Arbres gegants a tot el volt. Cambra íntima fistonejada per l'alegria de les neus del teló de fons.

Silenci present. No saps com, però en ponderar als qui t'acompanyen l'encís del paratge, ho fas a mitja veu, com un afortunat i respectuós intrús a qui és permès de penetrar en un clos de privilegi, entenedor per a qui els sentits porten de la mà.

Arribats al cim de l'enlairada talaia, som a la balconada satisfactòria per a reveure i abastar encara més coneixences de muntanyes amigues. Prou que us conec d'una a una, encara que, vistes d'aquí, canvieu la forma que gairebé sempre preneu, i us empetitiu i us tapeu en la modèstia que us dona la llunyania.

El Montserrat emergeix de les calines com far i bandera, prop el seu germà Sant Llorenç amb l'agulló del Montcau, i el Montseny és massís i poderós. Són les nostres veïnes, recorregudes i conegudes muntanyes que, de tan vistes, a vegades no en fem esment. Però, ai si ens en privessin!

Sento aquest silenci solemne del bosc, trencat lleument pel suauíssim oreig que mil pins coregen. Estic agraït al bon solet, tebi, amorós com mare que mai no ens deixa.

I em sento tan bé ací dalt! Tot jo deixat anar, estirat damunt el prat net, ara ros per mor del fred de l'hivern; atent només al que veig, sense neguits, meravellat, furgant amb la vista més i més, la meua mirada es perd en la confusió de la distància terres enllà.

I penso en la gran veritat del poeta, que tots podem humilment creure, en allò que diu d'aturar aquests moments, tots els que siguin, «per fer-los eterns a dintre el nostre cor».

M'omple d'alegria el piuleig d'aquest discret i modest ocell, habitant permanent dels nostres boscos, que tantes vegades sentim i rarament velem saltar d'un arbre a l'altre, i que ara, ben cert, ens espia damunt nostre. Petit ocell, de qui, com tantes altres coses, no sé el nom; cosa no important però que estimo per tal que forma part del conjunt d'aquest ambient ideal que m'és necessari. Com te diguis, graciós i xicarró moixó, prou provo d'imitar el teu piular (pobre de mi!) per establir un impossible diàleg, per fer-te saber que jo sóc el teu amic.

Aquest enlairament per veure l'ample territori, sigui on sigui, ens dona la sana

... dies nets d'hivern, en què la llum diu tota la veritat... (Foto: Joan Posa.)

... balconada satisfactòria per reveure les muntanyes amigues. (Foto: Joan Posa.)

perspectiva necessària per valorar en la seva forma física i latent la terra catalana. Sobre aquesta superfície immòbil hi ha la vivència de segles d'història, la característica i el batec viu d'un poble, una llengua tan digna com la que més, i si aquest, per nosaltres jardí, el volèm ufanós, ningú sinó nosaltres le'n pot fer.

Jo convidaria a tants i tants (massa encara) dels meus conciutadans d'allà baix (els indiferents, temorencs, servils i enlluernats per grandeses falses i alienes) a recórrer de tant en tant la nostra variada geografia i enlairar-se, sobretot enlairar-se, a qualsevol d'aquests miradors per poder conèixer, veure i estimar aquest nostre petit (i tan desunit) país.

Tan confús i contradictori com és, ens pertany, és el nostre i no en tenim d'altre. Ben segur que, en tornar cap avall, ens sentirem amb més forces per continuar, fidelment i modesta, formant pinya per tirar endavant el nostre amat i clar país.

I encara, per acabar i com a regal de la bonesa del dia, l'esplendorosa posta de sol vesteix de vermell pujat les roques del cingle i el llogarret de Sant Jaume de Frontanyà, amb les quatre casetes arredossades a l'insòlit i mil·lenari monument romànic.

Rogenca i serena apoteosi, fugaç comiat d'un dia dels que tornes a casa satisfet, donant gràcies al bon Déu que ens l'ha atorgat.

LA VALL DE ROLWALING I EL PAS DE TRASHI LABTSA

Himàlaia del Nepal

Olga Farràs i Albert Ventayol

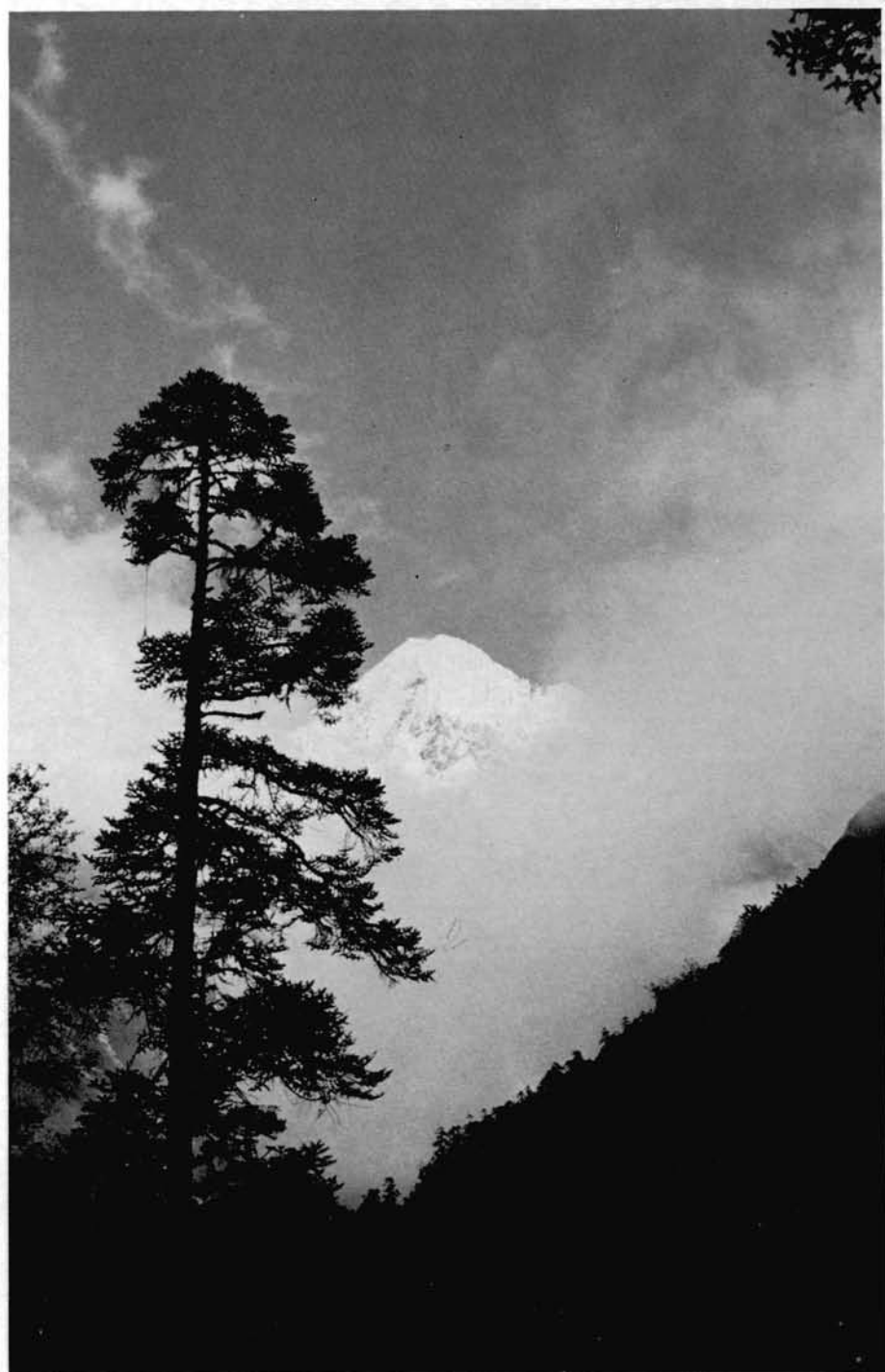
Cada any, diversos milers d'occidentals, en grups aïllats o en *trekkings* organitzats, remunten la vall del Dudh Kosi, fins arribar a la regió del Kumbhu i als peus de la més alta muntanya de la Terra, el Sagarmatha o Everest (8848 m).

Hi ha, però, un altra ruta, molt menys coneguda, que ens pot també conduir al cor del país del sherpes. És el camí de la vall de Rolwaling i el pas de Trashi Labtsa, que, amb els seus 5755 m, és utilitzat des de temps immemorials com el pas de comerç més elevat i difícil del món.

El passat més d'octubre, i formant part d'un *trekking* impulsat pels amics Lluís Belvis i Jaume Altadill, vam tenir una oportunitat de recórrer aquest racó dels Himàlaies.

Simigaon, a 2019 m d'alçada, ens dona accés a la vall del Rolwaling. Les seves cases blanques, solitàries, entre els darrers camps d'arròs, i la seva Gompa budista, situada al cim d'una petita carena, dominen en 600 m l'engorjat de la vall del Bhote Kosi (*Kosi* = riu, en tibetà), riu provinent del proper Tibet, que hem estat remuntant durant tres dies, a través dels frondosos boscos de la selva subtropical.

Anteriorment, ens havien calgut dos dies més per arribar des de Lamsangu i Barabise —a la carretera de Kathmāndū a Lhasa— fins a Charikot, ja en la vall del Bhote Kosi.

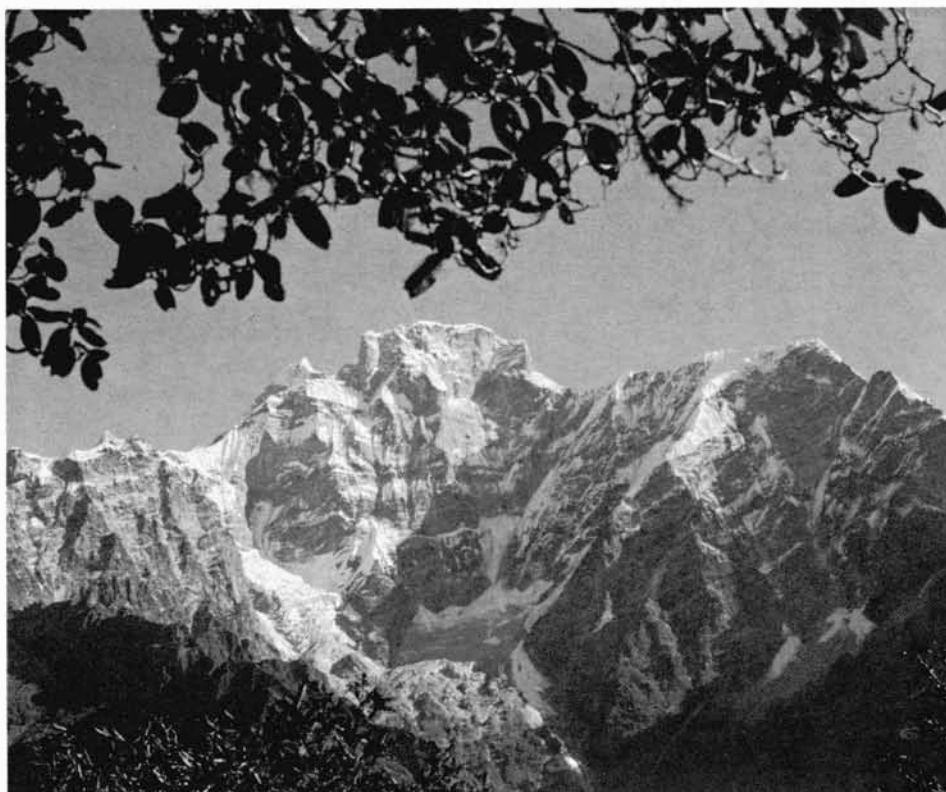

El cim del Chekigo (6257 m), entre les boires i boscos de la vall de Rolwaling. (Foto: Albert Ventanyol.)

Cara sud-oest del Chekigo (6257 m). (Foto: Jaume Altadill.)

Paret sud del Gaurishankar (7146 m). (Foto: Albert Ventayol.)

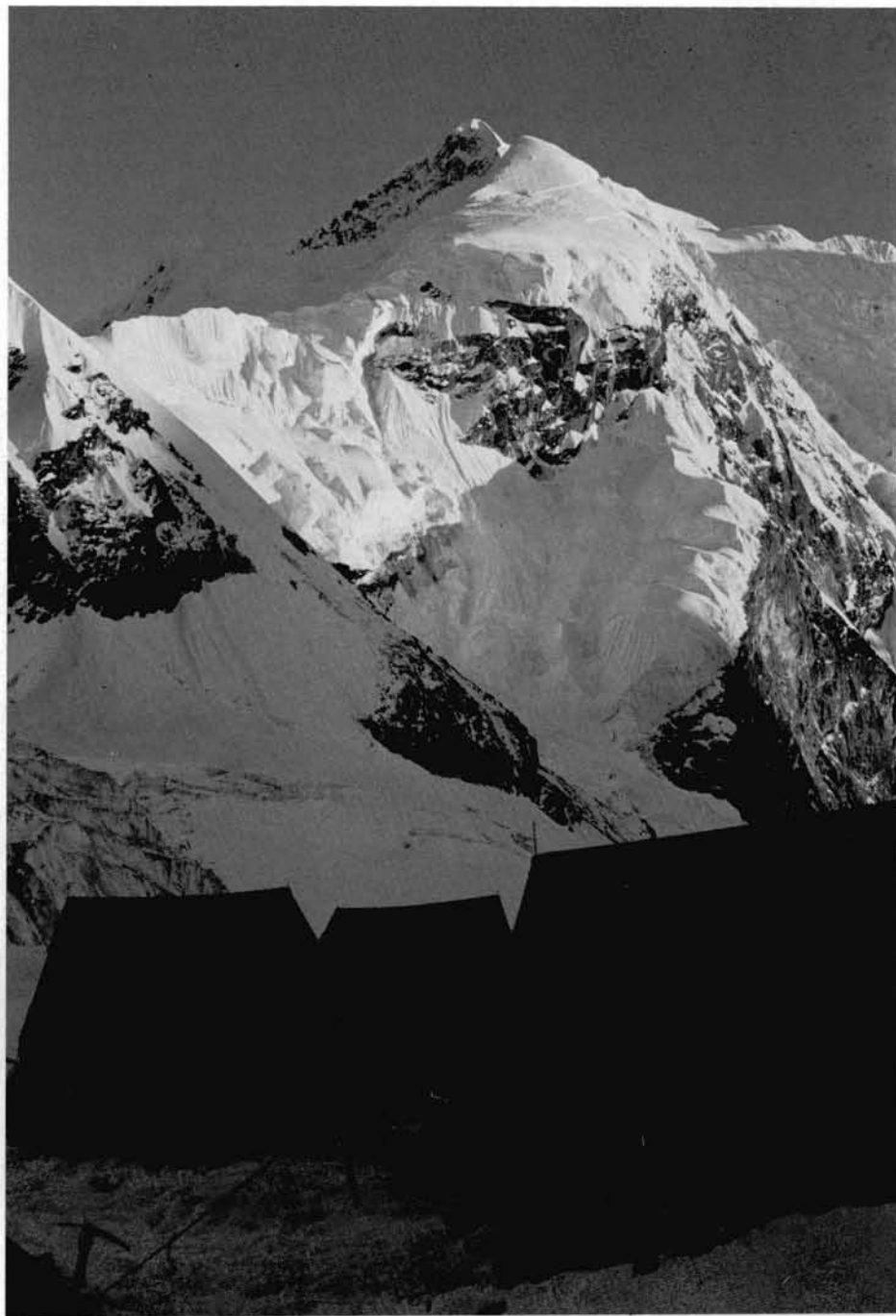
Han estat 5 dies en què ens hem habituat a la vida de *trekking*, a conèixer-nos millor entre nosaltres i els qui ens acompanyen, i també a l'alimentació, composta essencialment per *xapati* (arròs, patates i verdures). El camí entre els camps d'arròs que aterressen la muntanya fins a l'impossible, els banys en les fredes aigües dels rius, les sangoneres i els capvespres càlids, són ja només uns records quan ens disposem a penetrar a l'alta muntanya himalaienca.

Des de Simigaon podríem anar a buscar el fons de la vall de Rolwaling, i remuntar-la a poc a poc, però amb la finalitat d'aconseguir una aclimatació adequada a les alçades en què ens haurem de moure els dies vinents, preferim pujar primer al coll de Doldung La (*La* = coll) (3976 m), al dessota del qual farem nit.

Els quasi 2000 m de desnivell són a través d'un esplèndid bosc, en el que hi ha representats diversos estats altitudinals, acomplerts en la part alta per un bosc de rododèndrons gegants, d'alguns metres d'alçada.

La pujada és llarga, però l'entrenament aconseguit en els dies anteriors fan que arribem a dalt molt menys fatigats que el que ens pensàvem quan érem a Simigaon.

L'arribada al coll, amb el sol de mitja tarda a les nostres esquenes, és realment un

Campament a 5400 m d'alçada, a la glacera de Drolambad, amb el Bigphera-go-shar (6730 m) al fons. (Foto: Albert Ventayol.)

impacte per a tots. Davant nostre, sobresortint d'un mar de núvols que omplen la vall de Rolwaling, a tan sols 8 km de distància, però dominant-nos més de 3 km en vertical, apareixen les tres puntes característiques del Gaurisankar (7146 m).

Les parets rocalloses, rogenques per la llum, es desplomen verticalment en un salt inacabable de més de 4000 m fins al llit del riu. Més a l'E, sobresurt la piràmide nevada del Chekigo (6257 m), i el coll glacial del Manlung La (5643 m), utilitzat com a pas comercial amb el Tibet.

Restem a dalt del coll, fins que un fred glacial crepuscular ens torna a la nostra condició d'éssers vulnerables pels elements físics.

Quan, uns minuts més tard, arribem al campament instal·lat pels sherpes, ja és fosca nit. Els portadors, que amb els seus 30 kg a l'esquena ja fa estona que han arribat, combaten el fred cantant fins a la matinada.

El descens fins al fons de la vall l'efectuem a través d'un fosc i solitari bosc, d'arbres morts o abatuts pels llenyadors, per entre les branques dels quals, rel·lueixen el blancs cims que ens envolten.

A la tarda, i ja seguint aigües amunt el curs del riu, arribem a Beding (3693 m), gairebé l'únic poble de la vall, amb els seus 300 habitants. Poc abans d'arribar-hi, ens creuem amb els portadors que ens han acompanyat fins ací; el nostre eficient

sirdar, Sombu Tamang, els ha acomiadat, i ara està recaptant-ne de nous entre la gent del poble. El motiu és que, aquests darrers, estan molt més ben equipats i coneixen el camí del Trashi Labtsa.

El campament és situat al costat del riu, en el centre del poble, i aviat estem envoltats per un bon nombre de nens, dones i homes que vénen a distreure's amb els forasters.

No és pas cap descobriment parlar de l'hospitalitat del poble sherpa: un d'ells ens convida a prendre te a casa seva. L'interior de l'habitatge ens mostra l'estranya barreja entre dos mons diferents: moderns rellotges suïssos al damunt d'antiquíssims llibres tibetans d'oració.

La Gompa de Beding, que visitem el dia següent, és la més bonica de les que veurem en tot el viatge. En el seu llibre de registre ens adonem del poc coneguda que és aquesta vall. Tan sols hi van 2 o 3 grups cada any, des del 1975; abans encara n'hi anaven menys.

Un agradable camí, en el que ens creuem amb gent que prové dels camps superiors, ens porta fins a Na (4183 m), zona de pasturatge habitada tan sols a l'estiu, i darrer assentament humà de la vall.

A la tarda, una petita excursió d'aclimatació ens permet de gaudir d'una visió aèria de Na. Els murs de pedra, que delimiten amb perfecció geomètrica els diferents camps, es situen sobre un immens con de dejecció format per les aigües que provenen de les penjades glaceres del Chekigo (6257 m) y el Kang Nachugo (6735 m).

A la matinada següent tenim el despertar més trist del viatge: una noia alemanya, metgesa d'un *trekking* que ens precedia, ha mort durant la nit, probablement d'un atac al cor. Com que no hi podem fer res, i després que en Paco, el metge que ens acompanyava, ha complimentat els papers oficials, seguim el nostre camí.

Avui, la nostra fita és el llac de Tsho-Rolpa (*Tsho* = llac, en tibetà) (4534 m), situat als peus de la majestuosa mole nevada del Tsoboje (6689 m), en la morrena terminal de la glacera de Drolambao.

Aquest llac d'aigües gris-blanquinoses que, segons el magnífic mapa d'Erwin Schneider, tenia el 1968 un quilòmetre de longitud, ara ha triplicat aquesta dimensió, pel retrocés de les ones de gel que l'alimenten.

Les morrenes laterals de l'última fase d'expansió glacial, al voltant del segle XVIII, queden un centenar de metres per sobre de les aigües, que constantment són bombardejades pels inestables dipòsits morrènics.

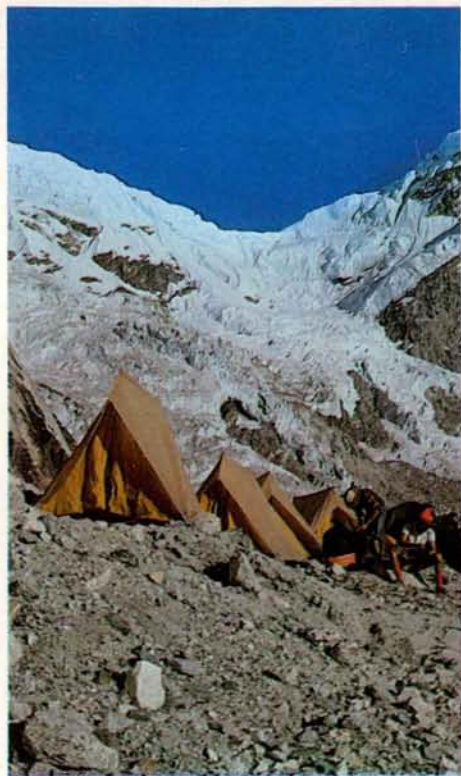
Acampem en una petita terrassa de Kame, entre la paret rocallosa i l'antiga morrena, i ens disposem a gaudir de l'agressiu paisatge que ens envolta.

En direcció E, i presidint les immenses ones de gel cobertes de pedres de la

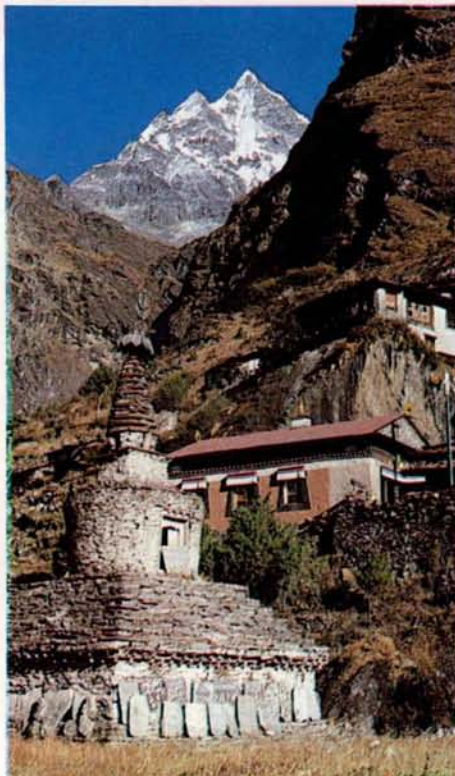

Pont sobre el Bhote Kosi, que dona accés a la vall de Rolwaling. (Foto: Albert Ventayol.)

Campament a la glacera de Drolambad, al peu de la calçada de séracs. (Foto: Albert Ventayol.)

El poble de Beding (3693 m), amb l'espeló sud-est del Gaurishankar al fons. En primer terme, un «xorten» i la grompa budista. (Foto: Albert Ventayol.)

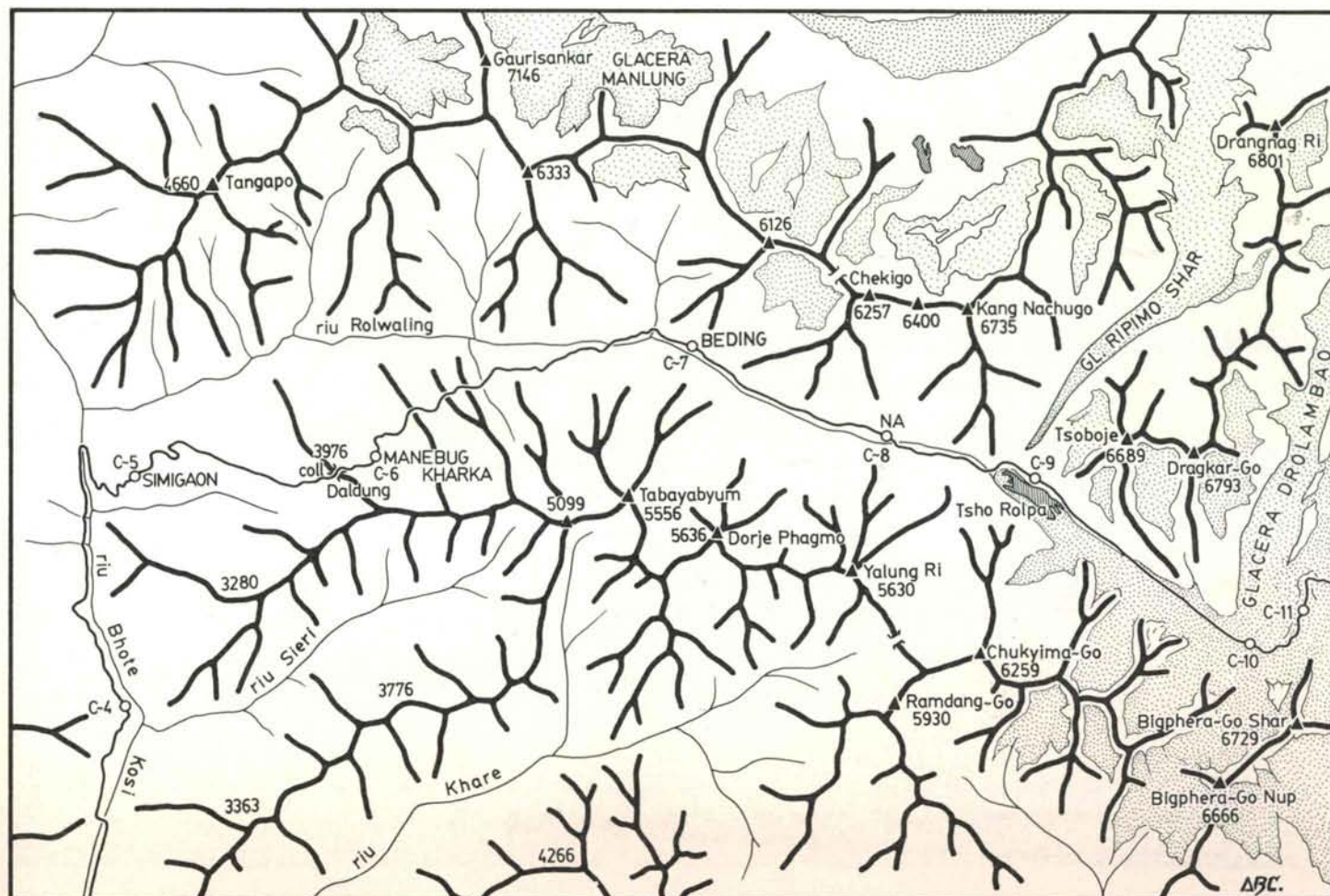

glacera, hi ha els cims del Bigphera Go Shar (6780 m) i el Bigphera Go Nup (6666 m). En primer terme, el llac de Tsho Rolpa, les voreres del qual estan entapissades d'una boira rogenca, que no és sinó la pols de les contínues esllavissades que s'hi produeixen. Cap a l'O, veiem les magnífiques cornises de l'esvelt cim del Kang Nachugo, i tota la vall de Rolwaling.

Algú de nosaltres dubta de l'èxit de la travessa quan una parella de muntanyencs arriben desolats al campament i ens diuen que és impossible anar més enllà, que una gran esllavissada s'ha emportat tota traça de camí. Immediatament, Sombu, el *sirdar*, junt amb diversos portadors, van a reconèixer el terreny. Certament, uns centenars de metres més enllà es veu una important polseguera. Sombu torna al cap d'una hora, i ja abans que digui res, en el seu somriure hom pot endevinar que l'obstacle no es tan seriós.

Realment, es tractava d'una zona perillosa. De primer ens vam encordar per remuntar unes fàcils llastres rocalloses al damunt de la morrena, però a continuació hi havia un flanqueig a través dels inestables dipòsits morrènics. Havíem perdut força temps en les llastres inferiors i el sol escalfava de debò; per això les pedres començaven a caure amb intensitat; per altra banda, un peu en fals ens podria

Itinerari seguit pel nostre trekking per arribar a la regió de Kumbhu, pel poc conegut camí de la Vall de Rolwaling i el pas de Trashi Labtsa. Aquest mapa encaixa amb el de la pàg. següent.

conduir directament al llac, uns 200 m més avall. Tots vam passar bé, però més d'un és va endur el record de l'impacte de petites pedres al seu cos.

Els portadors, amb les desequilibradores càrregues de 30 kg a l'esquena, alguns d'ells en sandàlles, es movien per aquells pendents amb una velocitat i seguretat impressionants.

Les condicions d'aquest sector són canviant d'un any a l'altre, i cada cop més difícils, per la qual cosa no és segur que aquest itinerari pugui considerar-se com a normal de *trekking* durant molts anys més.

Un cop acabat el flanqueig del llac, seguim remuntant la glacera per entre un caos de blocs que fan molt lenta la progressió.

Instal·lem finalment el campament a la cota 4900 m, sota una paret polida pel gel, al peu de la muralla nevada del Bigphera Go Shar, on la glacera forma un angle de 90° per dirigir-se cap al N.

Els portadors, arrecerats a la paret, fan foc amb la llenya que les noies han carretejat fins aquí, mentre altres sherpes planten les tendes damunt de plataformes de cantells angulars.

L'incendi dels cims, produït com cada tarda pels darrers raigs de sol, la sensació

d'estar tranquils en un ambient hostil, la solitud del moment i els sentiments d'amistat evers els companys, resten com unes de les més belles imatges d'aquells dies.

L'endemà abandonem el tram inferior de la glacera, quasi mort, cobert de pedres i aïllat de les plataformes superiors per una cascada de séracs que ens cal superar. Primerament ens enfilem per unes grades i canals rocalloses, fins que un mur de gel ens barra el pas.

En Jaume, assegurat pel *sirdar*, lluita durant més de mitja hora amb els 70° del pendent. Un cop a dalt, baixa fins a un lloc on el mur es més vertical, però on tan sols té una desena de metres. A poc a poc, i amb els grampons als peus, tots som pujats a dalt.

Les maniobres de cordes amb l'equipatge són molt més lentes, sobretot quan dos dels portadors es neguen a seguir, i la càrrega ha d'ésser repartida entre els altres.

El pendent de la glacera, ara ja totalment blanc, es va suavitzant, i mentre fem un petit descans, tenim l'oportunitat de contemplar una gran allau de neu en pols que escombra amb tota la seva amplada una de les canals del Bigphera Go Shar.

Instal·lem el darrer campament abans del

coll, a la cota 5400 m, sobre la neu, en una morrena interna de la glacera de Drolambao. És ara quan ens adonem de la immensitat d'aquesta glacera, d'uns 20 km, de longitud.

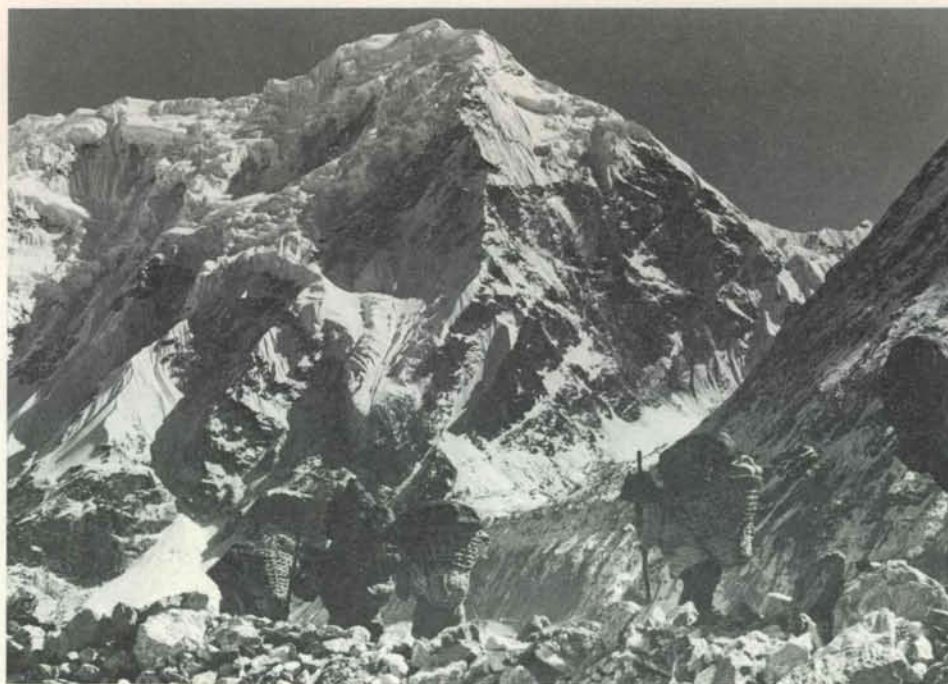
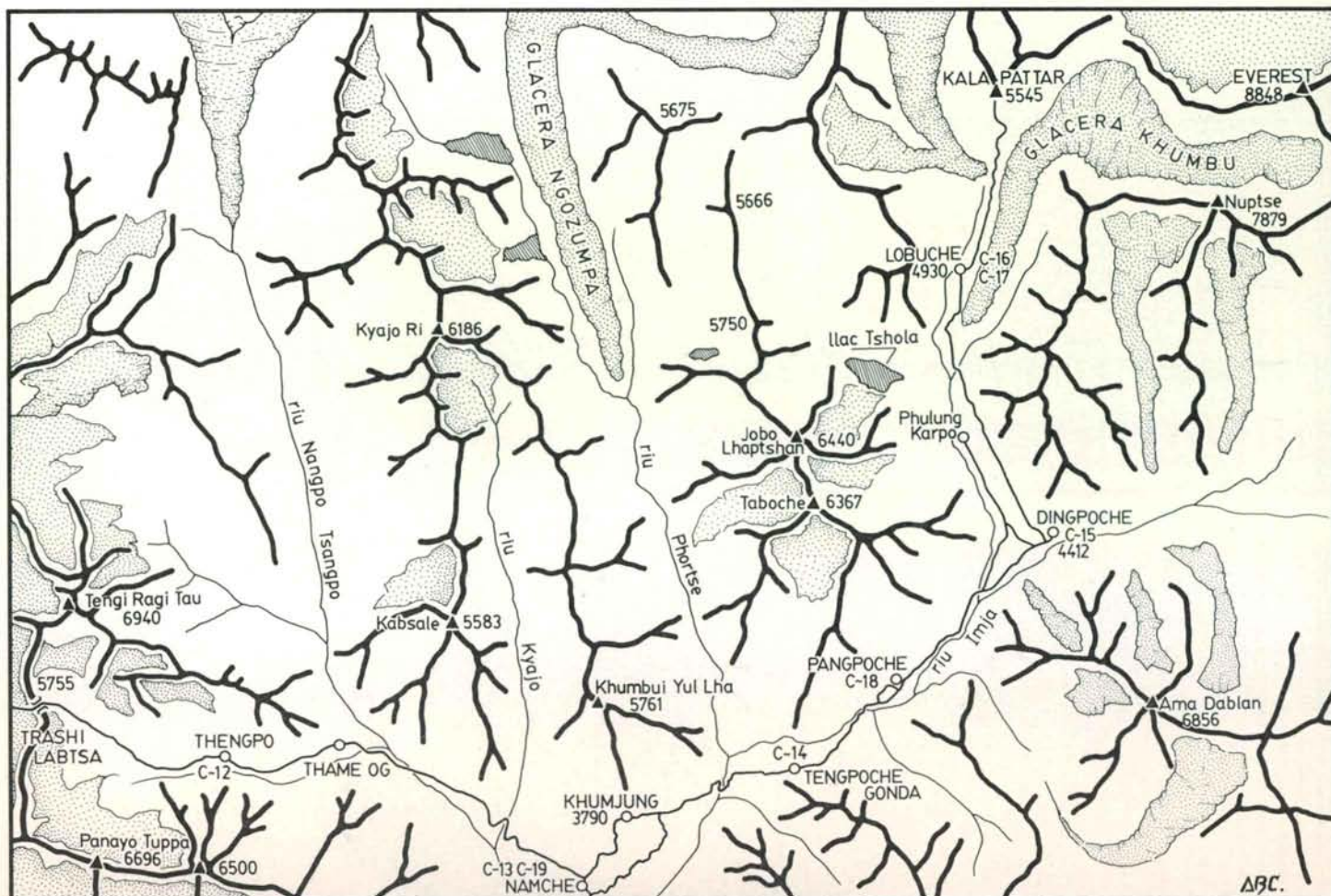
Les tendes que portem no són exactament les més adequades per aquestes altituds; la temperatura, quan es pon el sol, oscil·la entre 10 i 15° C, sota zero.

Malgrat el fred intens, estem contents. El temps, com cada dia, és molt bo; estem a menys de 400 m del pas, i cap de nosaltres no té excessius problemes d'aclimatació, ja que l'ascensió ha estat molt lenta i regular. Ja fa 11 dies que vam deixar Barahbise, i ens trobem en bona forma física.

En qualsevol cas, la nostra resistència no és ni tan sols comparable a la dels portadors. Ells dormiran a l'aire lliure i encara són capaços de servir-nos un sopar calent a l'interior de les tendes. Demà pujaran fins el Trashi Labtsa, a una velocitat esgarrifosa, amb 30 kg a l'esquena, cantant... i fins i tot fumant.

El bon temps continua quan ens aixequem i començem la darrera ascensió. Al principi anem tots plegats, però aviat l'altitud i el cansanci fan que ens distanciem els uns dels altres.

Deixem enrera la glacera de Drolambao i

Portadors d'alçada a la glacera de Drolambad. (Foto: Jaume Altadill.)

pugem per uns suaus pendents, creuats de tant en tant per alguna esquerdia. El coll és a prop, però costa d'arribar-hi: la majoria hem d'aturar-nos a prendre allè.

A la fi, l'aconseguim. El Trashi Labtsa (5.755 m), és una extensa planícia nevada, situada entre les verticals parets del Tengri Ragi Tau (6943 m) i la cúpula glacial del

Parchamo (6273 m). Un immens sentiment de joia ens envaeix en haver arribat a aquests indrets, mai no visitats abans per gent de la nostra terra.

El paisatge és esplèndid. A la nostra esquena, la glacera de Drolambao, el Melungtse (7181 m) i tots els cims que ens han acompanyat els darrers dies. Enfront

nostre tenim la vall de Thengpo, coberta de boires i dominada per les llistes llastres del Teng Kangpoche (6500 m). Al fons, darrera l'emplaçament de Namche Bazar, reconeixem les muntanyes del Kumbhu, Tramserku (6608 m), Kang Taiga (6779 m) i pics de la regió dels Mera. Els contraforts rocallosos del Tengri Ragi Tau ens impedeixen veure, al fons, el massís de l'Everest.

Fa fred i, a més, un dels nostres portadors, que mai no havia anat tan amunt, acusa l'alçada i l'esforç realitzat. Per això, iniciem tot seguit la davallada.

Aquesta no presenta cap complicació. Unes rampes nevades, de primer, un curt rappel, i el descens per entre camps de neu i morrenes. Una última mirada enrera i ens submergim en les calmoses boires de la vall de Thengpo.

És ja fosc quan arribem a les primeres cases, a 4320 m d'alçada. Estem cansats, però alegres d'haver aconseguit el primer objectiu de *trekking*. Encara ho estem més quan, després de sopar, al voltant del foc, els companys de Sant Feliu de Guíxols compareixen amb panells i moscatell que havien curosament guardat per aquesta ocasió.

En els dies que segueixen remuntarem la vall de Kumbhu, passarem sota el majestuós i esvelt Ama Dablam, i arribarem al peu de la imponent piràmide negra de l'Everest, un excel·lent complement de la nostra visita a la solitària vall de Rolwaling.

MUNTANYA

RECORDS D'UNA PARET NORD

Agulla
Blanca
de
Peutérey (4108 m)

Joan Quintana i Paredes

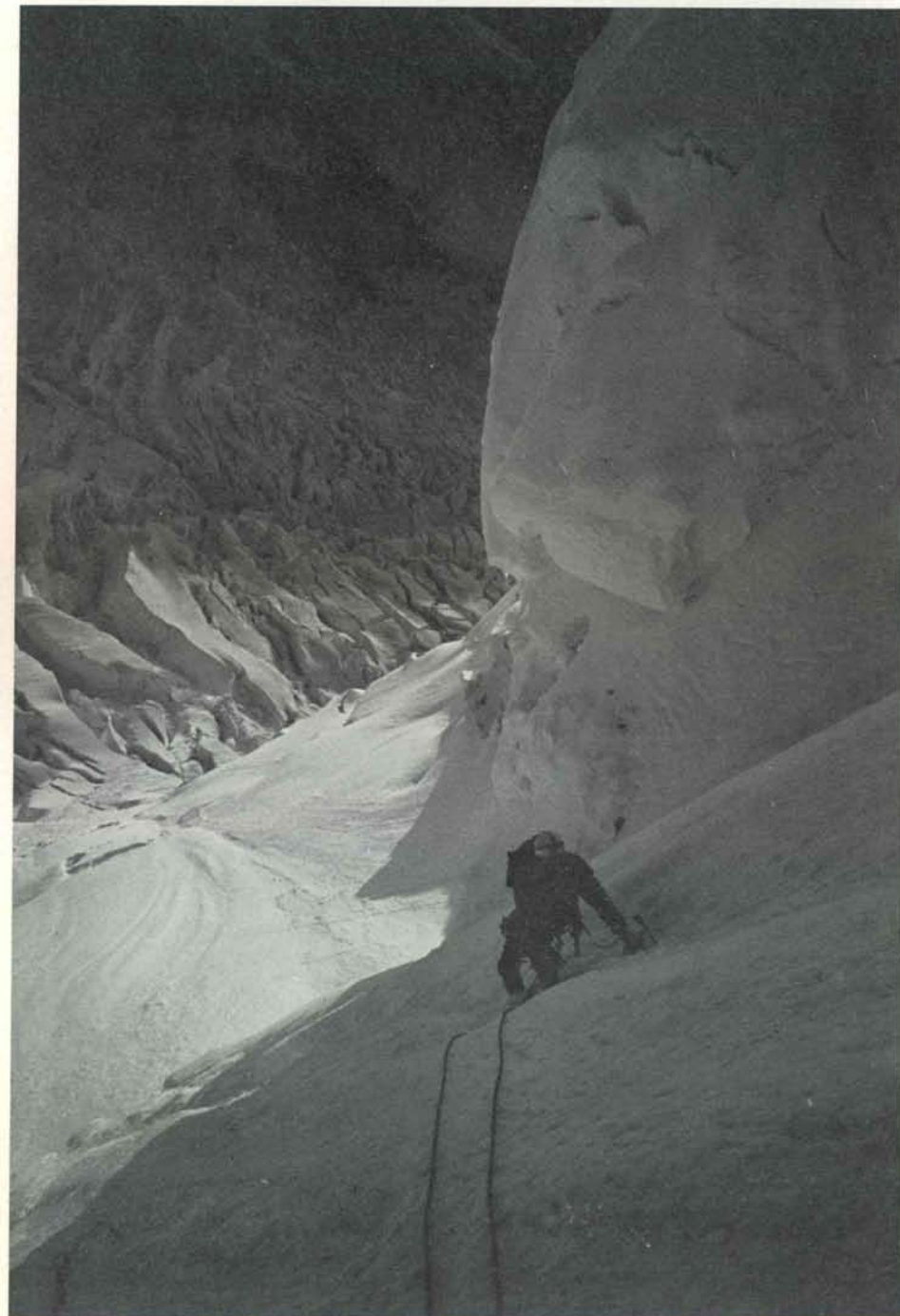
Per a l'Enric i en Pere

*Somniaven adormits.
Somniaven desperts.
La nit va arribar i el somni continua.
Somniaven.
Dormien.
Vivien.
Ploraven.*

juny 1982.

Ahir a la nit vam baixar de la paret nord de Les Droites. Tres hores d'esforços sobre un glaç perillós en extrem ens porten a la *goulotte*; ací, en aquest punt, decidim davallar malgrat la il·lusió que ens feia escalar aquesta muntanya. Mentre baixo, penjat de les cordes, recordo moments d'alegria viscuts a les muntanyes que tant estimem; unes petites llàgrimes brollen dels meus ulls com si no volguéssim abandonar aquest lloc ple de records, que ja viuen dintre de nosaltres mateixos.

Camino mig adormit. Davant meu, el Mont Blanc, gegant d'aquest lloc, rep la claror dels darrers raigs del sol. El petit bivac de la Fourche està mig buit. Poques cordades volen escalar el senyor dels Alps. La vessant de la Brenva resta carregada de blanca neu caiguda fa ben poc. Per sobre el Pilar d'Angle és veu la Chandelle del Pilar de Freney. M'atreu el Pilar Central de Freney: aviat hi anirem;

Superant la barrera de séracs de la Paret Nord. (Foto: Carles Gusi.)

Pòster central: Aós de Civi. (Foto: Josep de Tera i Camins.)

El guarda ens explica que l'Agulla Blanca de Peutérey està en condicions, també el difícil Angle. Dubtem...

Un altre cop caminem mig adormits. Arribem bé al coll Moore i començem a davallar. Que bé! Les esquerdes de l'any pasat no hi són, i la baixada es fàcil. Amb menys temps del previst estem sota la Paret Nord de l'Agulla Blanca de Peutérey; la nostra intenció és d'escalar-la, per, després, davallar al coll de Peutérey i pujar al Mont Blanc pel Pilar Central de Freney: una gran combinació, digna d'alpinistes de categoria... Innocents que som!...

La cara nord de l'Agulla Blanca és una via de tipus glacial de set-cents metres de desnivell i amb dificultats semblants a la vessant del Nant Blanc, de l'Agulla Verda.

Fa estona que veiem sota la barrera de séracs unes llumetes que no guanyen gens d'alçada; comentem humorísticament que deuen haver-hi un parell d'especialistes en la matèria.

Pugem molt de tram sense encordar-nos per poder anar més ràpids, fins que arribem sota els séracs. Increïble! Quaranta metres per sobre nostre tenim un sostre de glaç que potser se separa tres o quatre metres de la vertical de la paret. Ara comprenem perquè els guies italians que ens precedien trigaven tant. El glaç està perillós i, sobre d'ell, un pam de neu fonda cobreix tota la paret. Era això, amb què ens anàvem a recrear?

Superar aquest pas ens costarà unes dues hores d'esforços intensos i de constant perill, ja que no el podem assegurar com voldríem.

El sol ens sorprèn a un llarg al damunt dels séracs. L'avanç és lent i perillós; fa molta calor i el glaç està podrit. En clavar un martell de gel, la punta es trenca i un de nosaltres queda ferit en una mà.

L'arribada a l'aresta cimera és bonica. Ens impressiona el fet d'haver escalat una paret de set-cents metres en una muntanya de quatre mil, i, en arribar a dalt, veure que encara queden vuit-cents metres per arribar al Mont Blanc.

L'avanç per l'aresta és lent; les cornises cauen cap a la glacera de Freney. Amb una petita desgrimpada arribem al peu de la darrera punta i, per una fàcil aresta, n'assolim el cim. L'espectacle, ací, és molt bonic: a sota nostre, el coll de Peutérey amb la glacera de Freney; davant mateix, la vessant més feréstega i difícil del Mont Blanc. L'alta coma del Freney, quatre pilastres de roca, dues vies de glaç i dos itineraris mixtos porten al cim del Mont Blanc. Allò més impressionant: el Pilar Central de Freney.

Cinc curts rappels ens menen al coll de Peutérey. L'hora és bona (mig matí), però les allaus que cauen del corredor del Freney no ens deixaran atansar al Pilar.

Demà al matí, amb la nostra por i molta il·lusió, anirem al Pilar Central de Freney; però això ja és una altra història.

Tram central de la Paret Nord. (Foto: Carles Gusi.)

Resum tècnic

Agulla Blanca de Peutérey (4108 m).
Paret Nord, via Chabod-Grivel.

Punt de partida: Estació sup. del telefèric Aig. de Midi-Pta.

Agulla Blanca de Peutérey (4102). Paret Nord. (Foto: Joan Quintana.)

Helbronner-Ref. Torino.

Refugi: Bivac Piero Ghiglione (3690 m), situat al coll de la Fourche.

Dificultat: Gran i bonic recorregut glacial. M. D. inf.

Desnivell: 700 metres.

Material: Piolets, grampons, cargols de glaç, cordes llargues. Equips d'alçada.

Itinerari: Del bivac Ghiglione, baixar a la Combe Maudite, passar el coll Moore i davallar fins al peu de la paret nord de l'Agulla Blanca: 2 hores. Atacar exactament sota els séracs. Perill de caiguda de séracs.

Horari: 4 a 6 hores.

Descens: Del cim de la Blanca, baixar amb rappels al coll de Peutérey, travessar aquest coll i davallar per les roques Gruber (rappels) per la glacera de Freney fins al refugi Monzino.

Nota: Des del coll de Peutérey, és més interessant de seguir fins al Mont Blanc per l'aresta terminal de Peutérey. Llavors, aquesta combinació serà la més bonica per a pujar al Mont Blanc.

1.ª ascensió: Renato Chabod i Aimé Grivel, el 4 de setembre de 1933;

1.ª ascensió nacional: Carles Gusi i Joan Quintana C.A.D.E. – Club Alpí Català, el 13 d'agost de 1982.

XLVIII SALÓ INTERNACIONAL DE FOTOGRAFIA DE MUNTANYA

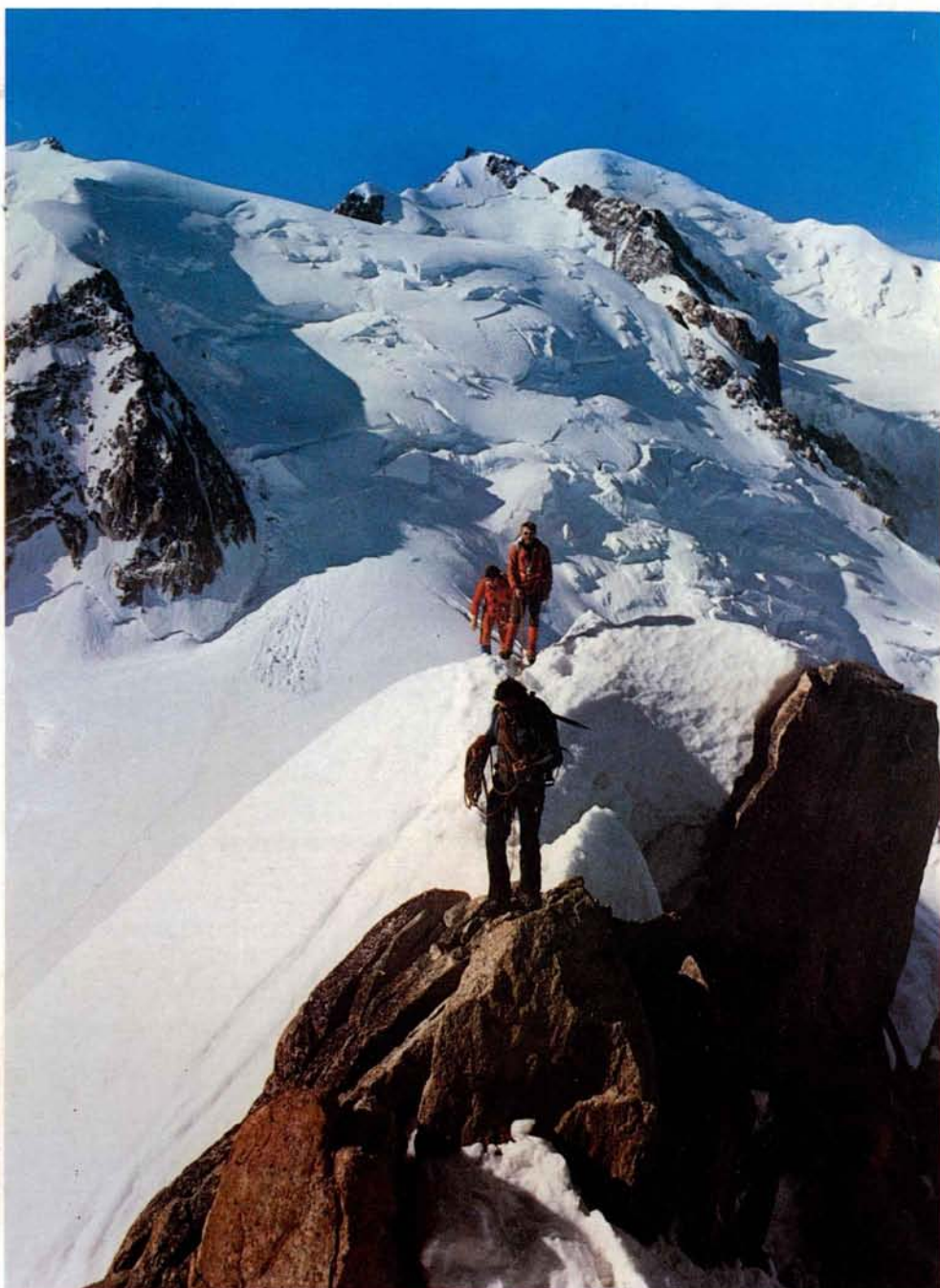
Josep Camp i Permanyer

Totes les activitats de la Secció de Fotografia, durant les primeres setmanes del mes d'abril, estan dedicades plenament a la organització del Saló de Muntanya. Primer, la recerca dels membres dels Jurats. Després, la convocatòria i la reunió dels mateixos per a les qualificacions de les obres presentades, l'edició del catàleg i, finalment, la instal·lació de l'exposició. La coordinació de totes aquestes tasques s'ha d'agrair als components de la Secció i a tots els concursants que, amb la seva dedicació, han fet possible que avui puguem comentar la 48.ª edició del Saló.

Arribem al 23 d'abril, diada de Sant Jordi i dia inaugural de l'exposició de les obres presentades a concurs. A les 6 de la tarda, a les sales del quart pis del Palau de la Virreina, resta oberta al públic, fins al 12 de maig, l'exhibició de les obres presentades al XLVIII Saló Internacional de Fotografia de Muntanya.

Enguany ens ha sorprès una mica la lleugera reculada de participants. Creiem que cal atribuir-ho a la desproporcionada puja de tot el material fotogràfic en tot el que va d'any.

La participació en aquest Saló Internacional de Fotografia de Muntanya aconseguí un total de 108 col·leccions, desglosades com segueix: en blanc i negre, 44 col·leccions amb un total de 161 fotografies i 5 panoràmiques; en fotografies de color, 16 col·leccions amb un total de 56 fotografies; en diapositives, 48 col·leccions amb un total de 240 diapositives. La participació forana fou normal. Es reberen

«Nòrdica», de Mariano López Gallego. Primer premi de fotografia en color.

col·leccions de Berga, Manresa, Puig-reig, Mataró, Badalona, Sabadell, Terrassa, Ulldemolins, Tarragona, Vic, Gironella, Sant Just Desvern, l'Hospitalet i Esplugues del Llobregat. També es reberen col·leccions de Múrcia, Jerez de la Frontera, Saragossa, Madrid, Parla (Madrid), Logronyo, València i Gijón (Astúries). Es reberen col·leccions estrangeres de França, Suïssa, Hongria, l'URSS i Alemanya de l'Est. La participació dels nostres socis fou molt fluïda, impròpia de la potencialitat del nostre C.E.C.

La composició del Jurats qualificador del XLVIII Saló Internacional de Fotografia de Muntanya fou com segueix:

Fotografies en blanc i negre, i de color: Francesc Borràs i Betriu, representant de la Secció de Fotografia; Agustí Jolis i Felisart,

del Centre; Josep M.ª Sala i Albareda, representant de la Secció de Muntanya; assessorats en els PREMIS ESPECIALS BLANC I NEGRE per Francesc Roca i Chabet, per la Secció de Geografia, Enric Gallart i Català per la Secció de Ciències, Manuel Albertos i Blanquer per la Secció d'Esquí, Jordi Solà i Franquesa pel C.A.D.E., Josep Lluís Cuevas i Martínez, per l'E.R.E. i Ignasi Ribalta i Bertran, com a Secretari.

Diapositives: Ernest Costa i Saboya per la Secció de Fotografia; Albert Oliveras i Folch, per la Secció de Muntanya; Ramon Pujol i Alsina, pel Centre i Joan Ribas i Martí com a Secretari.

Els jurats, després de llargues i discutides deliberacions, atorgaren els premis següents:

FOTOGRAFIES EN BLANC I NEGRE:

Primer premi: Medalla i 10.000 ptes. a la fotografia «Llavina», de Mariano López Gallego, de l'A.F. Jaca.

Segon premi: Medalla i 6.000 ptes. a la fotografia «Viarju», de Vicenç Aris i Julià, del F.C. Mataró.

Tercer premi: Medalla i 3.000 ptes. a la fotografia «Gelera Tschierva», de Jaume Altadill i Clúa, del C.E.C.

PREMIS ESPECIALS EN BLANC I NEGRE:

L'esquí a muntanya: a la fotografia «Arinsal» de Jaume Balañà i Fontdevila, de l'A.F. Catalunya.

L'arbre a muntanya: Desert.

La fauna a muntanya: A la fotografia «Anoves», d'Hermenegild Carreté, del C.E.C.

L'estructura geològica: A la fotografia «Xai», d'Alice Wallach, del C.E.C.

La panoràmica a muntanya: A la fotografia «Anoves», d'Hermenegild Carreté, del C.E.C.

Ídem, Menció especial: A la fotografia «Gelera Tschierva», de Jaume Altadill i Clúa, del C.E.C.

El càmping a muntanya: Desert.

L'escalada: A la fotografia «Gelera Tschierva», de Jaume Altadill i Clúa del C.E.C.

L'hàbitat a muntanya: A la fotografia «Aragó i Catalunya», de

Jaume Bosch, d'Anfa/FAD.

L'espeleologia: A la fotografia «Coves», de Tomàs Alemany i Minyana, del C.E. València.

FOTOGRAFIES DE COLOR EN PAPER:

Primer premi: Medalla i 10.000 ptes. a la fotografia «Nòrdica», de Mariano López Gallego, de l'A.F. Jaca.

Segon premi: Medalla i 6.000 ptes. a la fotografia «Quan el paradís s'enfosqueix», d'Enric Martí i Armengol, de l'A.E. Muntanya.

Tercer premi: Medalla i 3.000 ptes. a la fotografia «Alfa», de Carles Pociello i Mirada, del C.E.C.

DIAPPOSITIVES EN COLOR:

Primer premi: Medalla i 10.000 ptes. a la col·lecció «Gelera Tschierva», de Jaume Altadill i Clúa, del C.E.C.

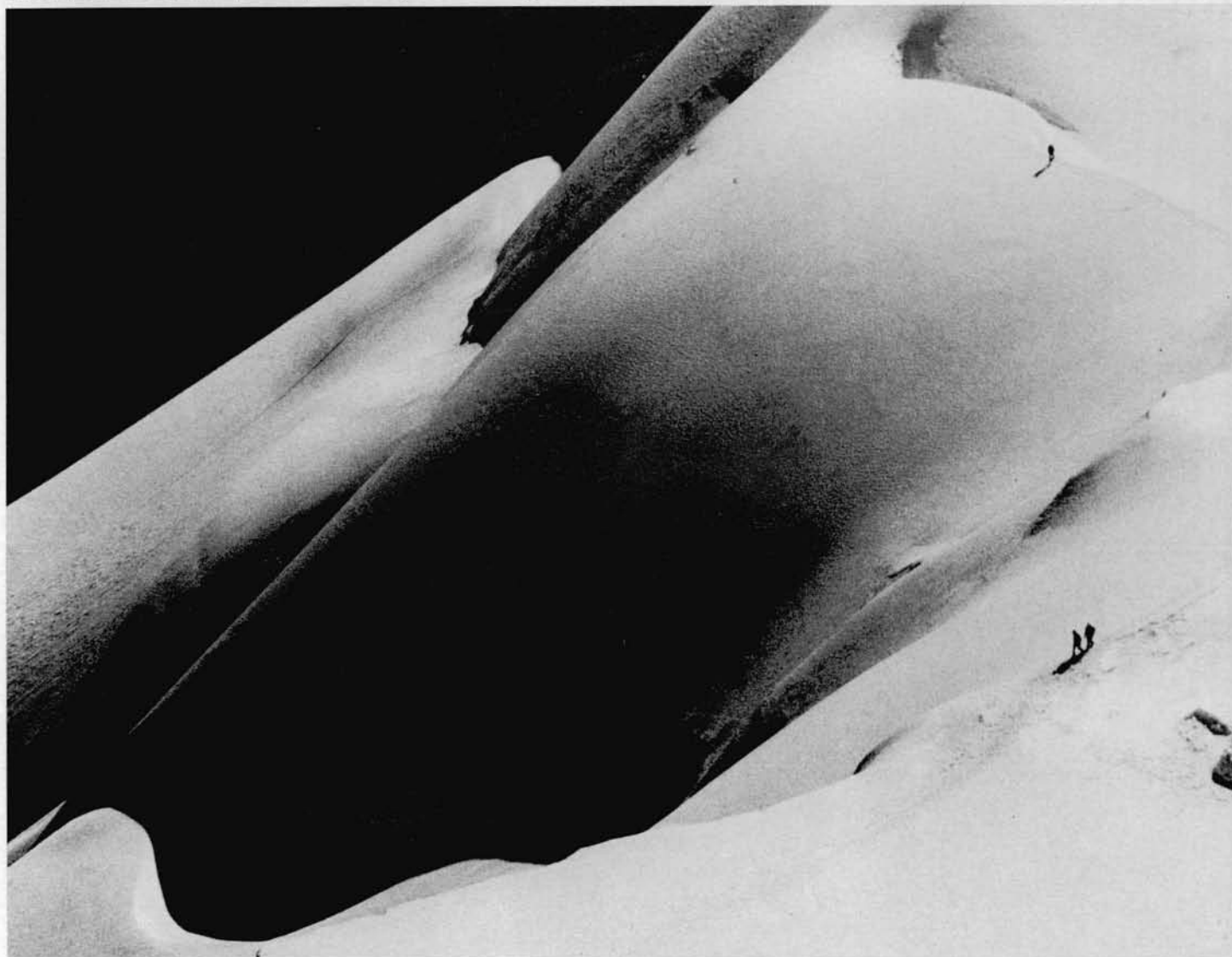
Segon premi: Medalla i 6.000 ptes. a la col·lecció «Somni», d'Albert Gatell i Alberich, de l'A.E. Pedraforca.

Tercer premi: Medalla i 3.000 ptes. a la col·lecció «Cloc», de Josep Sors i Solé, Independent.

* * *

El dia 6 de maig, després de la projecció de les col·leccions de diapositives, es procedí al repartiment de medalles del XLVIII SALÓ INTERNACIONAL DE FOTOGRAFIA DE MUNTANYA.

«Llavina», de Mariano López Gallego. Primer premi de fotografia en blanc i negre.

EXPEDICIÓ ALTO-ARAGONESA A LA «CORDILLERA BLANCA»

Antoni Ubieto Auseré

Paret de glaç final. (Foto: Antonio Ubieto.)

Finalitzava l'estiu de 1979 quan un grup de muntanyencs de «PEÑA GUARA» decidírem posar en pràctica una idea moltes vegades pensada i somniada: «realitzar una expedició fora del continent...». Després de considerar diverses alternatives i d'analitzar les possibilitats de cadascuna, ens decidírem per la «Cordillera Blanca».

Anem concretant més el nostre objectiu: pretenem realitzar l'ascensió d'un sis-mil, a ser possible no ascendit encara per muntanyencs espanyols. Aviat destaca per a nosaltres el Ranrapalca, perquè es troba en una zona no visitada per espanyols, per la seva alçada i per l'atractiva descripció que del cim ens fa Carles Buhler.

Una vegada fixat l'objectiu, iniciarem els preparatius per aconseguir-lo. Hem de pensar en el material a utilitzar, com realitzarem les ascensions, l'alimentació, viatges, transports, financiació i un llarg etcètera de detalls a tenir previstos, a fi que l'expedició no fracassi per alguna cosa que, vista separatament, semblaria una nimietat.

Estem decidits que l'expedició sigui molt lleugera.

Paralelament a tot el preparatiu logístic, dediquem una especial atenció a la nostra preparació física: s'han d'enfortir les cames i els braços; cal acostumar el cor a ritmes forts, i s'ha de treure el màxim rendiment als pulmons.

La data de sortida es va apropant i els preparatius s'enllesteixen: cada dia, abans d'adormir-nos, pensem en el que succeirà aviat.

L'equip preparat ens sembla excessivament voluminós i pesat; hem de repassar per enèsima vegada les llistes de material: gas, menjar, etc., fins que el volum i el pes quedin reduïts a un nivell acceptable.

En marxa

A la fi arriba el dia de marxar. Anem en tren fins a París; amb autobús, a Zuric, des d'on, en un vol charter de disset hores, ens presentarem a Lima. És mitjanit quan hi aterrem; esperem que es faci de dia per contractar un transport i anar a Huaraz. Després d'esquivar mil enganys i de moltes peripècies, aconseguim un Chevrolet enorme i no massa vell que, per 20.000 soles ens traslladarà a Huaraz.

A Huaraz comença la nostra aclimatació, perquè està situada a 3000 m d'altitud: hi romanem tres dies, mentre fem les últimes compres i contractem els burros i el guardià del campament de base. Quan arribem al final de la carretera amb un vell carro (cotxe), el guardià, traguers i burros ja ens estan esperant. Col·loquem la càrrega en els vuit burros que hem contractat i, en cinc hores de marxa, arribem al lloc on muntarem el campament de base, a 4350 m.

Ens movem

Fa tres dies que som al campament de base; decidim de realitzar ja l'ascensió d'algun pic. Elegim el Jatunmontepuncu, de 5415 m, per ser el més proper i perquè el caputxó de gel que té a la part final ens el fa més atractiu que altres veïns seus, menys emblanquinats. A les 6,30 h. sortim del campament i, a bon pas, en quatre hores arribem a la seva collada, a 5200 m; a partir d'aquest punt comença el casquet de gel. Ens col·loquem grampons, piolets, etc., i, per un laberint d'esclotxes, coves i séracs, arribem al cim. Certament, notem l'alçada: els uns més que d'altres; mai no havíem estat a tanta alçada. Baixem per on hem pujat i, a la collada, deixem un dipòsit de material i menjar, que ens servirà per l'ascensió que volem realitzar, en pròxims dies, al Pucaranca, de 6147 m.

Dos dies després tornem a la collada; però, quan col·loquem sobre les nostres espatlles el material que hem pujat més el que hi teníem, ens adonem que no anirem gaire lluny amb tant de pes. Creuem en sentit descendent la curta glacera del Jatun fins a un bon mirador del Pucaranca; per aquesta vessant ens sembla molt complicat, i decidim anar per la ruta normal. Això representa baixar molts metres de desnivell que caldrà tornar a guanyar; baixem fins a la Quebrada de Quilcaywanca, pasem pel costat del llac Tullparaju i comencen a ascendir. Es posa a nevar i es fa de nit. Hem d'improvisar un bivac, ja que no portem tenda. Quan es fa de dia, ens encaminem cap al nostre objectiu; però,

Ranrapalca per la vessant de l'ascensió. (Foto: Ignacio Cinto.)

quan ja som prop de la capçalera de la glacera, ens adonem que encara resta molt i que avui no podrem fer el cim. Decidim retrocedir una mica per atacar l'endemà. En aquest moment es posa a nevar, i hem de refugiar-nos en unes roques; així continua tota la tarda fins el capvespre. No portem sac, i sabem que la nit no serà gens agradable. Juguem als xinos, tremolem i, en fer-se de dia, hi ha més d'un pam de neu. Davant d'això, decidim retrocedir fins al campament.

Quan passem per un coll, ens fixem en un pic molt característic, que resulta ser el Wamanripa de 5243 m; en una mica més d'una hora l'ascendim. Si més no, no tornem de buit en aquesta sortida.

RANRAPALCA

Estàvem sorpresos per l'aspecte que presentava el nostre principal objectiu. Decidírem veure'l de més a prop i, per això, ascendírem el dia 23 de juny fins a la collada que separa el Ranrapalca de l'Ishinca (5530 m), a fi de deixar-hi un dipòsit de material i queviures. Per obtenir una millor visió del Ranrapalca, pujàrem a l'Ishinca, des d'on es domina totalment el recorregut que pretenem seguir. Baixem a dormir al campament i, l'endemà, amb pes lleuger i sense matinar gaire, ens dirigim al coll del dia anterior, des d'on hem previst d'ascendir al cim. Com quan intentàrem l'ascensió al Pucaranca, no portàvem tenda; i com que encara restaven unes hores de sol, decidírem construir un iglú. Mentre dos treballen en aquesta construcció, els altres dos sortim a explorar una part del recorregut que haurem de fer demà. Arribem als 5500 m, i decidim baixar perquè el sol comença a pondre's, i ja ens hem fet una idea del que ens espera l'endemà; hem

deixat posats 250 m de cordes fixes, i un dipòsit de material a la màxima alçada aconseguida.

La nit, a més de fresca ens resulta molt moguda per les constants sortides de l'iglú, a satisfer necessitats inaplaçables. Son les 6,30 h. quan comencem l'ascensió; estem convençuts que avui arribarem al cim. Quan arribem al final de les cordes fixes, el sol peta sobre la zona. La caiguda de pedres es canalitza per la part esquerra de la paret; travessem un primer petit ressalt que no ofereix dificultat: hi ha algunes esclotxes i hem de caminar amb compte. Una cascada de glaç, una part més dreta i arribem en un punt que ens força a baixar al fons d'una gran esclotxa. De seguida comprenem que, sortir de la mateixa, fou el gran obstacle que trobaren els italians de Dionisi i que per superar-lo els calgué dos dies de dur treball; pensem que hem tingut més sort que ells, i que el mur se'ns presenta en millors condicions que no ho estava el 1958. L'ataquem frontalment, buscant un recorregut menys difícil en l'especial configuració del gel; el pendent de 75-80° (i fins 85°) demana esforç; i l'alçada del mur, és d'uns 30-35 m; en una mica més de dues hores tots quatre som a dalt del mur. Són les 12,30 h., i la temperatura ací, a 5700 m, és de +36° C. Podem veure amb detall tot el tram que ens resta fins al cim; al nostre davant hi ha un suau pendent que duu a una paret de glaç negrós d'uns 300 m; encara que no és molt evident per on atacar-la, recordem les notes de Dionisi «...sempre per la paret, però al costat de l'aresta». L'ignasi i jo ens hi fiquem; el lloc és fosc i llòbreg, amb un gel dur i trencadís. Davant d'aquestes condicions, en Teodor i en Llorenç intenten l'aresta, per la qual pugen dos llargs, i es veuen obligats a baixar. Quan acaben el rappel, ens veuen (a l'ignasi

Components de l'expedició, A. Ubieta, I. Cinto, T. Palacin i L. Miranda. (Foto: Ignacio Cinto.)

i a mi) per sobre; resten poques hores de llum i prenen la dura i trista decisió de baixar.

La paret va prenent graus d'inclinació important, però l'ascensió es va fent ràpidament. Ens adonem que, quan arribem al cim, si hi arribem, serà nit tancada; però decidim de continuar. Hem superat els 6000 m, i el gel, aquí dalt, és una mica delicat: el descens no resultarà gens fàcil; i menys, de nit. Quan arribem al cim del Ranrapalca Est, 6080 m, el sol es pon al darrera nostre. Són les 7,10 h, nit feta: emoció i cansament en els cossos; Huaraz, allà baix, amb mil ulls lluents. Una abraçada i la foto a la llum de llanternes. Fa fred, molt de fred: -17°C ; són més de 50° de diferència de temperatura en poques hores.

Baixar..., cal que baixem! Però no per on hem pujat, no! Unes petjades... no sabem on porten. Les seguim, descendim. A baix fa menys fred: avall, avall, avall, més de dotze hores sense parar. No tenim aigua; gairebé sense queviures; tampoc, l'equip de bivac. Baixem, baixem; no sabem ben bé on anem. Surt la lluna; algun rappel i redreçats descensos; arribem a un pla on hi ha dues tendes: són francesos i suïssos; els diem que baixem del cim i no ens donen aigua; que estem desorientats, i no ens inviten a passar a les tendes; que no tenim equip de bivac, i mutis. Marxem..., cap a on? Per sortir d'aquí s'ha de fer el rappel d'un gran sérac... Quines hores per a fer rappel! les dotze de la nit; no el fem. Potser es pugui creuar aquest coll i arribar a l'igllú. La neu és molt tova; no és pot retrocedir: cansament. Uns buits a la neu, unes pedres i a reposar. No dormim ni una hora. Fa fred i la nit s'eternitza. Si que triga, l'alba! Quan es fa clar, anem a intentar seriosament superar aquest coll. Molt esforç per aconseguir-lo i, una vegada superat, veiem un abisme de centenars de metres a l'altra banda. Decidim descendir tota la glacera de Llaca i la «quebrada» del mateix nom.

Davallar, davallar... Per fi, un toll a la

glacera: litines, redoxon, oles, aigua sola i avellanes. Pensem que els nostres companys estaran molt preocupats. Arribem a la morrena: no hi ha per on agafar-la! Toquem l'herbei: ja en teníem ganes! Davallar, davallar... Són les quatre de la tarda; els últims sucres, mig ole i tres ametlles. Arribem a l'entrada de la Quebrada de Cojup, i hi deixem quasi tot l'equip amagat; encara resten tres hores de pujada fins al campament. De nou és fa de nit; caminem per inèrcia. Volem arribar-hi aviat: pensem en la preocupació dels companys; caminem gairebé com automàtes, però a bon pas. De vegades parlem sols, cadascun per ell mateix. Sentim trompetes i tambors: és el riu! A la fi hem arribat al campament; són les 20,20 h. Durant 38 hores, no hem descansat. Dintre de la tenda, el matalàs, el sac...

Projecte secret

Aconseguit el principal objectiu de l'expedició, que era l'ascensió al Ranrapalca, vam posar en marxa el nostre «projecte secret»: ascendir al Huascarán Sud, el primer cim del Perú i el segon del continent americà, amb els seus 6758 m d'alçada. Aprofitant que estem aclimatats i en bones condicions físiques, intentarem una ascensió ràpida al gran nevado.

Són les onze del matí quan arribem a Musho (final de la carretera), que aquest dia està de festa; hi contractem dos animals de càrrega i, a les dotze, estem en marxa. Pugem molt ràpidament al clàssic campament de base. En aquest punt hem de canviar els paquets, del lloc dels animals a les nostres espatlles. Pugem al campament de la morrena, on passarem la nit.

Comença l'albada quan sortim; aviat trepitgem gel. Avui haurem de realitzar el que, clàssicament, es fa en 2-3 dies de marxa. Es mitja tarda quan arribem al coll que separa als dos Huascarans; aquí, a més de 6000 m, passarem part de la nit, ja que

abans de l'alba cal que sortim cap amunt. En Teodor no ha passat bona nit, i decideix quedar-se. Són les quatre de la matinada quan l'ignasi i jo sortim muntanya amunt; hi ha boira, però, a mesura que es fa de dia i guanyem alçada, la boira va quedant enrera. El característic mur de glaç no ens resulta difícil, i només té uns pocs metres. Passem per sota d'enormes séracs i, al cap de poc, estem per sobre d'ells. Un mur de 50 m d'alçada i $55-60^{\circ}$ d'inclinació, a 6500 m, dóna interès a l'ascensió. L'altitud no ens afecta de manera sensible, però el nostre rendiment és molt baix. A la fi, després de sis hores i mitja, arribem al cim. Encara que hi ha torb i la panoràmica no és gens bona a causa de la boira, romanem allí més de mitja hora, tot recordant en ràpid *flash* el que ha estat l'expedició, i diem, satisfets: «Fins a Ayerbe, tot baixada!»

Conclusions

La «Cordillera Blanca» s'ha convertit, avui, en una de les tres millors zones del món per a la pràctica del muntanyisme; la seva atracció cada dia és més gran i les seves especials característiques ho propicien.

Avui, a Huaraz, el muntanyenc pot trobar més de vuit agències de guies de muntanya, on es poden trobar nadius de gran preparació i experiència, llogar-hi una tenda de campanya o un fogó, comprar liofilitzats o butà, etc.

El canvi de mentalitat muntanyenca en els últims anys fa que les ascensions en aquestes muntanyes puguin plantejar-se de manera diferent a com es feia no gaires anys enrera. Naturalment, cal una gran experiència, magnífiques condicions físiques i domini de la tècnica; però ha deixat de ser necessari preparar una gran expedició. Qualsevol dels nevados de la serralada es susceptible d'ésser intentat en cordada, amb les mateixes possibilitats d'èxit que si es feix amb un gran desplegament logístic.

Dades Tècniques

Dades de l'expedició: 8 de juny al 10 de juliol de 1980.

Components

Ignacio Cinto Pina, Lorenzo Miranda Lorente, Teodoro Palacín Cebrián i Antoni Ubieta Auseré, de la «Peña Guara», de Huesca.

Ascensions

Primeres ascensions nacionals dels Jatunmontepuncu (5415 m), Wamanripa (5243 m), Ranrapalca Est 6080 m i Ranrapalca Oest (6162 m); aquests dos últims, per la via «Dionisi». Ascensions a l'Huascarán Sud (6768 m) i a l'Ishinca (5530 m).

UNA TRAVESSA AMB ESQUÍS

De seixanta anys enrera

Ignasi Canals i Tarrats (soci n.º 17)

Rasos de Peguera. Coll de Sant Crist de la Creu del Cabrer (1850 m). (Foto: Ignasi Canals.)

Quan es planeja una excursió s'han de preveure possibles fets inesperats, a fi de saber adaptar-se de seguida a les noves circumstàncies; en aquests casos, cal aconsellar sobretot de no desmoralitzar-se, ni perdre mai la serenitat i confiança: s'ha de recordar la cèlebre frase del gran alpinista Maurici Herzog: «Allí on hi ha una voluntat, allí hi ha un camí», que és una de les frases, per a mi encertadíssimes que, aplicades

quan ens trobem amb dificultats en les nostres excursions (i fins en els afers particulars), no falla ni pot fallar.

Com que ja començo a tenir alguns anys, no us estranyi que també aquest record tingui també alguns anys. Es tracta de la primera excursió amb esquís (nom que llavors encara no s'havia catalanitzat i que escrivíem sempre *skis*, a l'anglesa). Els primers esquís que vaig tenir em van costar

la «fortuna» de 60-65 pessetes, amb fixacions i tot; aquestes fixacions no eren gaire complicades: consistien en una corretja que passava per darrera de les sabates, a nivell del taló, i s'ajustava amb una palanqueta de la part davantera a la puntera de la sabata, fixada amb una altra corretja de través. Les sabates eren les normals de muntanya i amb claus... Amb aquest equip «magnífic», estàvem

Ull de Ter, amb el refugi i el xalet. (Foto: Ignasi Canals.)

convençuts que podríem anar a tot arreu.

Per iniciar l'entrenament amb esquís, vam fer una sortida al Rasos de Peguera, del 2 al 6 de gener de 1920. Anava amb els companys i socis del C.E.C., J. M. Soler Coll i Pau Badia. No vam trobar la neu fins als mateixos Rasos, a la Creu del Cabrer, i iniciàrem l'«entrenament» per aquells planells del voltant de la Creu. I, convençuts que ja en sabíem, començàrem la tornada, per camí de pendent molt suau, fins al poble de Peguera; allí, pels camps a prop del poble, prosseguírem l'«entrenament». Amb aquesta excursió ens «convencérem» que ja en sabíem i que, per tant, era qüestió d'organitzar una excursió de més categoria. No se'ns va ocórrer «sinó» planejar la travessa de Ribes a Ull de Ter, fer nit al refugi i, l'endemà, cap a Camprodon. Als

Rasos de Peguera vam trobar un dia magnífic, i això contribuï al nostre optimisme.

A l'«experiència i coneixements» d'esquís que ja teníem dels Rasos de Peguera, per completar els «entrenaments» havíem estat dues vegades al Matagalls, al Montseny; allí, en els darrers cent metres, entre herbei, neu i roques, ens convencérem que ja teníem un coneixement pràctic més que suficient del que eren les excursions amb esquís per l'alta muntanya, i que érem prou aptes per recórrer, si calia, tot el Pirineu. Per això ens ratificàrem a fer la travessa Ribes-Ull de Ter-Camprodon.

La vam fer, del 2 al 4 de febrer de 1920. Per aquesta excursió, érem dos grups que ens havíem de trobar al refugi d'Ull de Ter: els uns, des de Camprodon; i els «ferms»,

des de Ribes; d'aquests, érem en J. M. Soler Coll, en J. Giménez i jo.

La sortida de Ribes de Freser fou el tres de febrer, i la primera «saviesa» que férem (deguda a la nostra «gran experiència») consistí a sortir a «punta de sol», és a dir, després de les 9 del matí, en direcció al poble de Serrat i al Pla de la Canya. Tot aquest trajecte, amb els esquís a l'esquena, ja que ni tan sols a les fondalades no hi havia neu. Després, des del Pla de la Canya i a la vista del coll de Tres Pics, el panorama ja canviava: tota la vall de Coma de Vaca i del Freser, fins al Coll de Marrana, es veia llisa de neu. Vam comprendre que, per tant, les esquíades serien «monumentals», ja que amb el «domini i coneixement» del que són els esquís, tot el que vèiem, amb el Coll de la Marrana al fons, era qüestió de «pensat i fet». Encara que el sol ja començava a declinar, no calia preocupar-se, ja que, amb els esquís, tenint la Marrana a la vista, i sabent que a l'altre costat hi havia Ull de Ter, només era qüestió de començar i..., d'una tirada fins al final. Ens calçàrem els esquís. La motxilla que dúiem, l'únic model en aquella època, era de tipus «sac», sense corretja per fixar a la cintura, estava plena de coses no gaire convenients. Per part meua, a més, la màquina de fotografiar de les d'aquells temps (és a dir, una estereoscòpica Gaumont 6 x 13 cm, amb clixés de vidre, amb un estoig de cuir de 15 x 20 x 25 cm —per als qui no la coneguem, us diré que el volum era d'unes 4-5 Leicas—; cal afegir-hi un «magatzem» de recanvi, amb 12 clixés més, i, com a mínim, 4 o 5 caps de clixés 6 x 13 cm, que, essent de cristall, cada capsa representava un pes de 5 a 6 rodets de pel·lícula dels actuals. Per completar l'equip fotogràfic, no hi podia faltar un trípode metàl·lic, una «mànega» de tela vermella interior i una altra de negra a l'exterior, per poder carregar i descarregar el xassís a plena llum. Afegit als equips de jerseys i estris de toda classe, aquest conjunt resultava d'un pes inconcebible, que mai vaig voler saber; aquesta barbaritat era un desconeixement total del que és l'alta muntanya. En definitiva, plens d'optimisme estàvem convençuts que la davallada fins a Coma de Vaca i, després, per la vall de Coma de Freser amunt fins a la Marrana, era «cosa de poc».

I comencem la davallada cap al fons de la vall, amb claps d'herbei de neu tova i d'altres de glaçats. I, cap avall, que fa baixada! A les poques passes, comencem amb les ensopegades: quan, després d'alguna d'aquestes, semblava que ja tot anava bé (cosa que confirmava el nostre «entrenament»), jo faig una caiguda monumental, amb tan mala sort que caic de cara avall; l'estoig de la màquina també salta, em cau de ple al clatell i em deixa estabornit. Sort de l'amic Soler Coll, que m'ajuda a sortir-ne sense conseqüències!

Amb això, el temps va passant i, cosa que ni remotament no havíem pensat, s'inicia un

fort descens de temperatura; com és natural, ja tot és un glaç. Amb la nostra poca experiència, sense pells de foca i amb el desconeixement del que és l'alta muntanya, procurem continuar la major part del temps amb els esquís a l'esquena (ja que ni havíem previst que es podien lligar per la punta i arrossegar-los), i seguim en direcció al Coll de la Marrana, que sempre és a la vora i mai no s'hi arriba: tenint-lo a la vista, tot semblava senzill i ràpid; però, carregats amb exageració, amb un fred de mil dimonis i amb les hores que anaven passant, no teníem cap més remei que, fos com fos, continuar...

A la fi, amb una empenta final arribàrem al coll, esgotats..., però satisfets en veure allà, al fons, el refugi d'Ull de Ter. Pel fòrt pendent del tros final i la baixíssima temperatura, em vaig trobar amb les sabates fetes un glaç i la part davantera torçada amunt: i és que, les sabates d'aquell temps, quant a impermeabilització, flexibilitat i comoditat, no es podien ni remotament comparar amb les d'ara...

Esgotats com estàvem, veient el pendent que faltava per arribar a Ull de Ter, i comprovant que tot el terra estava fet un vidre, vam creure que el millor era agafar la motxilla i els esquís, i etzibar-ho tot cap avall. Vam creure que, amb aquesta decisió, de moment tindríem algun descans per la baixada del Coll de la Marrana. Em vaig convèncer que el nom d'aquesta collada li és molt escaient i que, qui l'hi posà, de segur que es va trobar amb unes circumstàncies iguals a les meves.

Per sort, els estris estimbats es van aturar a una distància convenient i els vam poder recuperar sense dificultats. Aquells minuts d'alliberació i descans, i amb el refugi a tocar, foren suficients, per animar-nos. (Ara, estic convençut que, per a una excursió, no n'hi ha prou amb la il·lusió, l'entusiasme i la bona fe. En aquelles circumstàncies nostres, si només haguéssim tingut, no ja mal temps, sinó un temps emboirat, no crec que n'haguéssim pogut sortir, perquè tampoc portàvem brúixola: només teníem la companyia de «l'àngel de la guarda», que sens dubte va ser qui ens va acompanyar.)

Amb l'esforç final, i gràcies a Déu i a l'àngel, arribem al refugi d'Ull de Ter, allà on tots els mals tindrien remei i on els podríem refer. Efectivament, ja hi vam trobar els amics Guilerà, Estasen, Cernic i Puntas. No sense dificultats ens vam poder treure les sabates i els mitjons, que penjàrem per tots els racons, per desglaçar-los i assecar-los.

Els companys van tenir l'encert de posar una olla al foc amb neu, per fondre-la i per al ranxo que fariem, o el que en sortís; al cap de poc, el refugi ja estava prou caldejat i ens reférem una mica: a l'exterior havíem arribat a temperatures baixíssimes. Així que la neu va estar dissolta, començàrem a reunir tot el que dúiem per preparar el «sopar». Qualsevol que fos el resultat de les

Refugi d'Ull de Ter. Any 1920. (Foto: Ignasi Canals.)

barreges que hi posàrem, havíem de trobar-lo excel·lent, perquè estaria calent i, amb la fam que dúiem, tot resultaria exquisit. Així va resultar; el mestre cuiner era l'Estaten que, per aquestes coses, hi tenia pràctica: sortí un calderat abundant i substanciosos... En arribar al fons de l'olla, després de retirar-ne tot el que s'hi trobava, semblava que fins i tot hi havia «tall», que algú ens havia volgut dar una sorpresa, com a complement final del magnífic ranxo; realment, la vam tenir tots aquesta sorpresa. Va ser fenomenal, en forma d'un magnífic mitjó. Entre tants com en vam penjar per tots els racons, aquest es va desviar. Després de l'expectació, la riallada general va ser immediata! Només un estava ensopit i callat: l'amic Cernic. No trigàrem gaire a saber-ne el motiu, ja que va treure tot el que havia pres..., potser també el menjar de tot el dia. No va passar res més, i, amb una bona dormida, la nit ens deixà descansats i com nous.

Per l'etapa final de la nostra excursió (la travessa d'Ull de Ter a Camprodon) sortírem a la veritable matinada del 4 de febrer de 1920. El sol encara no havia eixit. Hi esqueia perfectament la descripció d'aquests moments meravellosos de la sortida del sol, feta pel gran muntanyenc Bosch de la Trincheria, que reflecteixen de forma magnífica l'espectacle imponent de la sortida del sol: «L'horitzó es veu com una

pinzellada d'un vermell fosc; va creixent i la boira de l'horitzó comença a aclarir-se; prompte, el colorit del cel va envaint el paisatge..., i, per fi, un esclat de llum que ho envaeix tot; el nou dia ha començat; els cims més elevats són l·luminats amb un esclat de llum...»

Hi havia una calma absoluta, un fred intensíssim; tot el pis era un vidre i, per tant, inicàrem la davallada en diagonal, per suavitzar el pendent. Amb la perspectiva de bones esquíades en aquesta etapa final, hi podíem aplicar la dita popular, i gramaticalment incorrecta, de: «per la pendent nevada, joia és la baixada».

Gràcies a haver emprès la davallada cap a Camprodon abans de la sortida del sol, fins al final la vam fer sense presses, amb les parades normals. Fou així que, aquest final, el vam trobar senzill, pràctic i descansat; la raó era que la direcció d'aquest final la duia l'Estaten i, per tant, no podia haver-hi dificultats. El començament de bona hora no sols és la base de l'èxit, sinó que, a més, dona temps per a tot...

Aquesta excursió, doncs, és un exemple pràctic i real, «un model», de com no cal fer-ho. Si tot va acabar bé (sobretot la primera part), va ser per un veritable voler de Déu.

I, a la fi, sigui d'hora, o sigui tard, l'excursió s'ha acabat.

EL TEMPLE CAROLINGI DE SANTA MARIA DE MEROLA

(Berguedà)

Joan Rals i Soriano

Hi ha temples que, pel seu estat ruïnós, quasi és impossible de treure'n alguna conclusió de com foren originàriament, i de si van tenir alguna reconstrucció en el decurs dels temps. Fitxant-nos, però, amb atenció en diversos detalls, sempre en trobem algun que ens permet d'arribar a concretar, amb molta probabilitat, la seva forma primitiva i qualsevol modernització esdevinguda.

Així ens trobem que, el 1975, Santa Maria de Merola solament presenta dempeus una

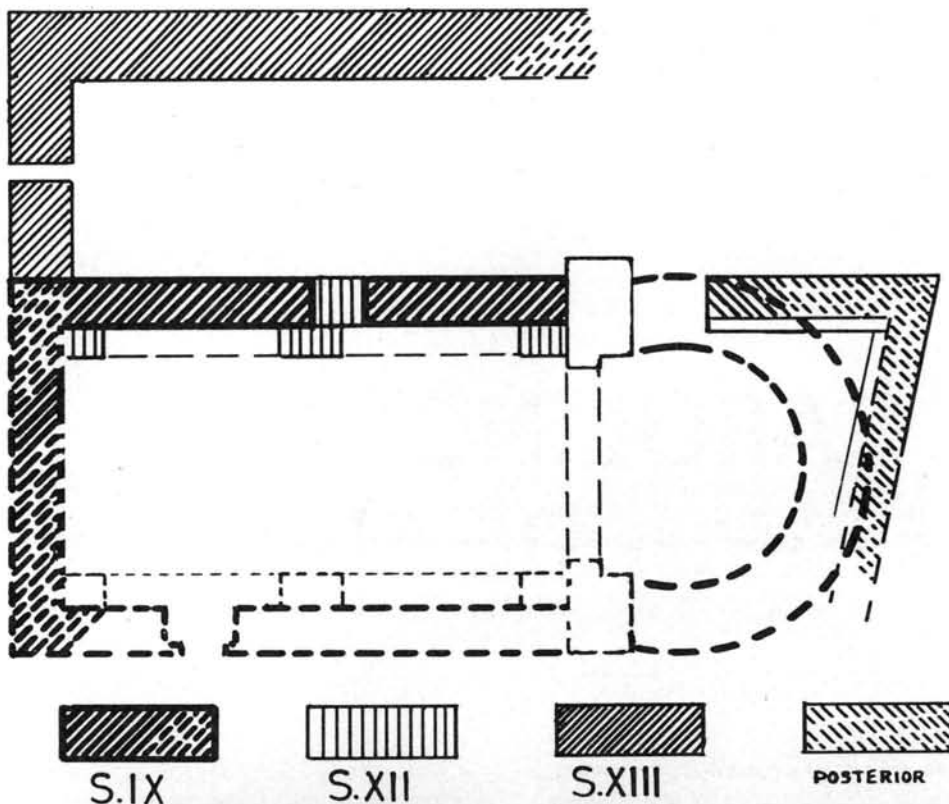
nau amb volta de quart de canó, nau a la que manca també el mur de llevant. Aquesta volta, el mur nord i el mur ponent són de pedra picada ajustada, mentre que el mur sud és fet de pedres rústegues. En principi, aquest detall ens va semblar irregular. En observar externament el mur sud, vam veure que tenia dos arcs longitudinals de

mig punt, de pedra picada no ajustada. Algú ha considerat que s'havien construït per donar consistència al mur amb la finalitat de contrarestar la pressió de la volta de quart de canó.

Quan s'han vist centenars de temples, és fàcil de treure'n conclusions, comparant simplement els d'uns llocs i altres, i estudiant els motius d'aquelles formes. En el cas que estudiem, els arcs longitudinals, després de comprovar que foren arrambats al mur molt posteriorment, i de veure que el

Santa Maria de Merola. Arcs longitudinals adossats al mur del temple pre-romànic. (Foto: Joan Rals.)

A dalt: Plànol esquemàtic de Santa Maria de Merola.
(Dibuix: J. Rals.)

A baix: Santa Maria de Merola. Nau amb volta de quart de canó.
(Foto: Joan Rals.)

mur principal és estret i de pedres rústegues, ens va alertar que podria tractar-se d'un temple pre-romànic amb coberta de fusta, que posteriorment fou reforçat interiorment per a construir-li la volta de canó. Afegirem que, a ponent, hi ha restes incipients del primitiu temple que confirmen l'existència de la nau pre-romànica.

Per tant, el mur sud de la nau que encara resta dempeus es converteix en el mur nord del temple anterior, on solament hi ha pedres amuntegades, fins i tot de diferents construccions posteriors, i vegetació.

Arribats a aquesta hipòtesi (certament de suficient consistència), cal, tanmateix, seguir investigant per tal de saber el tipus d'absida que havia tingut, amb la finalitat de poder datar amb més rigor tot el que hem trobat. Vam tenir sort, perquè només en retirar unes pedres que servien de sòl en el que havia estat una entrada al presbiteri, oberta posteriorment pel costat nord, aparegueren sota d'aquesta entrada les restes dels fonaments de l'absida, amb evident forma de planta de ferradura (1).

Per unes pedres picades que servien de muntant o travesser d'aquesta entrada al presbiteri, col·locades durant la modernització de l'església, vam saber que un arc triomfal separava la nau de l'altar major. Les notícies documentades que tenim indiquen que, l'any 819, ja constava l'existència d'aquest temple pre-romànic carolingi.

Tornant als arcs longitudinals, direm que per llur estructura ens permeten de datar-los com del segle XII. O sigui, que aquesta església va romandre durant uns tres-cents anys amb coberta de fusta i en la seva forma original. La nau amb la volta de quart de canó, per la pedra picada i per la finestra que té a ponent en forma de creu llatina amb els braços curtíssims, suposem que s'hi va afegir durant el segle XIII.

En el moment de dibuixar la planta, encara que de forma esquemàtica, resulta fàcil suposar que, al costat oposat del que és avui encara visible, hi ha d'haver la base del mur sur sota els enderrocs.

Situació

A la carretera de Manresa a Berga, del km 23.8 surt, a ponent, una pista que, seguint aigua amunt de la riera, hi mena. És a dalt d'un turonet, prop d'una masia abandonada.

(1) Donàvem comunicació de tot això de manera sucinta, en el «Full informatiu del Romànic», núm. 19.

ALPINISME

PIRINEU

Joan Garcia i Grau, bomber de la «B.E.R.» (Brigada Especial de Rescats), ens comunica que aquest estiu a assolit la totalitat de cims de més de tres mil metres del Pirineu. El nombre de cims s'eleva a 138. Des d'aquesta secció de CRÒNICA el felicitem cordialment.

Midi d'Ossau

● Punta Jean Santé.— Cara Est, via directa; E. D. Inf 400 m. (20 hores per la 1.ª ascensió). Oberta per: Durau, Francis, Loreng, Gerard i Sébie Christian. Juliol 1982.

● Cara Sud-est: 1.ª ascensió d'una via anomenada «Panique à Topo City». MD sup. Oberta per: R. Munsch i G. Rigal.

Gran Pic

Primera ascensió de la via «Ilusiones». Oberta per J. L. Moreno i J. Tomàs, de Barcelona (agost de 1982).

SOLO INTEGRAL

Aquesta modalitat consisteix a realitzar vies d'escalada totalment en solitari, sense utilitzar cordes ni cap estri per l'autoassegurança. Dintre d'aquesta especialitat, Serge Casteran (G.P.H.M.) ha repetit aquest passat estiu diversos itineraris de dificultat, amb uns horaris molt curts.

Terradets: via «Smoking», 45 minuts.

Midi d'Ossau: «Directíssima Sud-est», 120 minuts.

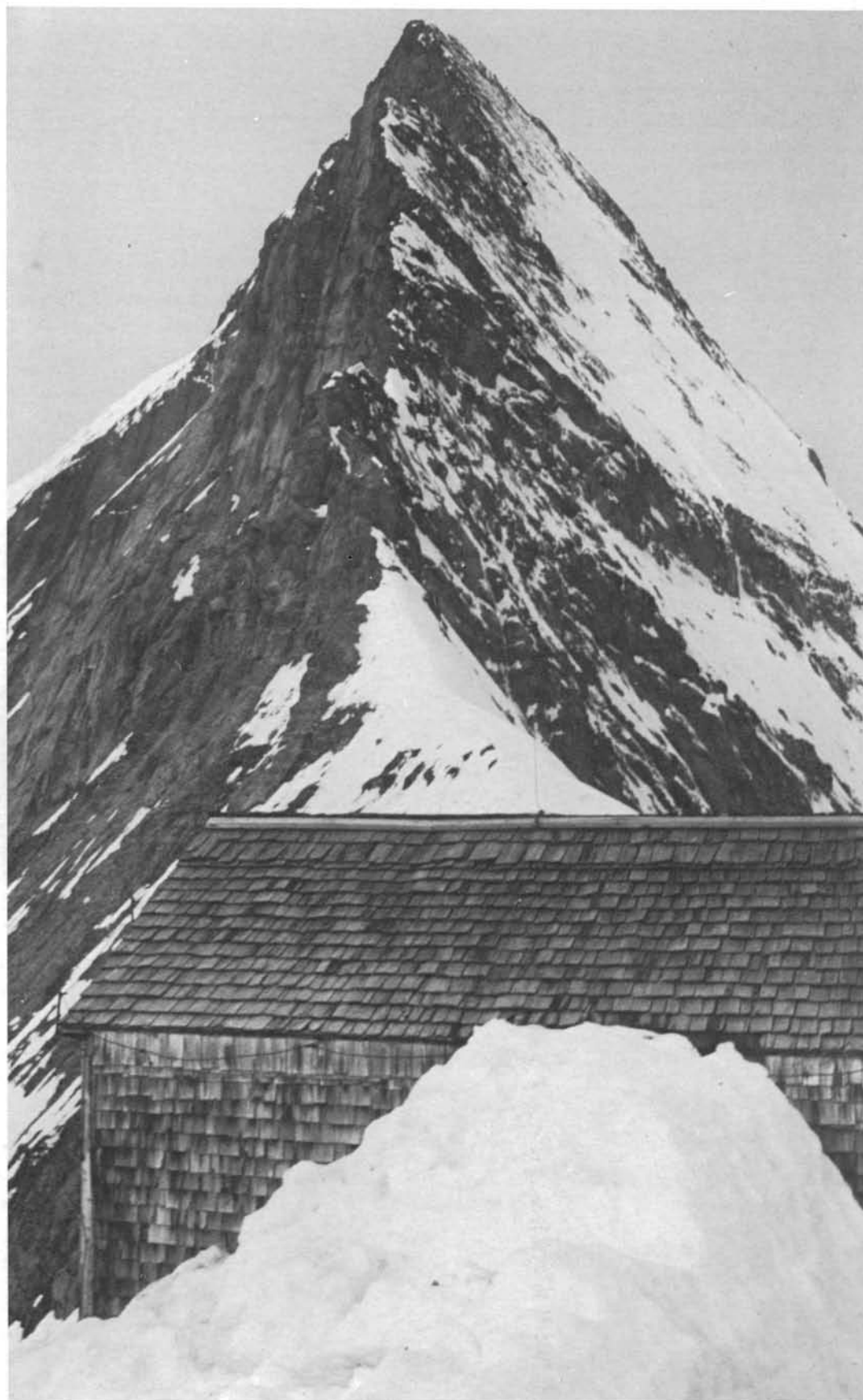
Vinhamala-Piton Carré: Paret Nord, 12 minuts.

Gavarnie-Torre de Marboré: Paret Nord, 90 minuts.

ALPS FRANCESOS

Massís del Mont Blanc

● Mont Blanc de Tacul. Pilar Gervasutti, recorregut durant el pasat mes de setembre per F. Álvarez i J. M.ª Ros. També, per S. Campillo, J. Granizo i M. Sánchez. Tots, de Barcelona.

Cabana i aresta Mitellegi, a l'Eiger. (Foto: Joan Quintana.)

Punta Jean Santé, Paret SE, Midi d'Ossau. (Foto: Joan Quintana.)

Mont Blanc de Tacul. Visió hivernal dels pilars i couloirs d'aquest cim. (Foto: arxiu.)

● Mont Blanc de Tacul. Super-Couloir Boivin-Gabarrou, escalada glacial d'alta dificultat, E. D. Repetida el dia 1 de novembre per T. Torà, L. Vugué i J. Quintana C.A.D.E. Club Alpí Català. Atac pel Pilar Gervasutti, endurit a causa del verglas trobat als tres primers llargs, que els obligà a superar-los amb grampons «estiu» roca. Gel no tan bo com esperaven; descens amb rappels de 60 metres «instal·lats» en el mateix couloir.

ALPS SUÏSSOS

Oberland Bernès

Elger (3970 metres). F. Álvarez i J. M.ª Ros recorren l'aresta Mitellegi; hi fan un bivac a la baixada. Neu recent a l'aresta (setembre 1982).

DOLOMITES – ITÀLIA

Grup de Sant Martino

● Cima Canalí, Fisura Buhl: per J. i A. Gammarra S.T.A.E.

● Saas Maor, Cara est, via Solleder entrada per la directa Bettga: per J. i A. Gammarra S.T.A.E.

Grup de Civetta

● Monte Agner, Esperó Nord.
● Torre Venecia, Cara Sud, via Tissi: per Remi Bresco i J. Solé C.A.D.E. i G.E.D.E. Barcelona.
● Torre de Babele, Esperó Sud-oest.

ALPS ITALIANS

Grup del Gran Paradiso

Becco de Valsoera (3220 m). Esperó Sud-oest, via «Perego», Ed. inf., amb 600 m: per J. Lluch i C. Bausà del STAE de Barcelona (setembre de 1982).

CALIFORNIA – EUA

Yosemite Valley

● L'equip d'escaladors, germans Gallego, dirigits per M. A. Gallego, conegut amb el nom de «el Murciano», han

aconseguit obrir una via d'alta dificultat en els verticals mil metres de *El Capitan*; és la primera via d'aquesta muntanya que no ha estat oberta per escaladors americans. La via ha estat batejada amb el nom de «Mediterráneo», per recordar així les costes del nostre país. Més de dos mesos de preparació i un atac final amb deu bivacs a la paret. Enhorabona.

● J. Gálvez, de Madrid, i J. C. Aldeguer, de Barcelona, també han visitat aquesta regió californiana del Yosemite. A continuació resumim les principals vies recorregudes per aquests joves escaladors:

El Capitan. The Nose, per J.C. Aldeguer i J. Gálvez, en tres dies.

Salathe Wall, per J. Gálvez amb un company mexicà, en cinc dies.

Half Dome. NW directa, per J. C. Aldeguer i J. Gálvez, en tres dies (1.ª nacional).

Regular Robins, per

J. Gálvez amb un company mexicà, en tres dies.

Columna de Washington.

Cara Est, 400 m, per J. Gálvez i company mexicà, en un dia.

Midle Cathedral Rock. Via «Gorvec», 400 m, per J. Gálvez i company, en un dia.

Sentinel Rock. Via «Stich Salathe», per J. Gálvez i J. C. Aldeguer, en un dia.

Maxim Wall. Recorreguda per J. Gálvez i company.

HIMÀLAIA DEL NEPAL

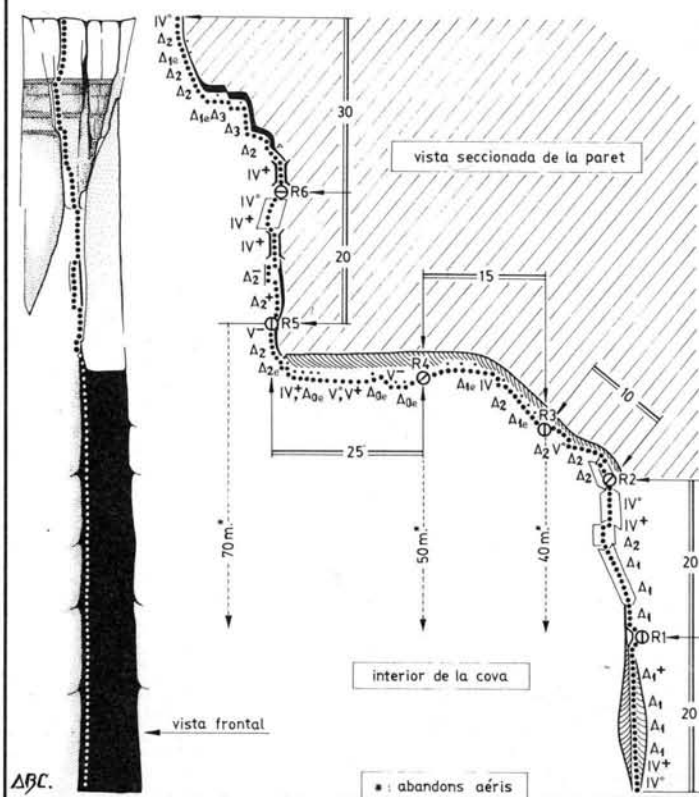
Annapurna III (7300 m)

L'expedició catalana en aquesta muntanya s'ha vist obligada a desistir en la seva ascensió quan ja havien superat l'esperó rocallós de la part inferior de l'itinerari. Alçada màxima assolida: 6600 m. Components de l'expedició: G. Àrias, J. Oliva, X. Giné.

Everest (8848 m)

Èxit sense aconseguir el cim del sostre del món per

MONTSERRAT (Paret dels Diables - Escletxa dels Teixos)

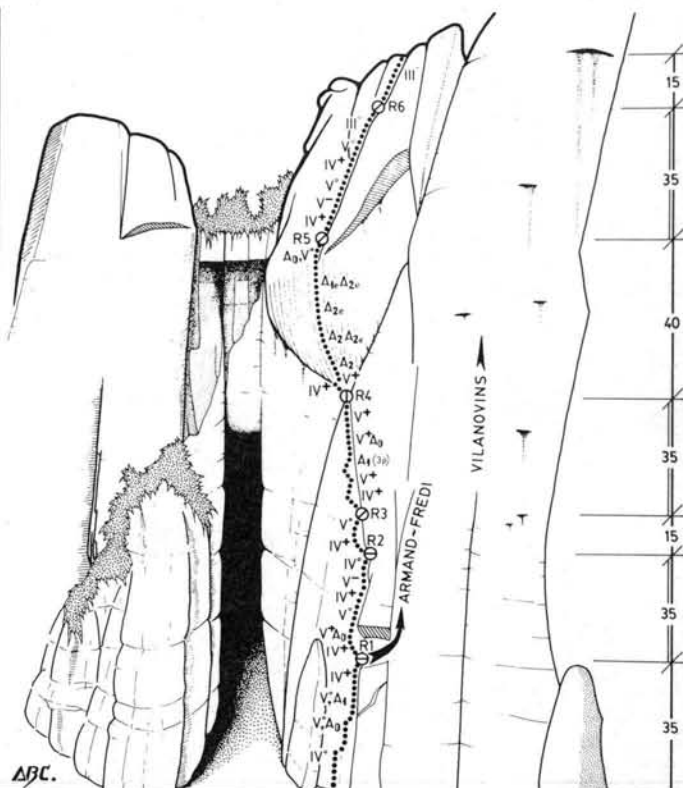

Via «Stratos»
ED, A₃ 140 m.

1.ª asc: 27-9-82
Oberta per: Armand Ballart i Albert Merino

MONTSERRAT

(Paret dels Diables)

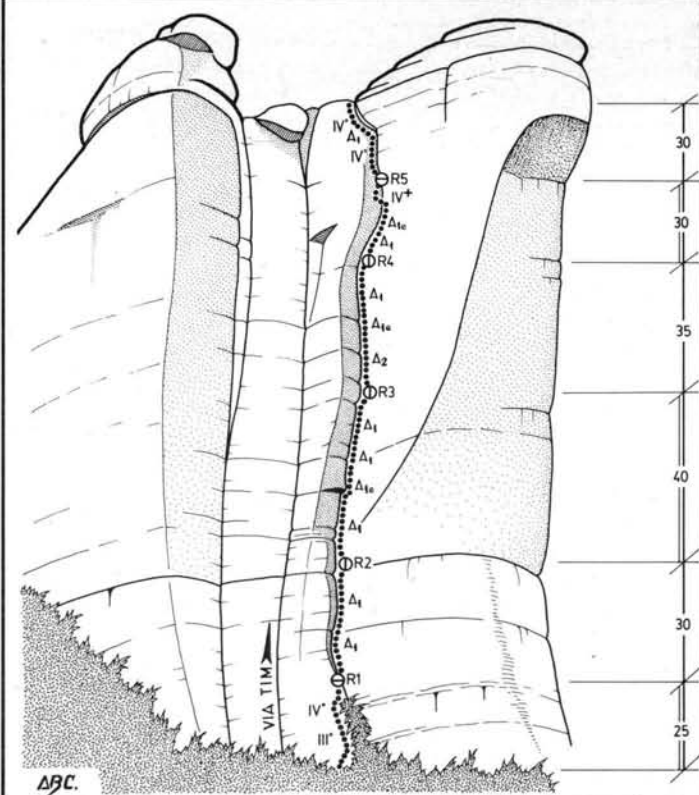

Via «Sherezade»
MD⁺, A₂ 200 m.

1.ª asc: 16-10-82
Oberta per: Francesc Garcia, Jordi Tena i Xavier Armengou

MONTSERRAT

(Ecos - Paret Nord)

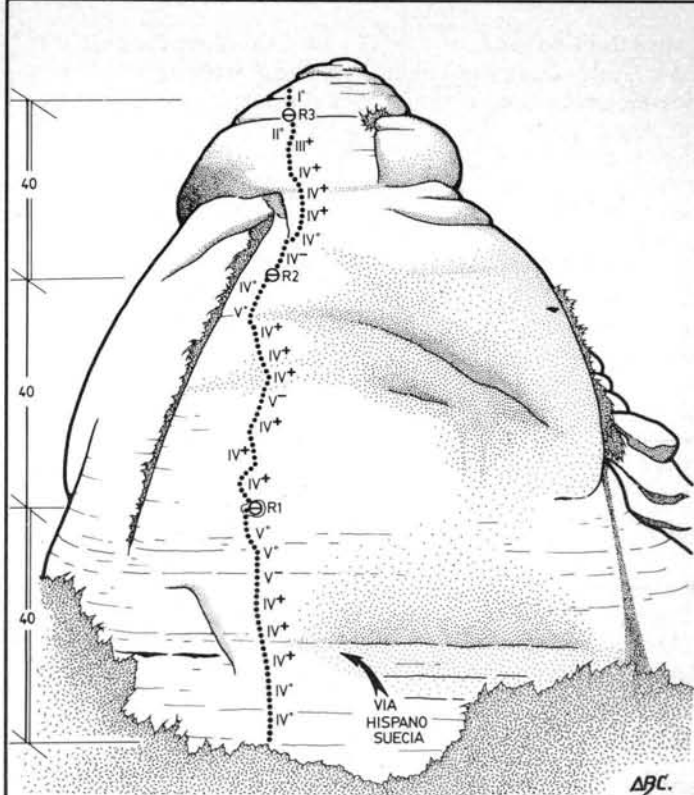

Via «Simfonia metàl·lica»
MD, A₁ 190 m.

1.ª asc: 9-10-82
Oberta per: Joaquín Olmo, Antoni González i Albert Ibàñez

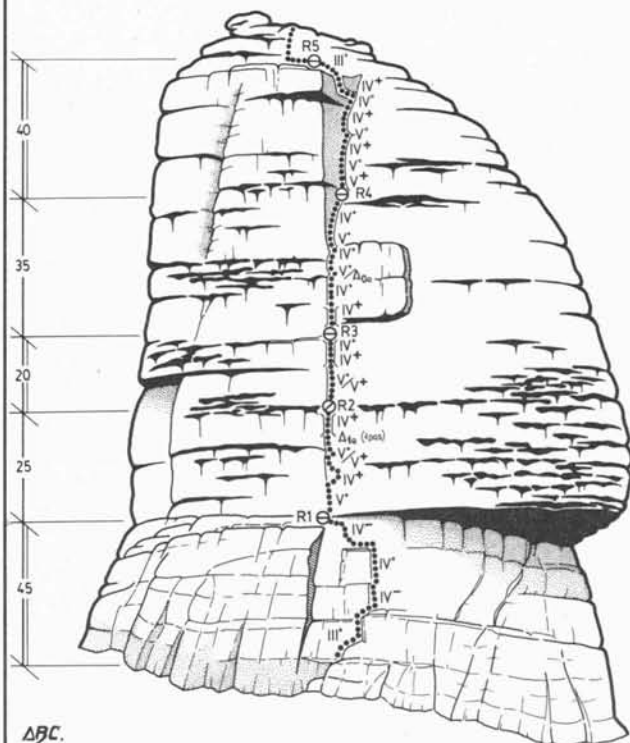
MONTSERRAT

(Sant Benet - L'Elefant)

Via «The Wall»
MD 120 m.

1.ª asc: 16-10-82
Oberta per: Joan i Ricardo

ROQUES DE BENET
(Moles del Don)

ΔBC.

 Via «Scorpius»
MD 160 m.

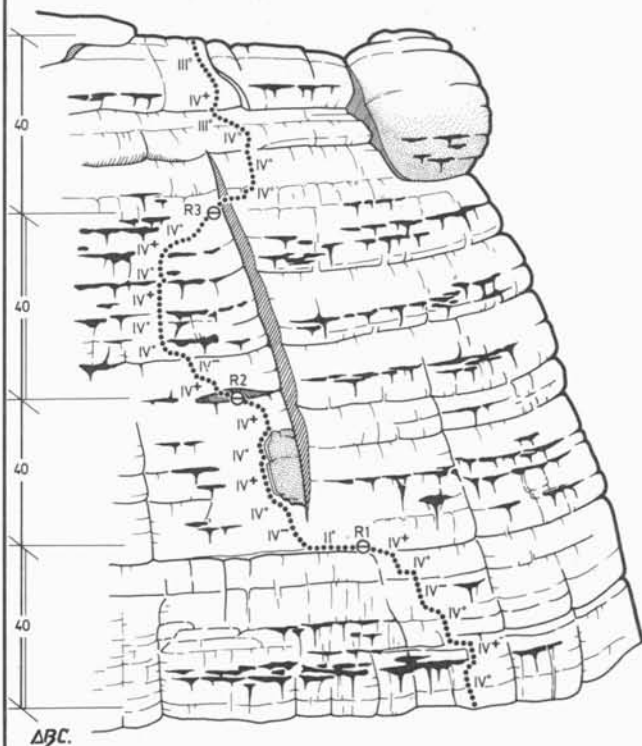
 1.ª asc: 26-9-82
Oberta per: Armand Ballart i Albert Merino

ROQUES DE BENET
(Moles del Don)

ΔBC.

 Via «Sendera Espacial»
MD 160 m.

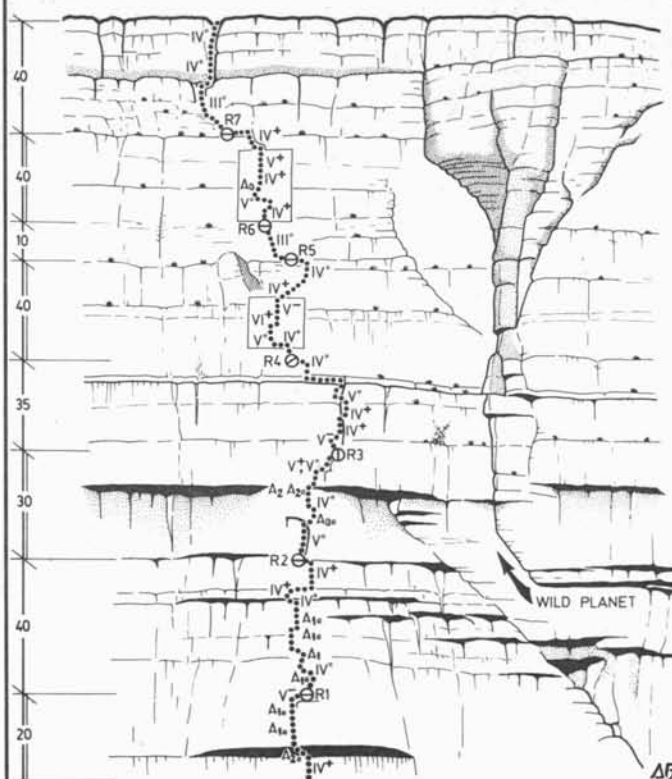
 1.ª asc: 10-10-82
Oberta per: Armand Ballart i Albert Merino

ROQUES DE BENET
(Moles del Don)

ΔBC.

 Via «Galadriel»
D+ 150 m.

 1.ª asc: 10-10-82
Oberta per: Anna Masip i Emèrita Puig

VILANOVA DE MEIÀ
(Roca dels Arcs)

ΔBC.

 Via «Black Sabbath»
MD+, A, 250 m.

 1.ª asc: 12-9-82
Oberta per: R. Pelegrina, R. Alacuart,
M. Sugañes, Oriol Plé, C. Fortea i
E. Valera

AÑISCLO

(Castillo Mayor - Cara Nord)

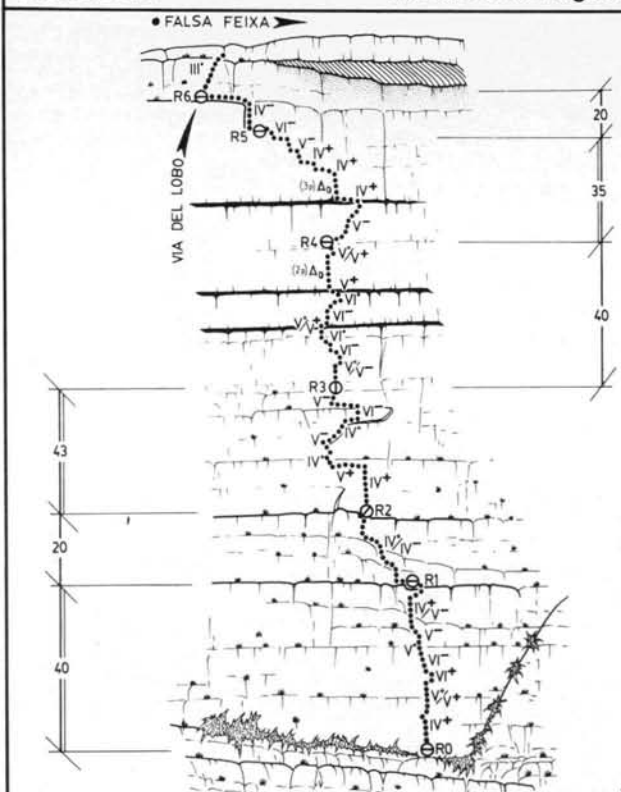
ABC.

Via «Esperó Izaskun»
D+ 290 m.

1.ª asc: 213-10-82
Oberta per: Jean Charles Peña, Joan Jover i
Paco Vargas

TERRADETS

(Paret de les Bagasses)

ABC.

Via «Color de rosa»
ED 200 m.

1.ª asc: 18-9-82
Oberta per: Joaquín Olmo, Jesús Martínez,
Cristóbal Trujillo, David Subirana i
Joan Vergara

l'Expedició Nacional Catalana a l'aresta O d'aquesta muntanya. Després de dos mesos d'esforços intensos, i quan els expedicionaris ja tenien instal·lat el camp V a 8100 metres d'alçada, Òscar Cadiach, Xavier Pérez Gil i el sherpa Nima Dorje fan el darrer atac. A causa del fort vent i de la temperatura cada cop més baixa, quan ja havien superat la cota 8500 metres «rècord d'alçada de l'alpinisme català», es veuen obligats a baixar, i en el descens, el sherpa fa una caiguda mortal d'uns 3000 metres.

Després d'aquest intent, la muntanya es tancarà entre forts vents i mal temps, i tot intent d'escalada serà rebutjat per les deficientes condicions climatològiques.

Altres membres de l'expedició: Lluís Belvis (cap) Josep Manuel Anglada, Jordi Pons, Jaume Altadill, Alfons Valls, Josep Vidal Ponce, Lluís Hortalà, Jordi Sugranyes, Francesc Sàbat, Joan Ribas, Josep Cañanovas, Manuel Mateu (metge), Toni Llasera, Emili Civís i Narcís Serrat.

HIMÀLAIA DEL GARHWAL

Dunagiri (7066 m)

Èxit de l'expedició del C.E. Castellar de Badalona en aquest cim. Components: J. Anglès, M. Broch, M. Vall, F. Pañella, J. Fontcuberta, M. Quevedo, M. Castellsegué.

KENYA - TANZÀNIA

Un grup de membres de l'Agrupació Excursionista de Granollers es traslladà el passat mes d'agost a les

muntes africanes del Kilimanjaro i Mont Kenya on realitzaren diverses ascensions.

ACTES

DIADA DE L'ONZE DE SETEMBRE

El Centre ha celebrat la Diada Nacional de Catalunya i ha repartit els seus dirigents entre l'ofrena floral al peu del monument a Rafael Casanova (presidida pel senyor Lluís Puntís, president de l'entitat, acompanyat de la seva muller i altres membres de la Junta Directiva), l'acte del Fossar de les Moreres, la manifestació de la tarda amb altres associacions culturals convocades per la «Crida a la Solidaritat» i, encara, al vespre, a Ripoll, al transcendent acte d'afirmació nacional davant les despulles del comte Guifré el Pelós, pare de la Pàtria, que rebia sepultura definitiva a la part esquerra del creuer de l'església del monestir de Santa Maria de Ripoll, que ell havia fundat el segle IX, i on havia deixat escrit de voler-hi ser enterrat.

Les despulles del comte Guifré tenen finalment un monument funerari digne. A causa de les inestabilitats polítiques des de principis de segle, no havia estat possible de portar a terme la realització d'un desig del poble, llargament manifestat i esperat. La premsa ja s'ha fet ressò d'aquest esdeveniment i de com es

desenvolupà aquella diada, però hi hem d'afegir, per al coneixement dels nostres socis, que l'entitat fou representada als actes de Ripoll. La Junta Directiva considerarà que no podíem faltar-hi, tant pel que representava l'homenatge al fundador de la nostra identitat, com per haver estat el Centre, l'any 1878, un dels principals propulsors de les tasques de salvament i reconstrucció del monestir, un detall prou important perquè sigui recordat a l'hora d'explicar la història, les vicissituds i el desvetllament del nostre sentit nacional.

Ara ja podem repetir aquells mots de Jacint Verdaguer, referents al bom comte: «... millor capçal, no el té cap rei del món!»

M. M.

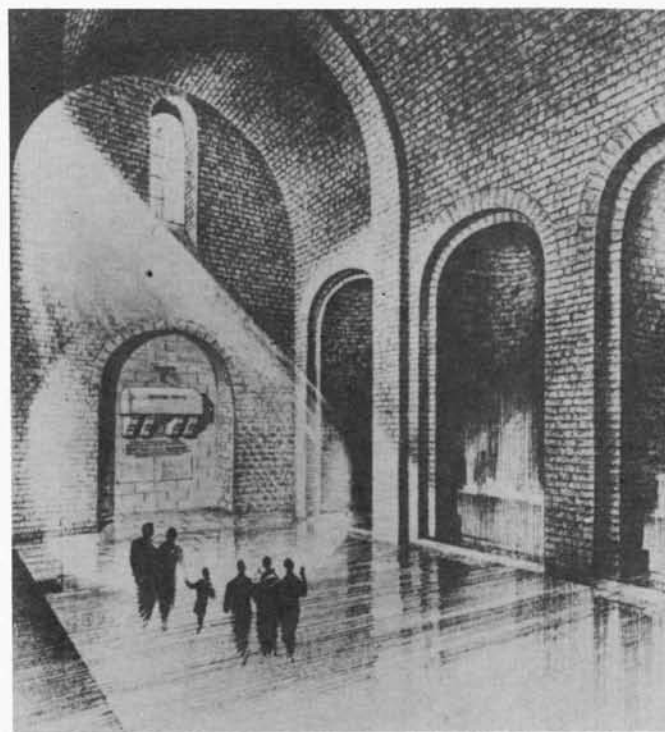
LA VIII FESTA DE LA VEREMA

El diumenge, dia 25 de setembre, va tenir lloc a la vila d'Alella la VIII Festa de la Verema, amb la inauguració d'una exposició d'*Eines del Pagès*, en un estatge de

l'Ajuntament, així com la benedicció del primer most, i el repartiment de premis als guanyadors del concurs a la millor vinya, al raïm més gros i al millor most.

La nostra entitat fou invitada a la festa, i la va presenciar aquest cronista, designat pel nostre President a qui, per trobar-se fora del país, no fou possible d'assistir hi. Aquesta trobada amb les forces vives d'Alella, amb les quals vaig compartir els actes i les inquietuds, el diàleg amb el senyor Bartomeu (destacat membre del consistori alellí i consoci nostre), les converses amb els elements excursionistes, que volen portar a terme unes excavacions dins del terme municipal i que manifestaren el desig de voler comptar amb el suport moral i físic del Centre en els caps de setmana, em van portar a dir-los que, amb goig, caldrà fer pinya amb aquest grup «d'arqueòlegs».

Com a cloenda de la meua estada a Alella, vaig visitar les dependències del nou Ajuntament, les obres ja avançades del nou Parc de la Rectoria i, naturalment, l'exposició d'eines del camp, moltes de les quals

ACTES D'INAUGURACIÓ DEL MONUMENT FUNERARI AL COMTE GUIFRÉ

Ripoll, 11 d'agost i 11 de setembre, 1982

incrementaran el patrimoni del museu local.

M. M.

GUIFRÉ EL PELÓS, FUNDADOR DE LA DINASTIA CATALANA

«Guifré I, anomenat el Pelós, és el primer dels comtes del Comtat de Barcelona i els seus anexos, i, com a tal, és el fundador de la dinastia del Casal de Barcelona que perdurà ininterrompudament per línia masculina fins a Martí l'Humà, al començament del segle XV, i per línia femenina, i amb algunes interrupcions, fins a Joan-Carles I, actual rei d'Espanya.

»Havent-se fet càrrec del govern d'aquells comtats els anys 870 i 878, quan el centre de Catalunya estava devastat i quasi despoblat a conseqüència de la revolta d'Aissó i Guillemón i de la ràtzia d'Abú Maruan (827-828), la seva gran obra, la més important, meritòria i duradora va ser la repoblació i

restauració d'aquell extens territori, relligant així els comtats pirinencs (Urgell, Cerdanya i Conflent) amb els marítims (Girona amb Besalú i Barcelona), i fent renéixer els comtats intermedis d'Osona i Manresa.

»A la darrerria del seu govern hagué de defensar amb les armes allò que havia creat amb el seu tenaç esforç i, greument ferit en batalla contra els sarraïns, prop de Barcelona, va morir l'11 d'agost de 897; d'acord amb la seva voluntat, va ser enterrat al monestir de Ripoll, que ell mateix havia fundat el 879 i l'església del qual havia fet consagrar solemnement el 20 d'abril de 888.

»Després d'un primer enterrament en un indret ignorat del monestir, les restes de Guifré i del seu fill Raolf foren tancades en una sepultura al claustre, en una època incerta (finals del segle X o mitjan segle XII). Allí van romandre, primerament ben conegudes i amb uns versos llatins que hi feien referència, i

després colgades de runa a partir de 1847, fins que Josep M.ª Pellicer i Pagès les deixà identificades i en disposició d'arribar fins a nosaltres a través de moltes vicissituds.

»Des d'aquell moment, els projectes d'erigir un monument funerari digne de Guifré han estat diversos, però tots ells s'han frustrat a causa de la inestabilitat política de la nostra vida pública al llarg dels darrers cents anys.

»La constitució d'una Comissió Promotora de la Tomba de Guifré el Pelós, el febrer de 1981, sota el patrocini de la Generalitat de Catalunya, i la tasca duta a terme després, han permès finalment que el monument funerari fos erigit i que s'hagin fixat les dates de l'11 d'agost (aniversari de la mort del comte) i de l'11 de setembre de 1982, per a la inauguració acadèmica i la inauguració popular del monument, respectivament, inauguracions que us convidem a celebrar amb la solemnitat que mereixen. Miquel Coll i Alentorn. President de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Conseller Adjunt a la Presidència de la Generalitat de Catalunya. President de la Comissió Promotora.»

Aquesta és la glossa que figura al programa editat amb motiu dels actes d'inauguració del monument funerari al nostre primer comte independent. Actes litúrgics, actes cívics, actes acadèmics, on prengueren la paraula notables personalitats, que comptaren amb una gran participació ciutadana i l'assistència dels representants de les entitats culturals de Catalunya. La nostra entitat també hi fou convidada en la persona del seu president, que assistí als actes d'homenatge acompanyat d'altres consocis.

El monestir de Santa Maria conserva, des del dia 11 d'agost, en un digne monument, les restes de qui féu de Ripoll el bressol de Catalunya, i a qui els ripollesos dedicaren una làpida amb la inscripció: «Al comte Guifré, que fundà a Ripoll la nació catalana». Làpida retirada després de la guerra civil, i restituïda amb motiu d'aquest

La secció de Ciències i Arts, fa un recordatori de la descoberta de la tomba del faraó Tutankahàmon.

homenatge a la façana de l'Ajuntament.

Dies abans, l'1 d'agost, tingué lloc l'homenatge popular que la vila de Sant Joan de les Abadesses va retre al comte Guifré, fundador del monestir i repoblador de la vall. A les sis de la tarda arribaren les desfilades del comte a l'entrada de la vila. Des d'allí foren traslladades solemnement fins al monestir, passant per un ampli passeig, ombrejat d'espessíssims castanyers, que hi porta. Una llarga bandera catalana cobricelava d'un cap a l'altre el passeig, per sota dels arbres.

Els portadors del comte, seguits d'autoritats i clerecia, anaven obrint la marxa. Al darrera s'hi veia avançar una atapeïda arbreda. Tal era la impressió que feia la gentada que els seguia, enlairant cada persona una llarga branca d'algun dels diferents arbres i arbusts que es fan en aquells paratges.

Havent entrat tothom al monestir, hi tingueren lloc una sèrie d'actes, a la vegada senzills i solemnes, molt ben coordinats, pels quals cal felicitar els organitzadors; consistiren en parlaments, ofrenes, cançons i acabaren amb la lectura de la carta enviada pel President de la Generalitat i llegida per l'honorable senyor Miquel Coll i Alentorn. El text fou molt aplaudit per tots els presents.

Finalment, mentre una tenora desgranava les notes del «Cant de la senyera», dues grans banderes catalanes foren hissades fins a la volta del temple i emmarcaren el

meravellós grup escultòric del Devallament de la Creu i el sarcòfag del comte Guifré, col·locat al seu davant.

Allí el deixàrem i, per espai de tres dies, fou hoste d'honor de Sant Joan de les Abadesses. La dignitat i l'encert amb què aquest homenatge es portà a terme el faran inoblidable als qui hi assistírem.

Marga Cardona

LX ANIVERSARI DE LA DESCOBERTA DE LA TOMBA DEL FARAÓ TUTANKHÀMON

La Secció de Ciències i Arts ens féu recordar aquell fet tan espectacular, d'ara fa seixanta anys, quan es descobrí la tomba del faraó Tutankhàmon, una gesta portada a terme pels egipcòlegs Mrs. Carnarvon i Carter.

Omplí la vetllada el senyor Josep Font i Solsona, amb una conferència il·lustrada amb diapositives d'aquella època, provinents del nostre arxiu fotogràfic, cosa que demostrà que, seixanta anys enrera, els nostres consocis s'interessaren per aquell descobriment d'una manera entusiasta. La quantitat i qualitat de clixés projectats són prou demostratius de l'atenció que posaren en aquella descoberta i en aquell monument funerari, artístic i històric de l'antiga cultura egípcia.

El dia 6 d'octubre, el conferenciant ens féu reviu

aquella efemèride, i ens va semblar que seguiran altres vetllades a base d'antics clixés del nostre arxiu, ja que ens consta que entitats foranes ja han sol·licitat més d'una col·lecció de temàtica semblant.

M. M.

APLEC A SANT FELIU DE RIU

El dia 1 d'agost, un diumenge ple de sol resplendent, als peus del Bassegoda i a l'ufanosa vall de Riu, els Amics de l'Alta Garrotxa coronaven una nova fita en el seu decidit quefer de recuperació de les esglésies romàniques de l'Alta Garrotxa i dignificació del seu entorn.

L'església de Sant Feliu de Riu, arranjada l'any 1981 gràcies a moltes jornades de treball dels membres de l'entitat, estrenava campana i també l'estrenava el santuari de les Agulles, restaurat enguany, situat al vessant sud-est del Bassegoda. Primera una i després l'altra, les campanes foren beneïdes i batejades amb els noms de «Maria del Carme» i «Bassegoda», respectivament. Les subhastes de monumentals tortells característics de la comarca i el vermut ofert als assistents arrodoniren el to festiu d'aquesta jornada de germanor.

Els Amics de l'Alta Garrotxa adreçaran ara la seva gestió cap a Sant Andreu de Bestracà, Sant Feliu de Monars, Sant Grau d'Entrepèreres... Les personalitats presents, en els

seus respectius parlaments, lloaren l'actuació de l'entitat i l'animaren a prosseguir en la mateixa línia de servei.

Foren especialment significades les paraules del senyor Max Cahner, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, bon coneixedor de l'Alta Garrotxa i de la importància que aquesta comarca té dins el context del romànic català, qui manifestà que la seva Conselleria ha començat a treballar per declarar l'Alta Garrotxa «Monument Històrico-Artístic» en tot el seu conjunt. El president de la nostra entitat, senyor Lluís Puntís i Pujol, que assistí a l'Aplec, felicità el president dels Amics de l'Alta Garrotxa, senyor Ramon Sala Canadell, així com tots els socis presents, per la meritòria tasca que d'ençà de tants anys duen a terme.

Marga Cardona

MONUMENT A L'ESTATUT DE CATALUNYA

Al Parador de Sau, conegut com el Parador Nacional de Vic, el diumenge, dia 3 d'octubre, tingué lloc la inauguració del monument a l'Estatut de Catalunya: un acte que fou presidit pel President de la Generalitat. Hi assistiren diputats i senadors catalans que el redactaren allí l'estiu del 1978, i representacions d'arreu de Catalunya, entre elles, la del nostre Centre, formada per membres de la Junta i per socis que s'hi sentiren atrets.

Cap a les dotze del migdia se celebrà l'acte oficial del descobriment del monument, obra de l'escultor taradellenc, Josep Ricard. El precediren parlaments a càrrec del batlle de Masies de Roda (que podríem dir que era el «pare del monument»), del senyor Josep Andreu i Abelló, i finalment del senyor Jordi Pujol. Aquest digué, entre altres coses, que si bé l'Estatut que tenim no era el mateix que allí es va gestar, almenys era una eina útil per a la construcció del nostre poble, que ens ha d'ajudar a avançar i progressar, amb llibertat, en profit de tots; recordà també

que si haguéssim pogut mantenir l'Estatut de Núria, la realitat del nostre poble seria actualment ben diferent.

L'acte va acabar en dipositar terra, al peu del monument, diferents batlles de Catalunya, i amb una actuació de diferents esbarts de dansa catalana i cors de la rodalia.

L'Estatut, doncs, ja té monument. El país potser necessita iniciatives d'aquesta mena que, a la fi, sempre són un record perenne d'uns fets històrics que no hem d'oblidar mai.

M. M.

INTERCANVIS INTERNACIONAL D'ALPINISTES

La *Società Alpina delle Giulie*, secció de Trieste del *Club Alpino Italiano*, està preparant el seu centenari per l'any 1983.

Un dels actes programats és una excursió al Pirineu pel setembre: un nombrós grup del CAI visitarà aquesta serralada durant dues setmanes.

La comissió encarregada dels actes del centenari s'ha adreçat al Centre a fi d'obtenir informació i assessorament, per dur endavant aquest projecte. La nostra resposta ha estat immediata: una comissió de treball, integrada pels nostres consocis i membres del CADE, Leo Vegué i Francesc Herrera, s'han posat de ferm a treballar en l'elaboració d'un projecte on s'ha tingut en compte la pluralitat del grup i els llocs més interessants del Pirineu que puguin ésser coneguts en un temps tan breu. Hem d'agrar la gentilesa de la *Società Alpina delle Giulie*, de Trieste, de convidar els nostres amics Vegué i Herrera. Una setmana als Alps Giulians ha facilitat de conèixer-se mutuament, facilitar informació immediata i, naturalment, conèixer aquest racó de muntanyes veïnes amb Iugoslàvia. Aquests companys, o potser d'altres, acompanyarem els nous amics italians, en el mes de setembre de 1983, pel nostre Pirineu. Els esperem!

Kildo Carreté

VIATGE A ALEMANYA, TXECOSLOVÀQUIA I HONGRIA

La Secció de Ciències i Arts portà a terme, entre els dies 1 al 15 d'agost, un viatge amb autocar per Alemanya, Txecoslovàquia i Hongria, amb el següent itinerari: Macon, regió muntanyosa de La Borgonya, Dijon, regió de Lorena, Landres, Nancy, Metz, Luxembourg, estat de Renània-Palatinat, Treveris, Colònia, Berlín Oest i Berlín Oriental, Dresde, *Txecoslovàquia* (Bohèmia, Moràvia, Silèsia, i Eslovàquia), Praga, Brno, Bratislava, *Hongria*, Budapest, Llac Balaton, Graz, Villach, Udine, Verona, Savona i Cannes.

Com es pot veure, encara que l'excursió fou a tres nacions concretes, també varen visitar indrets de França, Itàlia i Àustria, que es trobaven al llarg del camí i que eren dignes de fer-hi una estada.

Aquesta vegada, també, els assistents foren obsequiats amb un opuscle mecanografiat, de 14 pàgines, original de l'amic Antoni Amat, confeccionat amb aquella desimboltura tan particular, que t'indueix sense esforç a la lectura per assaborir-ne el contingut i començar el viatge amb un bagatge de coneixements poc freqüents. Cal agrair-li la gentilesa i l'esforç que significa la tria de notes, la recerca de la documentació necessària i les moltes hores de treball que tot això representa.

I com a cloenda, crec que podria ser molt interessant per la nostra entitat que, d'ara en endavant, totes aquestes sortides fossin filmades amb vídeo; amb el temps, disposaríem d'un material de primera mà, que seria un testimoni documental, un record, una vivència d'una època, un reportatge i també un patrimoni cultural estimable que heredaran els nostres successors, com nosaltres tenim avui aquelles col·leccions magnífiques de clixés de principis de segle, que tant de servei ens farí.

Endavant, amics! Els vostres viatges per Europa ben aviat hauran de cercar noves rutes,

ja que gairebé coneixeu tot el Continent.

M. M.

EL 60^è ANIVERSARI DEL CLUB EXCURSIONISTA DE GRÀCIA

El propassat 7 d'octubre es celebrà, al Saló de Sant Jordi de la Generalitat, l'acte de cloenda del 60^è aniversari de l'esmentada entitat, sota la presidència de Miquel Coll i Alentorn, conseller adjunt a la presidència de la Generalitat; però durant l'acte s'hi personà el president, senyor Jordi Pujol, que volgué estar-hi present.

Als representants de les entitats que s'adheriren a aquesta commemoració se'ls féu lliurament del llibre «El Cavall Bernat de Montserrat», editat pel Club, del qual és autor el senyor Josep Buch i Parera, ex-president i soci fundador del Gràcia.

El senyor Joan Cervera fou el presentador i coordinador d'aquesta reunió, en el curs de la qual el grup de teatre «Xàfec» recità, mentre es projectava una col·lecció escollida de diapositives en color, el discurs pronunciat per mossèn Jacint Verdaguer, el 19 de juny de 1967, a la font del Desmai.

Tot seguit, els «Cantaires muntanyencs del CEG», sota la direcció del mestre Josep Vila i Amorós, oferiren un bell recull de cançons catalanes.

El president del «Gràcia», senyor Antoni Vives i Roig, féu la salutació i l'ofertament de l'acte. Hi destacà la trajectòria del Club durant els 60 anys transcorreguts. A continuació, el senyor Daniel Pi i Tramunt, president de l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore, en nom de les entitats representades, des de la degana a la més jove, sabé glossar el reconeixement per l'obra portada a cap pel «Gràcia» al llarg dels seus 60 anys. Així mateix s'expressà el president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, senyor Joan Garrigó, el qual remarcà la col·laboració que n'ha rebut en les tasques federatives.

La cloenda d'aquesta brillant

celebració va anar a càrrec del senyor Miquel Coll i Alentorn, qui descriu l'ambient barceloní i gracienc de l'època de la fundació del Club; i, encara, el senyor Jordi Pujol prengué la paraula per felicitar el Club Excursionista de Gràcia, i per enaltir els valors espirituals i esportius que l'excursionisme representa a Catalunya.

Agustí Jolis i Felisart

XXVII ASSEMBLEA D'ESTUDIOSOS

La XXVII Assemblea d'Estudiosos se celebrà, amb l'èxit acostumat, els dies 23 i 24 del propassat octubre, a Sant Joan de les Abadesses.

Aquesta reunió, que aplega un bon estol de lletraferits, canvia cada any de població, la qual cosa contribueix a participar-hi, a la vegada que defuig les possibles suspicàcies sobre un suposat centralisme barceloní.

Veiem com un fet del tot positiu la tendència a centrar els temes (de les comunicacions i de les ponències) a la comarca que dona acolliment a l'Assemblea. Aquest caràcter certament monogràfic de les sessions creiem que predisposa els assistents, si més no, a una major assimilació dels temes tractats, atesa l'ambientació prèviament aconseguida.

S'obrí l'Assemblea el dia 23, a l'escola «Abadessa Emma», amb una exposició de publicacions del Centre d'Estudis de Catalunya. Acte seguit, en el mateix casal foren llegides una trentena de comunicacions, referides a Sant Joan de les Abadesses i a la comarca de Ripollès. Havent sopat, hi hagué un concert al monestir, a càrrec de Montserrat Alavedra i M.ª Lluïsa Cortada, patrocinat pel Servei de Música del Departament de Cultura de la Generalitat.

Els actes del diumenge, que solen ser els més concorreguts, s'iniciaren a l'arxiu del monestir, on l'alcalde, senyor Pere Picart i Folcrà, donà la benvinguda als assembleistes, seguida d'uns curts parlaments de Josep M.^a

Domènech, Ramon Faus i Esteve, i Josep Esteve i Cubell, pvre.

Visitat l'arxiu i el monestir, se celebrà a la mateixa església l'acte acadèmic, presidit pel senyor Ramon Faus, president de la fundació Espona i de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona.

Llegides les adhesions rebudes, Eudald Carbonell, a qui ja recordàvem de l'Assemblea de 1978, llegí la primera ponència referida a l'aspecte prehistòric de l'alt Ter, tot remarcant les darreres descobertes al barri del Roser, prop de l'estació de Sant Joan.

Anscari M. Mundó comentà, després, l'inventari de llibres fet a Sant Joan, a principis del segle XIII.

Més tard feu ús de la paraula Francesc Bonastre i Bertran, qui evocà Joan Pau Pujol com a primer compositor documentat, per acabar oferint un breu fragment gravat d'una cantata de mossèn Juncà, expert musicòleg santjoanenc que encarrilà la música que aleshores tenia l'empremta germànica i li donà la genuïna opció mediterrània.

La quarta ponència, a cura d'Ignasi Terradas i Saborit, es referí al Cavaller de Vidrà, tot assenyalant la importància d'aquest casal en les guerres amb França, com a centre del que avui en diríem «ordenació logística».

L'última ponència, de David Serrat i Congost, versà sobre els condicionament geològics i llur influència dins la història i l'economia de Sant Joan, població situada en una zona sísmicament activa.

Josep Iglésies i Fort informà, després, que, gràcies a l'ajut de la Generalitat, es publicarien les memòries de les cinc Assemblees anteriors; tingué un especial record per Octavi Saltor, per Mercé Riera i, en especial per Josep M.ª Puchades, greument malalt en aquells dies d'octubre. Anuncià que l'Assemblea de 1983 tindria per marc Santa Coloma de Farnés.

El senyor Faus resumí tot el que s'havia tractat, i acabà amb una referència al seu treball dedicat al juriconsult Joan de Socarrats.

Per últim, el senyor Albert

Manent, en representació de la Generalitat, clogué l'acte i explicà que el Departament de Cultura donarà el màxim de suport a les Assemblees d'Estudiosos, per tal que assoleixin la màxima continuïtat i fermesa en la reconstrucció cultural de Catalunya.

David Aloy

BIBLIOGRAFIA

CIMALS VENÇUTS.

970-1971. Editorial «Pensament». Redacció general de literatura geogràfica. Redacció general P. S. Rototaiev. Membres de la redacció: B. A. Gavrilov, K. K. Kuzmin, B. V. Levin, A. A. Letavet, A. A. Snesev (vicepresident), P. S. Rototaiev (president) i A. KH. Khrghian.

Nota de presentació: «Aquesta col·lecció surt en ocasió del 50e aniversari de l'alpinisme soviètic, que s'acompleix pel mes de març de 1983. L'edició publica els articles en els quals es fa una valoració del camí recorregut pels escaladors del nostre país durant mig segle. En els primers capítols de la publicació, el lector trobarà materials sobre l'exploració i el domini dels grandiosos massissos orogràfics com són el cim de la Victòria, i el cim de la Revolució. En la secció «Història» es publiquen els articles sobre els coneixedors de l'alpinisme al nostre país: H. V. Krylenko, V. L. Semenovskii, M. T. Pogrebetskii, els germans Diapardzé. Entre altres criden l'atenció els assaigs sobre les ascensions dels alpinistes soviètics al Perú i a l'Antàrtida. i també publicació de comunicacions geografo-alpinistes de les regions muntanyenques del món.»

ÍNDEX

Cinquanta anys

EXPEDICIONS. Tres assalts victoriosos. El setmilenari més septentrional. Per la cresta del

Kokxaal-Tan. Crònica de les expedicions de l'any 1970.

ASCENSIONS ESPORTIVES.

El pic Djighit. Les muntanyes del gran Zubr. La travessa del massís Dikdon. A la recerca d'un rocòdrom. Crònica d'ascensions esportives.

A L'ESTRANGER.

Perú-Uascalaparán. L'alpinisme a la República Popular Polonesa. A les muntanyes de Iugoslàvia. Crònica de l'Himàlaia (anys 1967-1970). Les muntanyes més altes del món.

CIÈNCIA I ALPINISME.

Kunghei-Alatan. La neu i el glaç en la marxa de muntanya. Questiones de profilaxi del mal de muntanya en les ascensions d'altura. La glacera de Kaixka-Taix, en el Caucas. La serralada de Kodar. La glacera del Timaixev. L'Himàlaia: les muntanyes més altes del món.

EXPERIÈNCIA I PRÀCTICA.

Sobre els principis i la pràctica de la classificació de les rutes de muntanya. L'ajuda de l'helicòpter. L'alpinisme en l'economia nacional. Elements de mecànica i construcció d'equipaments segurs per a l'alpinisme. Resultats del concurs foto-cinematogràfic «Muntanyes i glaç».

HISTÒRIA DE LES ASCENSIONS A LES MUNTANYES.

Primeres ascensions a l'Antàrtida. En el cràter d'un volcà. Pels camins de muntanya del Pamir. Un dels primers. L'alpinisme a l'Exèrcit Roig. Una família de conqueridors de cims (Els Djapardzé). Una mica d'història.

Traducció a càrrec del consoci: Josep M.ª Canals i Roldan.

Normes de publicació de MUNTANYA. Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir presents aquestes condicions:

Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a triple espai en fulls Din A-4 o foli. Quan el text haurà de ser escrit en diferents tipus, s'indicarà de la següent manera: subratllat senzill (*cursiva*), subratllat doble (VERSALETA), subratllat triple (CAIXA ALTA) i subratllat ondulat (*negreta*).

Els mapes, dibuixos i gràfics es presentaran dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies en blanc i negre i diapositives, duran els seus corresponents i el nom de l'autor, escrits en un full a part.

La Redacció podrà acordar la reducció o modificació d'aquells paràgrafs en què la manca d'espai o la reiteració ho facin aconsellable.

- *fer soles*
- *llimar cantells*
- *encerar*
- *greixar fixacions i
ajustar-les a les botes*

*Recollida i remesa
a domicili*

París, 24
L'Hospitalet
Barcelona

249 42 65

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriber de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.

PER TOT EL QUE NECESSITEU ENS TROBAREU A PARTIR DE LES 17 HORES

ALTA MUNTANYA
ESCALADA
ESQUI DE MUNTANYA
ESQUI

OFERTA ESQUÍ 82-83

PISTA

Esquís (compensats o mitgers)
Fixacions automàtiques
Botes
Bastons

15.450,- ptes.

AI.- Sortida al TRISUL
7120 m, amb esquís.

Refugi RESTANCA:
obert tot l'hivern amb
tots els serveis.
Tel. 253 20 96

TAMBÉ HI HA UNA OFERTA D'ESQUÍ DE
MUNTANYA. TOT, DE PRIMERES
MARQUES MUNDIALS

LLOGUER: D'ESQUÍS DE MUNTANYA
D'ESQUÍS DE FONTS

ROGER, 40 (SANTS)
BARCELONA-14

MONITORS de l'E.C.A.M. - Membres del C.A.D.E. i G.P.H.M.

JOAN OLIVA

GUILLEM ARIAS

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

6 exemplars
(1 any)
1.100,— Ptes.

Estranger
1.400,— Ptes.

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐

Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director
Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

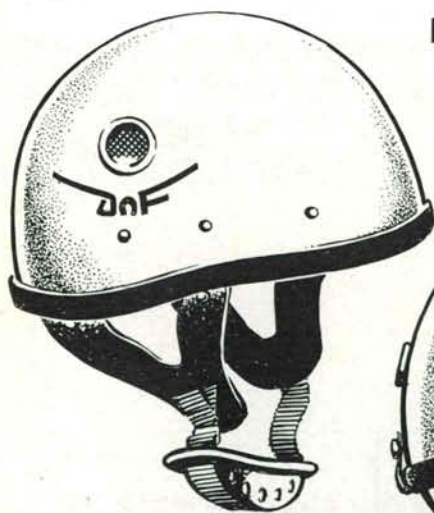
Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

MODEL HIMÀLAIA 78

MODEL EXPEDICIÓ CATALANA A L'EVEREST

CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLÀSTIQUES ALEU · BARCELONA

Altitud i tendència del temps indicat per l'altímetre- baròmetre de butxaca

DISTRIBUÏT PER:
FRANCESC ROMANÍ I OLIVA

Consell de Cent, 280
Tel. 301 53 39
BARCELONA-7

Tipus 2000-11
tamany
natural

amb la màxima precisió

A/s seus peus
**calçat
infantil**

● BALMES
PLAÇA MOLINA

● AVDA.
PAU CASALS, 15

● PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

Expedició Basca a l'Everest 1980

Pullòvers - Jaquetes -
Casquets - Bufandes

Chyrt's

C/ Torres i Bages, 14 (Igualada)
Tels.: (93) 803 29 30 - 803 19 29

JERSON

Vestimenta esportiva